

Gojko Knafeljc.

Povest. Spisal Vaclav Slavec.

Prvi del.

I.

Gospod Gojko Knafeljc je težko odprl krmežljave oči in globoko zdihnil. S kazavcem in sredincem desnice je potegnil prek oteklih vek in črno-rumenkastih obročev pod očmi in zopet globoko zdihnil. Takoj nato je pomolil izpod odeje debele, do komolca kosmate roke ter jih začel pretezati navzgor, na desno in levo, naprej in nazaj. Tako je telovadil nekoliko časa, a hipoma mu je šinila preko senc neka boleost, kakor bi mu bil kdo zabodel ostre konce šivank v črepino, in nehote so mu hkrati upadle roke ter mu same od sebe švignile na boleče mesto; in stiskajoč sence z vročimi dlanmi, je stokal: »Ah! Ah!« . . .

Gospod Gojko je zamižal in se obrnil v steno, še vedno tiščoč vroče sence. Za nekoliko trenutkov mu je ta bolečina preminila, a zdajci je začutil nekaj čudnega v svojem želodcu, nekaj pustega in plehklega. In potegnil je kolena k sebi in se stisnil v klobčič kakor jež.

»Ah! Ah! — Zopet »maček«! In pa kakšen!«

Ležal je nekoliko časa mirno in izkušal zaspati. Toda v skladišču zraven sobe je nekaj zaropotalo; njegovi trgovski pomočniki so začeli premikati vreče, zaboje in kdo ve kaj še vse. In ropot je rasel od minute do minute — kakor nalašč!

In gospod Gojko ni mogel več spati; pritisnil je na glavič električnega zvonca, in kmalu nato je vstopila starikava kuharica Neža.

»Danes je pa dolga, gospod! Moj Bog, kako se more prespati tako lepo jutro! Pa kaj se hoče! — zvečer vas noče biti od nikoder pred polnočjo; res čudno je, da se še tako lepo redite! Ako bi jaz delala tako, joj, te kože že davno ne bi bilo več!«

Prijela se je za velo lice in se zasmejala, da se je videla vrsta velikih dolgih, črnkastih zob.

»Molčite!« je dejal Gojko čemerno. »Pa prinesite hitro črno kavo, razumete — samo črno; pa celo limono iztisnite vanjo — in brez sladkorja! Razumete?«

Neža ne odgovori ničesar in se obrne.

»Pa prej še odgrnite zastor pri oknu«, doda Gojko.

Ko se je zastor skrčil kvišku, so se usuli v sobo zlati, rumenkasto-beli solnčni žarki ter zaplesali po svetličasti orehovi opravi, po omarah, postelji, mizi, po umivalniku, po preprogah, po tleh, po obleki, nerodno po stolah razmetani.

In gospoda Gojka je zaskolela ta svetloba v oči, in zaklopil jih je; a kmalu je začel mežikati, dokler se mu oči niso privadile nenavadnemu blišču.

Neža mu je med tem prinesla črno kavo, pripravljeno, kakor je bil velel, jo postavila na mizico pri postelji, nekaj zamrmrala ter odšla; ni ji bilo všeč, da se je bil gospod nanjo prej tako zadržal.

Gojko je prijel skodelico s tresočo desnico in začel počasi srebati. In kakor bi s kavo prihajale vanj pametne misli, je zmajal nekolikokrat z glavo ter dejal poluglasno:

»Ne, tako življenje res ne velja! Neža ima prav! Kako je zunaj vse veselo! Ščinkovec poje na vrtu, po zraku plešejo mušice, zunaj skačejo otroci — a jaz si moram tukaj stiskati trebuh, srebati grenko in trpko žlabudro; in ko vstanem, bo treba izpirati glavo najmanj celo uro! Oh!«

Gospod Gojko je skesano zrl skozi okno na vrt in počasi lezel iz postelje.

Hotel se je držati pokoncu, a nekaj ga je tiščalo k tlom, da se je držal prihuljeno, kakor bi mu bila bolezen stopila v križec. In tako je lezel proti umivalniku, prijel vrč, pripognil glavo na skledo, hoteč ulivati vodo nanjo; a roka se mu je tresla, in voda mu je brizgnila za vrat. Odskočil je, kakor bi ga bil gad pičil.

»Neža, pomagaj!« je vzkliknil pri durih, ko je ta vprav šla mimo po hodniku.

»Za božjo voljo, kaj pa je?« se je prestrašila Neža, in takoj je bila pozabljena prejšnja jeza.

»Nič, nič! Samo ulivaj, ulivaj naravnost na glavo! Glej, da ne gre za vrat! — Oh, to je dobro, Neža!«

In Neža je ulivala ročno in počasi, občudujoč beli, debeli tilnik, prav na sredo temena, in to je hladilo, tako hladilo razbeljeno glavo.

»Oh, kako ste me ustrašili, gospod! Saj vedno pravim, da se vam ne bode zgodilo nič dobrega! Pa nočete poslušati! Ali naj grem še po en vrč?«

»Še, še! Pa hitro!«

Kmalu se je vrnila Neža s polnim vrčem, in zopet se je cedilo počasi in v dolgih curkih na teme in navzdol po kratkih, črnih laseh; in gospod Gojko se je drgnil s tolstima rokama po debeli glavi...

»Zdaj pa bo!« je dejal, ko je bil izlit že tretji vrč. »Oh, Neža, to je storilo dobro! Kadar bož imela ti mačka, pa ti vrnem!«

»Upam, da ne bo treba!« je dejala Neža — »kvečjemu drugo jutro po vaši — ženitnini«, je pristavila hudomušno.

»Kaj ne da, Neža, da bi bilo dobro, ako se oženim?« jo je hipoma vprašal gospod Gojko; — »saj ti ostaneš vendar še potem pri meni!«

Neža se zasmije, da se zopet pokažejo vsi zobje, ter pravi:

»Saj sem vedela, da bodete tudi danes o tem govorili! Vselej, kadar pridete zvečer pozno domov, pa se zjutraj ženite!«

»Torej samo takrat, kadar imam »mačka«?«

»Prav res, samo takrat«, pritrди Neža. »Kadar pa nekoliko dni delate in se držite doma, pa nikdar o tem ne zinete!«

»No, bodeš videla, zdaj bo menda res! Naveličal sem se tega ponočevanja.«

»Saj ste tudi zadnjič rekli tako!«

»Zdaj bo pa prav gotovo!«

»Pojdite, pojdite!« pravi Neža, stopicajoč počasi iz sobe.

Gospod Gojko se je začel oblačiti, si razčesal lase in jih ob ušesih nasvedričil; a vedno se je še držal nekam prihuljeno, in iz želodca se mu je izpahovalo.

»Prokleta!«

Sede na stol sredi sobe, nasloni lakti na kolena in glavo v dlani ter zaždi.

»Prokleta, nikamor ne morem, niti v prodajalnico! In toliko imam opraviti!« vzklikne hipoma in vstane. »Še nikdar mi ni bilo tako hudo! — Ali ta prokleti šampanjec — ta marsala — ta maraskin — ta konjak — ta — vrag vedi vsa imena — vse se danes meša in kako meša! Vrag naj me vzame, nikdar ne pojdem več tja — Da, da, Gojko, oženi se — oženi! — Edina tvoja rešitev!«

In s trdnim sklepom, da se oženi, stopi k oknu, spusti zastor in se zopet zvrne na posteljo . . .

»Naj pa bo!« izpregovori poluglasno in se obrne v steno . . .

Po sobi je bilo zopet vse tiho, temno, in tudi v skladišču za steno je ponehal šum. Slišalo se je samo enakomerno udarjanje nihala stare ure v dolgi, orehovi omarici: tik-tak, tik-tak.

* * *

Bilo je že poludvanajstih, ko se je gospod Gojko domislil, da je povabil po obedu na črno kavo nekoliko gospodov.

»Nič ne pomaga, pokoncu!« je zdihnil globoko ter privzdignil glavo, ki je bila težka kakor čeber.

Po ušesih so mu še šumele snočnje napitnice, posebno ona: »Že dolgo nismo pili ga, pili ga!« In nehote je začel prikimovati z glavo, in na tiho, v mislih mu je vedno brenčalo: »— pili ga, pili ga!«

Popravlil si je obleko, si še enkrat zmočil lase ter si jih razčesal, potem pa je lezel doli v prodajalnico.

V prodajalnici je bilo nekoliko ljudi, in pomočniki so se sukali okoli njih. Povzdignil je glavo, da se mu ne bi poznalo, kako je mačkast; toda bil je prepadel in bled, in oči so bile motne ter so ga sklele. Hotel je ljudem streči tudi sam; toda nič ni prav razumel, kaj želi ta ali oni. Vedno mu je še brnelo po ušesih: »— pili ga, pili ga!«

Odtaval je v svoj komtoar; tam se je spustil na stol in začel pregledovati račune. Spočetka so mu tudi ti plesali pred boljšečimi očmi po taktu neugnane napitnice: »— pili ga, pili ga!« A bolj ko se je vglabljal v številke, bolj je pozabljal »mačka«.

Ko je v bližnjem zvoniku zazvonil poldan, je bil gospod Gojko že na čistem, da je tudi v prošlem tednu več zapravil nego zaslužil.

»Prokleti lopovi, kradejo mi!« je siknil skozi zobe in črno gledal skozi malo okence svoje trgovske pomočnike.

»In še ta teden mi je plačati več računov! Kje naj vzamem? — Prokleta! — Oh, drugo življenje bo treba pričeti . . . vse bom sam pregledoval, od jutra do večera tičal v prodajalnici — na prste jim gledal . . . Toda naj se še tako trudim, vsega ne morem nikakor sam opraviti! Res, zadnji čas je že, da se oženim! Edina ženitev je moje rešenje! Tukaj-le bova lepo sedela na tem prostorčku — jaz tukaj, ona tam — blizu okna. Jaz bodem pregledoval račune, a ona bode, ako bode hotela, tudi čitala, oba pa bodeva pazila, da gre tam-le notri vse prav! — Kadar bo dosti ljudstva, pa bodeva stopila tudi sama v prodajalnico in pomagala! . . . No zvečer pa pojdeva skupno po pol urice v kako družbo, a pazila bodeva, da prideva domov zarana, da bodeva zjutraj lahko vstala, čila in zdrava, ter opravljala zopet svoj posel!« . . .

In gospod Gojko je začel razmišljevati, kje bi se dobila nevesta — seveda nevesta z obilo doto, a tudi ponižna, krotka, prijazna in delavna.

V tem razmišljanju ga je motila Neža, ki je naznanila, da je obed pripravljen.

Gospod Gojko je obedoval skupaj s svojimi pomočniki. Navadno je pri obedu ves čas govoril, a danes je trdovratno molčal. Počasi je srebal juho — upirala se mu je; najbolj mu je še dišalo kislo zelje, poleg katerega je s trudom požvečil nekaj kosčkov govedine.

* * *

Točno ob eni uri so se pojavili pri Gojku Knafeljcu trije gospodje. Tudi oni so bili nekam prepadli, a pušili so vendar kakor Turki, da je bila obednica takoj vsa v dimu.

»Katerega naj vam pa ponudim, gospoda? Kaj praviš ti, Korliček?« je vprašal Gojko.

»Meni je enako! Pa daj najboljšega, če hošeš!« je odgovoril učitelj Karel Weber tako naglo, da se ni razumela skoro nobena beseda.

»Ne, cvička prinesi — onega, ki si ga dobil iz Čateža; tisti bo za danes!« se je vtaknil vmes davčni kontrolor Bindišar.

»Brr . . . per dio . . . ne, že zdaj me trese,« se je zgrozil nad cvičkom grajščinski oskrbnik Šahar; »gospod učitelj ima prav — najboljšega gori!«

In Gojko je poklical Nežo.

»Liter onega, ki je v malem sodčku, takoj za vrati! Na ključ!« Gojko je nosil ključ do kleti vedno s seboj in navadno tudi hodil sam po vino v klet.

Neža ga pogleda, kakor bi hotela reči: »Že zopet se bo nekaj skuhalo!« Toda molče odide in donese steklenico, polno kakor solnce rumene, iskreče in se peneče tekočine.

Gojko natoči kozarce, vsi trčijo, in takoj so bile kupice prazne.

»To je najboljše zdravilo proti mačku«, cmakne Šahar.

In res so jim kmalu rdela lica.

»Oh, ta pa da človeku poštenih misli!« zdihne Weber. »Po tem-le bi se pa dalo pisati!«

»Kaj vraga, ali imaš že zopet kako novelo »in petto«?« vzklikne Bindišar.

»Kje jo pa priobčiš? Ali v »Slovcu« ali v »Narodu«?« vpraša Gojko.

Korliček zardi in odgovori elegiški, patetiški, a vendar naglo in hlastno: »O seveda, snov imam, izvrstno snov — kako bi se dala ta obdelati! Toda časa nimam — časa!«

»Da se pa vendar ne izgubi tako imenitna snov, nam jo povejte kar zdaj-le tukaj«, pravi Šahar. »Gotovo vsi ozdravimo po nji!«

Vsi se zasmejejo. Toda Korliček visokostno, pomilovalno pogleda oskrbnika, kakor bi hotel reči: »Kaj boš ti, ki se še nisi nikdar povzpел nad vsakdanjost, ki še nikdar nisi napisal poštenega, pravičnega stavka!«

Povsem dostojanstveno, a po svoji navadi naglo je začel pripovedovati:

»Bilo je pred enajstimi leti — gospoda, zapomnite si — pred enajstimi leti, ko smo nekega lepega dne sedeli nekateri tovariši skupaj v K . . . u v gostilnici pri »Črnem volu«. Bili smo dobre volje, in jaz sem ga imel že precej pod kapo, da sem uganjal raznotere burke.

Med nami je bil tudi kolega Tone z mlado svojo soprogo. In tedaj sem začutil potrebo, da sem Toneta nekoliko podražil, češ, ali še kaj zahaja k Malki? To je bila ševeda samo šala, da bi opazoval učinek, ali je njegova Eva kaj ljubosumna. Toda, dragi prijatelji, ne svetoval bi vam nikdar takih nepremišljenih šal! Komaj sem izgovoril in se smehljaj, že je planil prijatelj Tone kvišku, pograbil posodo z žveplenkami, da so se mu v roki vžgale in bi se bil kmalu sam opekel; gledal je grdo, škripal z zobmi in mi hotel poriniti v glavo lončeno posodo; in komaj so mu to drugi tovariši ubranili. Jaz sem se hitel jako resno opravičevati, češ, da je to samo šala, nepremišljena šala. Tone se je res nekoliko potolažil, a onega veselja ni bilo več v družbi, in zelo slabe volje smo se razšli. -- Od takrat se nisva s Tonetom več videla; a jaz sem se večkrat spomnil tistega dogodka in si stavil vprašanje, kaj je neki bilo vzrok, da se je končala ona mladeniška šala od njegove strani tako resno, tako žalostno. In nisem si mogel odgovoriti! -- Ali prijatelji moji, danes -- čez enajst let -- notabene: čez enajst let, sem naenkrat zvedel oni vzrok — danes sem dobil od nekdanjega prijatelja Toneta to-le pismo.«

Korliček potegne iz žepa list ter ga ponudi Šaharju.

»Čitajte vi, in potem sodite!«

Šahar vzame list in začne čitati glasno:

»Kolega!

Ko smo bili leta 18** pri izpitu v K . . . u, smo se sešli nekega dne v gostilnici pri »Črnem volu«. Tam je bila tudi moja soproga, moja mati in še neka druga oseba. Pri mizi si se nekako in že ne vem več natanko na kak način izrazil -- moja soproga dobro ve, kako -- kakor da bi bil jaz kdaj lazil okoli ženskih. Te Tvoje hudobne laži so mi napravile veliko prepira in greha v hiši,

in še dandanes moram trpeti radi Tvojega hudobnega jezika. Zatorej Te rotim: opraviči me, da se izkaže moja nedolžnost, in da spozna moja soproga, da ni res ono, kar si hudomušno izbleknil. Jaz hočem biti čist pred svojo soprogo!

Tvoj

Tone.«

Ko je Šahar prečital list, je nastala za nekaj hipcev tišina; a kmalu se je oglasil Gojko:

»Jej, jej!«

Za njim kontrolor:

»Ha, ha!«

»Na, ta je gotovo že pri oni priliki vedel, kaj tiči v njegovi soprogi; zato je tako zrojil. In zdaj se ta tepec še izpove. Ah, res imenitna snov; hočem videti, kaj napravite iz nje!« de Šahar malomarno in vrne list Korličku.

Ta ga vtika v žep, rekoč:

»Meni se pa vendar smili moj prijatelj, posebno, ker sem jaz neposredno kriv vse njegove nesreče!«

»Kaj mu misliš torej odpisati!« vpraša Gojko.

»Še enkrat mu hočem odgovoriti, da so bile one besede sama šala, in kako mi je žal, da sem jih kdaj izgovoril. Jaz nikakor nočem, da bi kdo trpel spričo mene. In vi vsi veste, da moj jezik res ni hudoben, da nikdar nisem še nikogar po nedolžnem obrekoval«, je javkal Korliček.

Šahar ga je nekoliko časa gledal z zaničljivim nasmehom okoli drobnih ustnic, a videti mu je bilo, da mu je že preveč; dejal je:

»Pišite mu raje, naj gre v mestu k zdravniku, ta naj mu pušča na glavi! In ako hočete še nadalje spričo tega javkati tudi vi, tedaj mu pišite, naj vas počaka, da pojedeta skupaj!«

»Bravo, Šahar! Živel Šahar!« je klical Bindišar in smatral zadevo dokončano.

Neža je morala prinesti še drugi liter, a potem šele kavo.

Gospod Gojko se je zopet do dobrega segrel; in teklo mu je vino, kakor bi ga bil izlival na živo apno. Danes je bil četrtek, Korliček je bil torej prost; kontrolorju se tudi ni ljubilo v pisarnico, a Šahar je delal, kadar se mu je ljubilo; zato je družba lahko še dolgo časa posedela.

»Jutri pa dojde v »hotel« neka družina, katere še ti Gojko ne poznaš«, je omenil med drugim Šahar. »Anton Grahor, njegova gospa

in dve hčeri, jako ljubeznivi goski, ki bodeta imeli tudi nekaj pod palcem!«

»Lansko leto so bili že tukaj, še preden si ti Gojko vzel prodajalnico v zakup,« pravi Weber. »Vsi trški gospodje so noreli za dekletoma, kateri sta, mimogrede povedano, zelo prijetni, a pred vsem vrlo izobraženi. No, bo vsaj nekaj izpremembe v ti naši enoličnosti!«

Šahar se nagne proti Gojku in mu pošepne, toda vendar toliko glasno, da so slišali vsi:

»Vidiš, ena teh dveh bi bila zate! To je vsaj nekaj poštenega!«
Gojko se nasmeje. Všeč mu je bilo.

»Bodemo videli! — Neža, prinesi še liter!«

Vsi davišnji trdni sklepi Gojkovi so bili že splavali po vodi ali bolje po vinu, in nalival in pil je zopet ter niti enkrat ni pogledal, kaj se godi v prodajalnici. Pozno popoldne so se zopet vsi skupno napravili v »hotel«, a gospod Gojko si je drugo jutro moral vnovič zdraviti lase.

(Dalje prih.)

Rosa mystica.

Ti skrivnostni moj cvet, ti roža prekrasna!
Jaz sem te iskal,
mimo tebe sem šel in pogledal sem te —
in ves sem vztrepetal.

In moje srce zaslutilo je
tvojo tajno moč;
in moje srce začutilo je,
kak jasni se noč.

In v moji duši zacvelo je
zakladov nebroj;
vse bitje mi zahrepenelo je
za teboj, za teboj,
ti skrivnostni moj cvet, ti roža prekrasna!

O jaz sem bogat!
Pomagaj, pomagaj mi dvigniti
moje duše zaklad . . .

Oto Zupančič.

Gojko Knafeljc.

Povest. Spisal Vaclav Slavec.

II.

o grajščinskem vrtu sta se izprehajali neko jutro prav zgodaj Ana in Pavlina Grahorjeva.

Solnce je bilo vprav izlezlo izza gora, in njegovi svetli prameni so v ravnih črtah, sestavljenih iz neštetihi drobnih, komaj vidnih zlatih praškov, trepetali po vrhovih bujnoraslih jablan in hrušk. Nad hišami pa je še plavalah lahna, mlečnobela meglica in se je širil od nje prijetni jutrnji hlad. Po gredicah se je svetlikala v jutrnji rosi raznovrstna, v enakomernih presledkih nasajena, sočnata zelenjad, a črez pot prav pred deklicama je počasi in leno lezel velik, črn, slinast polž. Na križpotih so stali kameneni kipi, predstavljajoči Bog ve kaka mitološka mlada bitja z debelimi, zabuhlimi lici; ta z odbito roko, oni brez gležnja, tretji z odkrušenim nosom, a vsi začrneli in nagi. Da ne bi koga pohujšali, je poskrbela dobra mamica narava; kajti pokrila je večino njih vprav na sramežljivih delih telesa z drobnimi, sivkastimi lišaji, nekatere celo z blesteče-zelenim, mehkim in prožnim mahom. Po njih se je cedila jutrnja rosa, in bilo je, kakor bi bili vprav poskakali iz kopeli. — V lepotnem grmovju in drevju, rastočem semtertja v velikih skupinah ob posameznih tratah, sta se oglašala slavec in črnoglavka, je šušnjal kos in cincala penica. Vse je bilo sveže, zdravo ter je dihalo veselje in življenje.

»Kako ti je bila vseč sinočnja družba, Ana?« je vprašala Pavlina starejšo sestro.

Ana je bila zamišljena. Njeno veliko modro in vlažno oko je zrlo sanjavo po nasadih. Pavlina je morala ponoviti svoje vprašanje.

»Kako? — Saj veš, vse po starem! Prav nič se ni izpremenilo od lanjskega leta — ista družba, isti dolgočasni ljudje!«

»Nekdo je pa vendar nov med njimi,« opomni Pavlina in od strani pogleda sestro.

»Saj res, gospod Gojko Knafeljc,« de malomarno Ana, kakor bi bila nanj pozabila.

»Kako sodiš o njem? Videti je bilo, da ti je kaj vztrajno dvoranil!«

»Premalo ga poznam, da bi že mogla soditi o njem. Toda, ako se ne motim, ga menda brezdvomno lahko vvrstim med druge.«

»Torej?«

»No, torej? — Znana ti je moja sodba o vsakem posebej, povedala sem ti jo že lanjsko leto! Edini, kateri je ostal vedno enak, in katerega sem spoštovala že lanjsko leto spričo njegove skromnosti in duhovitosti ter, da odkrito povem, spričo njegovega finega takta, je gospod Weber. Vsi drugi so marionete.«

Pavlina je zopet pogledala sestro od strani ter se hudomušno nasmehljala. »Pa ne, pa ne, da bi bila zaljubljena vanj?«

»Pavlina!« odvrne sestra resno in se pripogne, da bi utrgala ob potu rastočo marjetico. »Znani so ti moji nazori o ljubezni. Namen njen je — zakon. Kjer ni upanja do zakona, tam ne bi smelo biti ljubezni! — Ti pa veš, da Weber ljubi drugo — vsaj tako se je govorilo — nezmisel bi tedaj bil, ako bi se zaljubila vanj še katera druga!«

»In vendar se mi vidi, da ga ljubim jaz!« si je mislila Pavlina in že pri sami misli zardela do las . . .

Umolknili sta in stopali dalje po poti. Solnce je bilo že celo priplulo izza gore, megla nad hišami je bila izginila, in mehka toplota je božala cvetje po grmovju, da se je takoj razširil po vzduhu prijeten vonj.

V razne misli vtopljeni, nista niti zapazili, da jima prihaja nekdo naproti. Šele, ko je stal pred njima in privzdignil svoj rjavi klobuk ter se globoko priklonil, sta bili zagledali gospoda Knafeljca.

Gojko Knafeljc se je sinoči seznanil z Grahorjevo družino, ki je bila došla včeraj zjutraj iz Ljubljane. Predstavil ga je bil oskrbnik Šahar. Nekaj časa mu je bilo nekoliko tesno okoli srca; kajti domišljal si je, da je znan že vsem njegov trdni sklep, da se mora zaljubiti v ti družini, da mora dobiti iz nje svojo boljšo polovico. A ko je videl, kako se vedejo vsi njegovi tovariši tako lahko in preprosto, kako kličejo po stari svoji navadi četrtnko vina za četrtnko, tedaj mu je nekoliko odleglo, in smehljaj mu je legel na ustnice. Ali vendar se mu ni videlo prav, da bi začel tudi on piti po svoji navadi; utegnil bi se morda takoj zameriti svojemu bodočemu tastu, ki je bil videti jako resen in soliden mož s svojo dolgo belo brado, s svojim visokim čelom in rjavimi, dobrohotnimi očmi. Počasi je tedaj srebalo svojo četrtnko in odgovarjal jako premišljeno ter rezervirano. Pri tem je opazoval deklici ter ju primerjal, da bi se vedel odločiti za to ali ono. Jako mu je ugajala Pavlina s svojim drobnim obrazom in ljubeznivimi jamicami v rdečih, okroglih licih, s svojimi rjavimi, gibkimi očmi in kostanjevimi, gostimi lasmi. Ali

vendar se mu je videla še nekam preotročja. Bolj interesantna in resnejša mu je bila starejša — Ana. Njeno podolgovato, nekoliko blede lice se mu je videlo primernejše in pripravnejše k njegovemu ščetinastemu, dasi skrbno obritemu obrazu. Njeno veliko, modro oko, njeni črni lasje, njeni drobni, komaj vidni ušesci, njena bela, žame-tasta polt, vse ga je očarovalo. In sklenil je, da mora biti njegova samo Ana. V duhu jo je že videl, kako se suče po njegovih sobah, kako mu njena prožna roka gladi lice, kako se mu nasmihajo njene nebeške oči. Nasmehljaj se je in si pogladil zadovoljno črnikaste brke pod nekoliko napihnjnim nosom . . .

Iz pogovorov je posnel, da vstajata sestri zelo zgodaj, ter da sta se lanjsko leto izprehajali vsako jutro po grajščinskem vrtu. Gotovo je tedaj, je mislil sam pri sebi, da se bodeta držali te navade tudi letos. In tako je sklenil, da bode precej jutri vstal zgodaj tudi on, da pojde na vrt, ter da se bode sporazumel z njo bržkone že takoj jutri, ko bodo njegovi prijatelji in znanci še spali in sladko sanjali . . .

Pri takih mislih je bil seveda Gojko sinoči jako redkobeseden; a kolikor bolj se je zamišljal, toliko bolj mu je izginjal princip, da ne bode preveč pil. In nehote in nevede je došel do četrte četrtinke, a zraven je obračal vsa svoja redka vprašanja, vse svoje premišljene odgovore nekam preočitno samo do Ane, tako da je ta večkrat povsila lepe oči. Ko se je družba razhajala že nekam pozno, je gospod Gojko v svoji razmišljenosti podal in tudi krepko stisnil roko samo gospodični Ani in njenemu očetu, dočim se je zadovoljil proti drugim članom njene obitelji samo s priklonom.

Kakor sklenil, tako storil. Gospod Gojko je presenetil s svojim prihodom šetajoči deklici. —

»O, tako zgodnji, gospodični? Kdo bi si bil mislil, da vaju najdem tukaj!« je legal Gojko. »Ali se vama smem pridružiti?«

»Kakor vam drago,« odgovori Pavlina ter pogleda sestro. Toda Ana se je samo nemo priklonila; videti je bilo, da ni preveč zadovoljna, da ju kdo moti . . .

Stopali so skupno dalje. Gojko bi bil rad začel kak duhovit razgovor, a nič pravega mu ni hotelo na misel, in polastila se ga je neka zadrega. Nekolikrat se je zravnal in pogledal kvišku, kakor bi visela duhovitost v zraku in bi mu jo bilo treba samo posrebiti z odprtimi usti.

Toda govoriti je bilo treba nekaj, to je Gojko izprevidel, in ker mu ni hotelo nič pametnega na jezik, je vprašal:

»Kako sta kaj počivali to prvo noč, gospodični?«

Ana je pri tem vprašanju nekako zaničljivo zaokrožila rdeče ustnice, a takoj je dejala:

»Hvala na vprašanju! Prav dobro, samo nekoliko komarjev je brenčalo vso noč po sobi in dražilo nama živce!«

»Ha, ha, komarjev!« se je zasmel Gojko nekam preglasno. »Komarjev je pa pri nas povsod dovolj — veste, gospodični, tudi komarjev v nenavadnem zmislu!«

To je Gojko pa kaj duhovito povedal! Sam sebi se je zdel imeniten, da je našel tak dovtip, in samosvestno je povzdignil glavo.

»Br . . ., eden je celo zdaj blizu naju!« je pošepetala Pavlina sestri tako tiho, da jo je celo ta komaj slišala.

Ana se je glasno zasmejala, a Gojko je ta smeh seveda pripisal svoji duhovitosti ter je z večjim pogumom nadaljeval:

»Jaz noben večer ne zaspim pred polnočjo; naj pridem domov, kadar hočem — ob devetih, desetih, enajstih — vselej vzamem še knjigo v roke in čitam. Sinoči sem čital celo do ene čez polnoč!«

»In kaj ste čitali lepega, ako se sme vedeti?« je vprašala Ana.

»Čital sem čez dolgo zopet Heinejeve pesmi,« je odgovoril Gojko. »Nekaj jih že znam na pamet, a sčasoma se jih moram naučiti vse! Kako lepo se na primer glasi:

»Ein Jüngling liebt ein Mädchen,
Die hat einen andern erwählt;
Der andre liebt eine andre,
Und hat sich mit dieser vermählt.

Das Mädchen heirathet aus Aerger
Den ersten, besten Mann,
Der ihr in den Weg gelaufen;
Der Jüngling ist übel dran.

Es ist eine alte Geschichte,
Doch bleibt sie immer neu;
Und wem sie just passieret,
Dem bricht das Herz entzwei . . .«

Gojko je znal to pesem že dolgo. Naučil se je je bil prilično, ko je bil zaljubljen v šestnajstletno inštitutko, kateri jo je deklamoval na nekem izprehodu z vsem patosom zaljubljenega komija. Ves drugi Heine mu je bil španska vas, niti imel ga ni v svoji knjižnici. S svojim čitanjem se je hotel le pobahati ter ugoditi Ani, ker je bil tudi že včeraj pozvedel, da ona rada čita, in da pozna mnogo umotvorov svetovnega slovstva.

»Res lepo,« pravi Ana ter s komolcem dregne Pavlino. »Toda mene nemški pesniki ne zanimajo. Tako malo sem poetična, da niti naših slovenskih prevec ne čislam. Semtertja prečitam kako novelico, ali najljubša mi je in ostane vendarle — »slovenska kuharica«.

Zaničljivo se je nasmejala in hudomušno pogledala Gojka. — Ta je izgrgal počasno in strmeče: »A — a!«

Pavlina se je morala premagovati, da ne bi prasnila v gromek smeh.

»Torej so me zopet nabarvali,« si misli Gojko sam pri sebi, »ko so mi rekli, da rada čita in pozna vse duševne velikane! Presneto je to sitno!«

Jezilo ga je posebno to, ker mu zdaj ni bilo več mogoče, da bi izkoristil pri ti priliki onih par betvic svojega slovstvenega naobraženja, ki jih je bil ujel v kaki odličnejši družbi. Najbolj ga je pa dražilo še to, da zdaj ni vedel začeti nobenega novega razgovora.

Umolknil je in nezadovoljno stopal dalje, naježenih obrvi.

»Da bi bil vsaj sam z njo, tedaj bi ji vedel kaj povedati,« si je dejal.

Ta želja se mu je izpolnila kmalu. Pavlina je bila zagledala od daleč vrtnarja, ki je nesel nekaj loncev cvetic.

»Govoriti moram z njim, oprostita,« je dejala ter naglo odšla.

Ana in Gojko sta bila zašla v tem po poti med gostejše lepotično grmovje, ki je že stlalo svoje vonjivo perje po tleh. Izmed grmovja so se vzdigala večja drevesa z dolgimi, nizko se klanjajočimi, cvetočimi vejami. A med vonj odevitajočih rastlin se je mešal močni vonj po mošusu, gotovo od španskih muh, ki so se bile naselile na bližnji vrbi.

Ta vonj je Gojka skoraj omamil. Čutil ga je, kakor bi izhajal od nje, ki je molče stopala ob strani njegov, in videl se mu je ta trenotek ugoden njegov nameri. Ujunačil se je ter dejal polglasno:

»Gospodična Ana, govoriti moram z vami!«

Ana je osupnila. Dasi je hodila vštric njega, vendar ni bila skoro čutila njegove bližine; njene misli so plule drugod. Šele njegov nekam slovesni glas jo je pozval v sedanjost. Ali ko mu je pogledala v oko, je takoj vedela, o čem bode govoril. Bila je takoj nekoliko zmešana in molče je pričakovala, kaj ji bode povedal.

In Gojko Knafeljc, ki prej večkrat ni vedel, kaj bi govoril, ki se je bil prej pri vsakem stavku nekoliko zapletel, je govoril zdaj popolnoma gladko, naglo in nepretrgano. Videti je bilo, da je že izurjen v takih razpravah.

»Oprostite« — je dejal — »ali kar imam na srcu, mora na dan! Takoj, ko sem vam bil predstavljen, takoj, ko sem bil prvič zagledal vašo dražestno podobò, mile vaše oči, takoj sem bil ves v vaši oblasti! Vedel sem, da vas ne bodem mogel pozabiti nikoli več, vedel sem, da vas bodem moral ljubiti, ljubiti do konca svojega življenja . . . Morda se vam bodo videle te moje besede čudne, morda se vam bode videla ta naglica nenaravna — ali moj značaj je tak! Zame je vselej odločilen prvi trenotek, prvi vtisk, ki ga napravi name nova oseba. In vtisk, katerega ste sinoči napravili name vi, je bil globok, je bil tak, da mi ostane v spominu celo moje življenje!«

Ani je zalila temna rdečica lica in tilnik, in kolikor strastneje je govoril on, toliko niže je povešala glavo.

On pa je pristopil še bliže nje, da je čutila gorko njegovo sapo, sklonil glavo ter iskal njenega očesa. In morala ga je pogledati. V njegovem očesu je v tem hipu zares plamtela ljubezen, in njegov obraz, ki se ji je videl prej nekam oduren, je dobil v tem hipu rahlejšje in milejšje poteze, dobil nekak nenavaden sijaj, da je bil videti zares lep.

In nadaljeval je strastno:

»In vi edina, vi me lahko napravite najsrečnejšega človeka na vsem svetu, ali pa me lahko pahnete v temo ter mi zadaste smrtno rano. Jaz vas ljubim . . . ljubim . . . ljubim . . . Recite samo eno besedo, samo besedico, da me — ljubite tudi — vi!«

Iskal je njene roke, katero je takoj stisnil na svoje ustnice; Ana mu jo je prepustila. Sama ni vedela, kaj se godi z njo. Da ni to ljubezen, kar čuti zdajle v svojem srcu, tega si je bila v svesti. Ves ta sedanji položaj ji je bil nov, vsa ta naglica jo je presenetila, ta strast, katere ne bi bila nikdar pričakovala pri človeku njegovega stanu, jo je omamila. In ko ga je videla tako pred seboj sklonjenega, ko se ji je videlo, da ima celo rosne oči, tedaj je začutila, da se zanj nekaj giblje v njenem srcu. A ta čut ji je bil nejasen, moten, bil ji je v tem hipu strašen!

»Pojdiva dalje,« je dejala resno in stopila korak od njega.

»Ne, preden mi ne vlijete upanja v to burno srce,« je odgovoril on in še vedno stiskal njeno roko.

A tedaj so se začule po pesku rahle stopinje; za njima je bila prišla Pavlina, držeč dva lonca cvetočih visokih levkoj.

»Mama naju kliče,« je dejala Ani . . .

Gojko se je nezadovoljen poslovil, a onidve sta se vračali proti domu. Molčali sta obe, a Pavlini so nehote na misel silili verzi, ki

jih je bil danes citiral Gojko. In vedno in vedno je morala misliti na Weberja, in vedno si je ponavljala zadnjo Heinejevo kitico:

»Es ist eine alte Geschichte,
Doch bleibt sie immer neu;
Und wem sie just passieret,
Dem bricht das Herz entzwei . . .«

III.

Četrta popoldanska ura je bila odbila, in po šolskem poslopju se je razlegal drobni glas zvonca, katerega je tresel z obema rokama deček, stoječ z razkoračenimi nogami na hodniku gornjega nadstropja. Ko je že imel položiti zvonec na navadno mesto v peč, se še ni mogel ločiti od njega in s svetlečimi očmi ga je stresel nekolikrat še prav krepko. Skoro nato ga je pa odločno in naglo vtaknil za vrata pri peči ter zbežal hitro v sobo, kakor vesel, da je premagal tako krepko nadaljnjo izkušnjava. Kmalu potem so se odpirala vrata posameznih razredov, in iz njih so se usipali veseli pari dečkov in deklic. Nastalo je šumenje kakor v panjih, polglasno hihitanje, šepetanje, diezanje, kratki vzkliki, semtertja celo glasen smeh. Počasi so stopali nizdoli po položnih stopnicah, nekateri s svojimi torbami na mladih plečih, nekateri s knjigami pod pazduho, drugi s knjigami, natlačenimi pod jopiči in telovniki, da so bili videti ti še krajši, in da je radovedno izpod njih pogledavala ne baš bela srajca. Semtertja se je kateri pripognil, da je pobral svinčnik, ki mu je izpolzel iz knjige in padel pod noge tovarišu, ali pero, ki je bilo zdrknilo na tiho in brez sledu iz roke. Vsem pa so se veselja svetile oči, da jim je migala že tako od blizu zlata prostost. Zraven posameznih oddelkov so stopali učitelji, nekateri bledi in izmučeni. Pri vhodnih vratih se je vse ustavilo in umolknilo kakor grob. Ti drobni, rjavi, rdeči, črnikasti, zdravi obrazi, vsi so uprli svoje oči v učitelja. In počasi in slovesno je tedaj zazvenel glas posameznih učiteljev: »Pozdravite!« Iz stotine grl je tedaj jasno odmeló: »Hvaljen bodi Jezus Kristus!« — Še hipec molka in . . . trrr . . . bum . . . bum . . . vse je planilo hrupno skozi duri na prosto . . . Učitelji pa so se smehljajočih obrazov odpravljali v svoja stanovanja, katera so imeli vsi v šolskem poslopju . . .

Karel Weber je imel stanovanje takoj v pritličju, obstoječe iz treh sobic in kuhinje, ali kot samec je rabil samo eno sobo, ki je imela vhod takoj s hodnika. Potegnil je droben, zarjavel ključ iz žepa, ključalnica je zaškrtala, duri so cvileče zaškripale, in vstopil je v svojo sobo, kjer je takoj sedel nekoliko trenotkov na pleten

stol ter si podprl glavo z malo, koščeno roko. Drobne svoje oči je za hipec zaklopil in zaždel.

Po sobi je bilo tiho, pusto, dolgočasno. Na lesenem pultu, ki mu je služil za pisanje, je dremala mala ura-budivka, ki pa že dolgo ni bila navita in je opravljala zdaj drugi posel, tlačila je namreč kupček zavitih in popisanih papirjev.

Na te papirje je zdaj obrnil Weber svoj pogled. In počasi se je dvignil, pristopil k pultu, privzdignil uro ter potegnil k sebi vrhni papir. Zopet je podprl čelo v levico, a desnica mu je naglo pripisala še nekoliko vrstic na ostanek že skoro docela popisane pole. Takoj nato je polo skrbno prečital, pregnil, vtaknil v žep ter polagoma odšel iz sobe.

Počasi in preišljeno je stopal po dolgem, hladnem hodniku, po stopnicah v drugo nadstropje, kjer je potrkal na druge duri ob desnici. Odzval se mu je poln, zvoneč ženski glas.

Vstopil je ter obstal pri vratih.

»Ali smem?« je vprašal tiho, proseče.

»Ne vem,« odgovorila je ona, stopila k oknu ter zrla nizdoli na vrt, kjer je prepletal vinski trs lesene, visoke špalirje, kjer je ob zidu stalo nekoliko širokolistnatih, bujnoraslih smokv.

»Ne veste? — Dobro, torej odidem!« je dejal naglo, hripavo.

»Ne, ostani! — Ostani!«

Odmeknila se je od okna ter stopila proti njemu. Njeno veliko, okroglo, rjavo oko je obviselo na njegovem resnem obrazu, po katerem je šinil zdaj kakor solnčni žarek izraz veselja in upanja.

»Ostani tedaj!« je ponovila zopet ter mu podala svojo vedno vlažno, hladno roko.

Rahlo ga je odvedla za seboj na divan.

Sklonila se je k njemu ter ga privila na svoje prsi.

»Naj govore, kar hočejo, jaz te ne morem pustiti,« je dejala žalostno.

»Demetrija, ali me res ljubiš tako globoko, tako . . . tako . . . kakor jaz tebe?« je vzkliknil ter objel z obema rokama njen beli tilnik in pritiskal svoje ustnice na njeno rožno čelo.

»Ali moreš dvomiti? Oj, ti ne veš, koliko sem prebila te dni, ko te nisem smela videti, ko so si ljudje tako brusili jezike. In kako me je bolelo to škodoželjno posmehovanje, ko se je zvedelo, da sem predstavljena, predstavljena spričo najine ljubezni, spričo tebe! — Vedela sem, da bode moral iti — eden naju! In zdaj se je uresničilo!«

»Da me le ljubiš, vse bode še dobro! Le potrpiva, v kratkem se morajo izpremeniti časi, v kratkem postanem definitiven, in tedaj se vzameval! Ali ne?«

»Poslušaj me,« je rekla počasi in naglašujoč besedo za besedo. »Ako se kdaj poročim, tedaj bodeš moj samo ti! Tvoj značaj poznám, in le-ta mi je porok, da bom živela srečno. — Toda o tem še danes ne more biti govora! Bog ve, kaj še prinese čas! Za zdaj ti ne morem obljubiti ničesar. Zadovolji se tedaj s tem, da ti povem, kako srčno te ljubim, in da ti ohranim to ljubezen vedno v svojem sreču!«

»Hvala, hvala!« je šepetal on ter jo poljubljal kipeče, strastno, brez prenehljaja.

Izvila se mu je. Zmračilo se ji je oko, in zablestelo se je v njem nekaj takega, kakor solza.

»Zdaj pa pojdi!« je dejala naglo ter se osvobodila njegovih rok.

~~On je odšel, in ni bilo več njegovega glasu.~~

»Ne,« je dejal počasi, »to moraš še slišati, da bodeš vedela, koliko sem trpel te žalostne dni. Pisal sem vsaki večer nekaj. Ali ti smem prečitati?«

Nagnila je samo glavo ter mu jo položila na ramo in zrla na papir, kjer so v drobnih vrsticah migljale pokončne, krepke črke.

»Čitaj!« je dejala tiho.

In on je začel jasno, razločno, strastno naglašujoč:

»Zgodovina moje ljubezni.«

»Mladost moja je potekala brez mogočnih strasti, brez hrupa, tiho, enakomerno, v vednem delu in skrbi za narod, za njegovo boljšo bodočnost. Kdo ne ve, koliko more koristiti svojemu narodu vesten in marljiv učitelj?! Ne bodem se hvalil, da sem jaz izmed najboljših narodovih sinov, da sem deloval zanj že Bog ve koliko, da sem veliko učinil zlasti v šoli, vendar z zadovoljstvom lahko rečem: storil sem svojo dolžnost! In ako še ni vzknilo seme, katero sem sejal, sem vendar uverjen, da je padlo na rodovito zemljo, ter da bode pognalo prej ali slej stoteren sad . . .

Mirno in srečno sem tedaj živel, dokler — dokler nisem — poznal ljubezni! . . . Bilo je nekega jesenskega dne, ko je dobivalo drevje že rumeno listje, ko je vinski trs za šolskim poslopjem otresal svojo rdečkasto-rumenó obleko, ko so se lastovice zbirale v velikih tolpah na trškem zvoniku, ko so lovci donašali prve kljunače, ko se je hladni severni piš že začel mešati z dozdam še toplim, poletnim

vzduhom . . . : tedaj je bila došla ona na prvo svojo službo v trg. Videl sem jo, kako je z nekakim strahom in z živo rdečico v okroglih, žametastih svojih licih, s povešenimi očmi prestopila s svojimi drobnimi nožicami prvikrat prag voditeljevega stanovanja. Stal sem ob klavirju in nisem premaknil svojega pogleda od nje. Njena mati, visoka, še vedno lepa žena, je stopila v sobo takoj za njo ter se nama predstavila ter predstavila obenem njo. Sedli smo. In ko je tako sedela z glavo nekoliko nagnjeno na desno, ko so poldanski solnčni žarki silili skozi zeleni zastor pri oknu ter poljubljali njene goste, rjave, svetleče se lase, božali njeno malo rožno ušesce, ko je za hipec povzdignila proti meni svoje krasno oko, opazujoč me skozi napol zaklopljena veka . . . tedaj sem vedel, da jo bodem moral ljubiti, ljubiti na večno! . . .

Dnevi so pretekali za dnevi, za rumeno jesenjo je prikimala bela zima, za njo je na pisanem cvetju in s sladko ptičjo godbo priplula zelena vigred, a kmalu nas presenetilo poletje s svojo pohotno vročino — a jaz ji še nisem bil razodel svojega srca — ji še nisem bil povedal, da sem ji pripravil v svojem srcu prestol, na katerem naj bi kraljevala.

Povedal ji sicer še nisem bil tega, a čutil sem vendar, da že to ni več skrivnost med nama — čutila sva menda oba, da sva si ljuba in draga . . .

Bilo je konec sionskega leta, ko sem se ujanach ter ji pisal droben listič, v katerem je iz vsake drobne vrstice duhtela in odsevala vsa moja ljubezen, ter jo prosil, da mi odgovori z »da«, ali »ne«. In ni še preteklo pol ure, ko sem na drhteče svoje ustnice stiskal majhen, vonjiv listič z edino zlato besedico: »da«. Zaplesal sem od veselja po sobi, pograbil klobuk ter hitel . . . hitel . . . ne morda k nji, pač pa po prašni cesti ven iz trga, dalje, vedno dalje. Moral sem imeti zraka . . . v sobi mi je bilo pretesno . . . In ustnice so mi šepetale venomer: »ljubi me« . . . »ona me ljubi« . . . »ljubi me.« In vedeli so kmalu mrzli kameni ob cesti, vedelo je zaprašeno grmovje, vedela so drevesa, vedele so travne bilke, vedeli ptiči po grmovju, vedela je čiherna božja stvar, da jo ljubim! In kamen in grm, drevo in trava, ptica in vsaka stvar je čuvstvovala z menoj, se veselila z menoj sreče moje! . . . Pozno zvečer sem se bil vrnil domov, se zaklenil v svojo sobo ter legel k počitku brez večerje. In objele so me sladke sanje, vodeče me po svojem čarobnem kraljestvu do ranega jutra.

Solnce še ni bilo priplulo izza gora, ko sem že vstal čvrst in čil ter odprl vrata, da pojdem na vrt. Ali tudi ona je že bila vstala, in prav v istem hipu je stopala mimo mojih vrat. Čutil sem, kako mi polje kri k srcu, kako se mi tresejo roke in noge, ko sem jo zagledal — a videl sem, da je tudi nji zalila temna rdečica jasno lice.

V veži ni bilo nikogar, duri še zaklenjene. In neka čudna moč naju je v istem hipu približala — ovila, vrgla naju drugega drugemu v naročje. In tedaj nisem videl ničesar več; zaklopil sem oči, a neki nepopisno sladk čut mi je šinil po vseh udih. A njene ustnice so bile obvisеле za hipec na mojih — suhe, vroče, žejne, kakor bi bile hotele izpiti z enim samim požirkom vso dušo mojo . . . V neki opojni omotici sva stopala z roko v roki na vrt. Tam sva sedla v lopo, snovala naklepe in načrte za bodočnost, si zrla v oči, za hipec semtertja umolknila, a vedno in vedno se poljubovala . . .

Ločiti se je bilo treba. Ona je odšla na počitnice k svoji materi, a jaz na svoj dom. Pri slovesu so tekle solze, ponavljala sva si obljube, kakor bi se imela ločiti na večno.

Gore in reke, griči in potoki, mesta in trgi ter vasi s svojimi vrti in travniki so bili med nama celih dolgih šest tednov . . . Ali tudi ta čas je minil, in zopet sva se sešla na starem mestu — na mestu, kjer se je imela nadaljevati najina ljubezen . . .

Ali tedaj je tudi bilo, ko je došel v bližnjo vas novi moj kolega, pesnik Rastislav, mlad, živahen, duhovit družabnik. Kamor je prihajal, tam so ga radi videli, kamor je prihajal, povsod je oživil družbo, povsod so se divili njegovemu govorniškemu daru. In tedaj se mi je nekega dne zazdelo, da tudi moja Demetrija zelo rada obrača svoje oči po zalem, inteligentnem obrazu mojega tovariša, da se vse prerada naslaja z njegovimi besedami, da pa mene preveč zanemarja.

Postal sem namah ljubosumen. Moj Bog, kake scene sem čestokrat napravljaval v tistih časih svoji izvoljenki! Začel sem se ogibati družbe, hodil sem po samotnih stezah in krajih ter tožil svojo nesrečo pticam pod nebom, šumljajoči vodici v logu, mrzlemu kamenčevju ob potoku! Kadar sem pa našel njo kje samo, tedaj sem ji s solzami v očeh očital njeno — nezvestobo. A ona se je samo smejala, smejala in — molčala! Jaz pa sem bil od dne do dne bolj potr, od dne do dne neznosnejši . . . In v tistem času je bilo, ko sem bil zagrešil prvo svojo noveleto: »Starčevi spomini« . . .

Toda dovolj! . . . Moje ljubosumje me je prignalo tako daleč, da sem lazil za njo vedno in povsod — ob prilikah in neprilikah — da sem jo nadlegoval 'na samem kakor tudi v družbi . . . In to je učinilo, da so spoznali mojo ljubezen tudi nepoklicani ljudje, da so se mi začeli posmehovati. Ali ne samo posmehovati, začeli so tudi ugibati s svojimi strupenimi jeziki vse kaj drugega ter mi podtikati stvari, ki mi niso prišle nikdar niti na misel. In nazadnje je prišla celo ovadba! In konec te ovadbe je danes ta, da mora ona oditi na drugo službeno mesto, a jaz bodem ostal sam — sam, s težkim srcem, z očitajočo vestjo in z zavestjo, da sem kriv sam, da je ona predstavljena, da bodo zopet med nama gore in reke, griči in potoki, mesta, trgi in vasi s svojim poljem, s svojimi vrtovi in travniki — a to ne samo šest tednov, pač pa dolgo . . . dolgo . . . morda na vedno!»

Pripis: »Ti pa, draga moja, odpusti, še enkrat prosim s solzami v očeh in s krvavečim srcem — odpusti, odpusti! Za vse svoje pre-stano in še bodoče trpljenje ne prosim drugega nego to: ohrani mi v blagem svojem srcu majhen spomin na nekdanje solnčne, krasne dneve, na katerih ti bodem hvaležen na veke!» . . .

Umolknil je ter se ozrl nanjo. Spustila je bila roke v naročje ter zrla zamišljena predse.

»To prepustiš meni v spomin, kaj ne?» je dejala črez nekoliko časa rahlo in iztegnila roko po listu.

»Zakaj ne? — Ako le želiš!»

Vzela je list, ga skrbno zavila in potisnila v miznico.

Nato je zadnjič privila k sebi svojega ljubimca, in nemo in brez besed sta se poljubljala in poljubljala.

»Zdaj pa pojdi,« je dejala danes že drugič in ga spremila do vrat.

»Kdaj odideš?» je vprašal še on.

»Pojutrnjem odide prtljaga, a jaz v nedeljo!» . . .

Takoj nato je taval Weber z negotovimi koraki nizdoli, ven na prosto, dalje, vedno dalje . . .

Demetrija pa je omahnila na divan ter si zakrila oči v robeo . . .

(Dalje prihodnjič.)

Gojko Knafeljc.

Povest. Spisal Vaclav Slavec.

IV.

Gojko Knafeljc je prebil nekoliko dni v sitni negotovosti. Vsako jutro je bil sicer zgodaj vstal ter odšel na grajščinski vrt, a deklic ni našel nikdar več tam. To se mu je videlo samljivo, in čutil je, da se ga gotovo nalašč ogibljeta.

Nekega jutra, ko je bil zopet na vrtu, se mu je izazdelo od daleč, da se blestita izmed grmovja njiju svetli krili. Burno mu je utripalo srce, ko je pospešil korake, da se jima približa. A ko je bil zavil okoli ovinka, ju že ni bilo nikjer več.

Tedaj se je pa začel kesati, da se je morda prenaglih, ko je napadel Ano tako nujno s svojimi ljubezenskimi naskoki že takoj drugi dan potem, ko jo je spoznal. Uganil je, da si je veliko škodoval s to svojo naglico in silo . . . Zvečer tudi ni bil od tistikrat več v Grahorjevi družbi, ker je bila družina napravila že nekaj dni zaporedoma izlete v okolico, odkoder so se vselej vrnili precej pozno ter takoj odšli v svoje stanovanje . . .

Gojko je razmišljal, kaj mu je storiti. Kolikor bolj se ga je zogibala Ana, toliko bolj je bil vanje zaljubljen, toliko bolj ga je gnalo njegovo samoljubje, da si jo mora pridobiti. Že je hotel nekega dne posetiti Grahorja ter ga prositi roke njegove hčere. Ali po dolgem razmišljanju je zavrgel to misel, ker je izprevidel, da bi to bilo tudi prenaglo, in da je treba vendar prej vedeti natančno mnenje Anino. Toda kako bi se dalo stopiti z njimi v ožjo dotiko?

Dan za dnevom je Gojko nestrpnejše stopal po svoji prodajalnici. Vsako malenkost je hotel videti; reči, ki so že dolgo ležale zaprašene v kakem kotu, so se morale te dni zračiti. Na tehtnicah ni smelo biti nobenega najmanjšega praška, ljudje so morali biti postreženi naglo, in vse se je sukalo in gibalo, kakor bi bilo na zmeteh. Njegovi pomočniki so na večer javkali vsi, da ne bodo mogli več dolgo prenašati takih sitnosti; ako hitro ne neha, so sklenili, da jo popihajo prej ko mogoče drug za drugim.

Prav tako je pa bil sklenil tudi Gojko, da bude odslej prav gotovo zgleden gospodar, da bude imel vedno red v svoji prodajalnici ter da si tako zagotovi brezskrbno bodočnost . . .

V soboto popoldne se oglasi pri njem Šahar.

»Za jutri sem napravil Grahorjeve, da se udeleže izleta v Velo polje. Ali pojdeš z nami?«

»Kdo pa še pojde?« vpraša Gojko, veselo presenečen.

»Kdo? — Vsi Grahorjevi, vsi uradniki od sodnika in davkarja do zadnjega diurnista s svojimi družinami, menda tudi vsi učitelji, vsi kramarji — sploh vse, kar ‚leze ino grede‘.«

»Dela imam sicer prav jutri obilo«, de Gojko s komaj prikritim veseljem, »vendar pojdem z vami. Kdo pa je priredil ta izlet?«

»Kdo drugi?« vpraša Šahar in se potrka po prsih. Takoj pa pristopi bliže h Gojku ter mu šepne na uho:

»Ali ne bodeš še poskusil? Meni se vidi, da bi bilo zate prav! In vedi: nalašč sem zbobnal vse skupaj, da v ti zmešnjavi jutri lahko napelješ vodo na svoj mlin!«

Gojko skomizgne z ramami ter se topo nasmeje, rekoč:

»Ne vem, če bo kaj!« . . .

Po obedu je Gojko poslonel po svoji navadi še nekoliko časa v naslanjaču. Počasi je srebal čašico gostega črnca ter zraven pušil drobno cigareto, spuščaje kolobarčke dima proti stropu. Pri edinem na cesto obrnjenem oknu so bile od znotraj zelenobojne lopatice vetrnic napol zaprte, da je bil v sobi prijeten hlad, kateri je vplival pomirljivo na nekoliko razdražene Gojkove živce, da je v nekaki slasti napol zaklopil oči ter se vdal sladkemu sanjarjenju, ki se posebno rado polašča po dobrem obedu ljudi, ki so vdani telesnim užitkom. In Gojko je posebno ljubil dober obed! . . .

Slonel je tako precej dolgo. Na tolstem obrazu se mu je prikazal večkrat blažen nasmeh, izpod napol zaklopljenih vek so se bliskale oči, in njegovo telo mu je rahlo podrhtevalo, kopajoč se v opojnem blaženstvu. Ali v tem hipu je bilo videti, kakor bi ga bila nemilo prebudila iz tega stanja neka sitna misel. Njegova tolsta roka je naglo šinila preko čela, kakor bi hotela z njega prepoditi veliko, črno muho. Stresel se je, in oči so se mu odprle na široko. Ali takoj se je hotel pomiriti. Pomilovalno se je nasmehnil sam sebi ter stresel z glavo in hotel zopet zanižati; toda to se mu ni sponeslo, ona sitna misel ga ni hotela nikakor popustiti; moral je vstati. In korakal je bučno po sobi gori in doli.

»Kaj pa je tega treba? In prav zdaj?« je sikal sam pri sebi poluglasno, in obrvi so se mu ježile . . .

»Pošta je tu!« se oglasi pri vratih Neža ter mu pomoli v sobo kupček listov in dopisnic.

Gojko jih vrže na mizo. Bila so večinoma poslovna pisma z rumenimi, modrimi, sivimi ali rjavimi zavitki, na katerih so se ščeperila odzgoraj velika tiskana imena različnih mestnih tvrdk. A med njimi je bilo tudi drobno pisemce z rjavkasto-belim zavitkom, na katerem je bil napisan z drobnimi, neokretnimi črkami samo naslov Gojkov.

Ko Knafeljc zagleda ta list, vzklikne:

»Ah, ta slutnja! Vedel sem takoj, da pride nekaj!« In jezno vtakne list v žep.

»Ne, pomiriti se moram! Čitati ga nočem in nočem!

Ali bilo je, kakor bi bil vtaknil Gojko v žep žive žerjavice mesto pisma; čutil je prostor, kjer je tičal zavitek, čutil, kako ga ta zavitek peče — vedno huje peče — čutil neko neznošno bolečino na onem delu prsi, ki se je dotikal onega žepa v suknji, kjer je tičal list. In mehanski je iztegnil roko v žep, potegnil iz njega pismo ter ga zagnal daleč od sebe v nasprotni kot. —

Sedel je zopet v naslanjač ter zamižal, da bi se umiril; toda njegove napol zaklopljene oči so nehote silile v oni kot, kjer je ležal narobe obrnjeni list, kažoč od daleč svoj temno-rdeči pečat na sredi. In zdajci se je zazdelo Gojku, da se ta list pregiblje sam ob sebi, da raste in raste, da dobiva glavo z drobnim, nežnim obrazom in svetlimi, temnimi, od joku vlažnimi očmi — da dobiva roke in noge — da dobiva glas, kateri mu govori jasno in odločno, a tudi žalostno in potrto: »Čitati me moraš! In v ti podobi je strahoma spoznal — njo — njo, ki ga zastonj pričakuje v mestu — njo, kateri je bil obljubil zvestobo do smrti . . . In Gojko se je stresel vnovič . . .

Siloma odpre oči popolnoma, prikazen izgine, a iz kota mu blesti nasproti samo neznatni listič s svojim velikim temnordečim pečatom . . . A Gojko ga gleda strmeč, z nekim strahom . . .

»Blede se mi!« je vzkliknil poluglasno ter se prijel za glavo. »A čitati ga nočem in — nočem!«

S težavo je vstal z naslanjača ter se odpravil v prodajalnico, in niti drugih pisem ni pogledal . . .

Toda tudi v prodajalnici ni našel miru. Iz vsakega kota se mu je videlo, da ga gleda ono pismo; iz vsakega ovitka, kjer se je blestela kaka črka, so ga gledale one drobne, neokretne naslovne črke.

»Nočem ga čitati«, si je ponavljal venomer v mislih, a noge so ga zanašale nehotoma nazaj proti sobi. In predno je hotel in se zavedel, je že tiščal v roki zavitek in ga pretrgal z drhtečimi rokami.

»Nočem ga čitati«, je mrmral vnovič, a oči so mu bile že preletele onih par neznatnih vrstic.

»O joj, o joj!« je vzkliknil, in list mu je padel iz rok pod mizo. V nekaki nezavesti in omotici je pograbil klobuk ter odšel z naglimi koraki iz sobe, na ulico, sam ne vede kam . . .

Kmalu potem je stopila v sobo Neža. Videla je bila, kako je gospod nekam naglo odhajal ob ti nenavadni uri, in to se ji je videlo čudno.

S prtom v roki je začela snažiti mizo in zložila neodprte liste na kupček.

»Kaj mu je, da jih niti ni odprl?« si je mislila ter zmajevala z glavo.

Na mizi je bilo še nekaj špargljevih ostankov, a v Gojkovi kupici še nekoliko vina.

»Hm, kaj bi to zametala?« si je mislila Neža. »Šparglji so dobri, in gospod mi jih privošči le redkokedaj!«

Nato se je vrgla v naslanjač, si otrla usta z nekoliko zamazanim predpasnikom ter prijela s koncem kazavca in palca za prvo špargljevo stebelce ter ga privlekla rahlo iz olja in kisa. Stebelce se je zvilo z glavico nizdoli, a Neža je dvignila roko više, pokazala rumene zobe, približala usta stebelcu ter počasi in slastno srkala sok iz podolgovatih celic. Neužitne ostanke je polagala na mali krožnik, ki je bil že ves poln reeljev; a prsta je takoj zopet vtaknila v usta in ju oblizala po vrsti — najprej kazavec, a takoj za njim še palec. Kmalu nato je privlekla z oblizanima prstoma s krožnika še drugo stebelce, takoj potem tretje, četrto . . . dokler ni ostalo na njem samo še malo olja in kisa.

»Ali to je tudi zdravo — kis pa olje«, si je mislila Neža, privzdignila krožnik k ustom ter začela šumno srebati rdečkasto-rumeno tekočino.

V tem hipu je zadela z ного pod mizo ob pismo, da je le-to rezko zaškrtalo. Brišoč si s predpasnikom mastne ustnice, se je pripognila ter pobrala list.

»Kaj pa je to?« je hušknila ter začela odvijati pisanje. »To pa moram videti! Bržkone je padlo pod mizo kateremu komiju . . . Haha, to bode pa morda kaka skrivnost!«

Neži od radovednosti zatrepečejo ustnice. Toda pisava je bila tako drobna, da daljevidna Neža ni skoro nič videla, zlasti ko itak ni bila Bog ve kako učena in izurjena v čitanju. Treba se je bilo seveda pripraviti na trudapolno delo! Z zlobnim smehljajem je segla

po Gojkovo kupico ter jo izpraznila v dušku. Ali tačas je zagledala za kupico ključ do kleti; usta so se ji raztegnila skoro do ušes od samega veselja.

»Joj, vendar ga je zopet pozabil!« je radostno vzkliknila. Naglo je stlačila pismo v žep, pograbila ključ ter hlastno odšla skozi vrata.

V kuhinji je potegnila iz omare dve zeleni steklenici, v katerih je bila preje kislá voda, ter je stopila z njima po temnih, ozkih stopnicah v klet.

Kmalu nato je bilo zopet vse v redu: ključ na prejšnjem prostoru na mizi, a steklenici sta tičali v njeni globoki, starinski skrinji.

»Saj mu opravljam vse v redu in brez godrnjanja prenašam vse njegove sitnosti, in to za tako borno plačilo!« si je Neža tešila vest. »Tako zveste kuharice ne bi dobil nikjer več! Res mi da vsaki dan kozarček vina; toda pri kuhanju se človek tako grozno užreja, da nihče ne bi verjel. In vodo piti je tako nezdravo!«

Neža si je obrisala pot s čela ter sedla v kuhinji za mizo na nizek, slamnat stol. Takoj potem je privlekla zopet pismo iz žepa ter začela zlogovati: »P . . . re . . . pre . . . d . . . r . . . a . . . dra . . . g . . . i . . . gi mo . . . j . . . moj . . . Go . . . j . . . ko . . . Gojko!«

»Aha, to se pravi: predragi moj Gojko!« je vzkliknila Neža ter od osuplosti pozabila, da bi zaprla usta.

Naglo je vtaknila nos zopet v pisanje ter zlogovala dolgo, strašno dolgo . . . A pri vsakem stavku so se ji bolj kremžila usta, in ko je vse prečitala, je prasnila v glasen in gromek krohot.

»Jej, jej, to je pa nekaj vredno! Gospod bode pa imel sina . . . majhnega sinčka . . . ljubeznivega sinčka . . . ali pa — morda hčerko — lepo malo punčico . . . Joj, joj — pa je menda ne bode preveč vesel . . . Zato je bil videti tako prepadel. Hm, hm! — Toda nesimo pismo na prejšnji prostor, da ne bode kaj sumil! O priliki pa že morda porabimo to skrivnost — utegne nam morda še kedaj koristiti!«

Ko je položila pismo zopet pod mizo, se je vrnila v kuhinjo.

»Oh, spodobi se«, je mrmrala med zobmi, »kaj se spodobi? . . . Spodobi se, da ga na to srečo in bodočemu prvorojencu na čast zvrnem kozarček! Ha, ha!«

Potegnila je steklenico iz skrinje in natočila kupico; izpraznila je prvo, drugo čašo ter izpraznila steklenico že nad polovico.

Tedaj je pa namah začutila neko drugo potrebo. V kotih ob očeh so se ji prikazovale solze, debele kakor leščniki. In polzele so

ji nizedoli po licih, preko slinastih ust, po mastni bradi, na umazano jopo . . .

»Ah, uh, in jaz sem ga tako rada imela našega gospoda — tako rada«, je jecala glasno in stopicala po kuhinji. »Gradila bi bila hišo nanj, a zdaj vidim, da je tako velik — tako velik grešnik! . . . Uh, uh, tako rada! . . . In včasih sem mislila, da gleda morda kaj za mano! . . . Uh, tako rada! . . . A zdaj pa bode imel že otroke . . . uh . . . nezakonske otroke! Uh, uh, tako rada! . . . In tako mi je plačal mojo zvestobo . . . ah!«

Po ti lamentaciji je sedla zopet na stol, naslonila glavo na laket svoje desnice, in v hipu je sladko zadremala . . .

V.

Drugi dan, v nedeljo popoldne, se je bila zbrala v Velem polju v gostilnici poslanca Bratoviča mnogobrojna družba. Pred gostilnico raste na peščenem, kamenitem in puščobnem svetu mlad, vsako leto sproti obsekan divji kostanj, da ne more napraviti nikdar poštene senčne krone, da mu vsako leto požene le po nekoliko kratkih in šibkih vejic, katere potrga burja večinoma že takoj pod jesen. Pod tem zglednim kostanjem je bilo danes pogrnenih nekaj podolgovatih miz z rdečimi, belo obrobljenimi prti; okoli miz pa je sedela trška gospoda, dozdej še nekako resna in tiha.

Od daleč so izza oglov nizkih, zunaj od deževja izpranih hiš iztezavali Velepoltjci svoje vratove ter gledali, kako gospoda je in pije. Nekateri otročaji so se celo približali mizam ter s palci v ustih zrli topo po družbi in požirali sline, kadarkoli je kdo od onih srečnežev nastavil čašo na ustnice ali rumeni rogljič prigriznil k črešnjevo-rdeči svinjski gnjati.

Pri manjši mizi, takoj pod kostanjem, je sedela vsa družina Grahorjeva, a pridružili so se ji bili Šahar, Gojko in Weber.

»Tako je bilo že tistikrat«, je nadaljeval Grahor započeti razgovor. »Živelo se je in tudi nekaj prihranilo. Ali pomogle so k temu tri reči: prvič je bilo takrat še malo prodajalnic, v okolišu po več ur morda samo ena; drugič so bile dobre letine, in ljudje so imeli denar ter plačevali sproti; in tretjič, mi smo bili varčni, zelo varčni, gospoda!«

Grahor si je pogladil sivo brado in se ozrl samosvestno po drugi družbi. Gojko je zardel ter povesil oči; mislil je, da zadnje besede lete vprav nanj, da ga je hotel Grahor z njimi samo ščipniti.

Ali ta nanj res niti ni mislil.

»Sploh je varčnost zelo redka čednost«, je govoril Grahor. »Kmet se trudi in ubija celo leto, to se pravi spomladi, po letu in jeseni; a ko kaj pridelal in večino svojega pridelka proda, tedaj ga vidiš po zimi dan za dnem v gostilnici, kjer pije, je, kriči in se baha, dokler se mu mošnja popolnoma ne izprazni in še nekaj dolga napravi. Pri tem pa vedno stoka, kako slabo se mu godi, kako velik revež je, kako ga tarejo davki. A najhujši in največji davek, ki mu uničuje dušo in telo, si naklada sam! — Nič ne verujte, skoro vsaki kmet bi si lahko pomagal sam, ako bi le hotel varčiti! Ne pravim, da bi obogatel, ali živel bi lahko skromno in mirno. Najžalostnejše je pa to, da zapravljajo najhujše taki, ki tiče najbolj v dolgovih!«

»To je pa res«, pritrudi Šahar; »one, ki kaj imajo, je videti le redkokdaj v gostilnici, a oni, katerim je eksekutor vsaki dan na durih, se jih drže kakor klop kože.«

»Kaj pa delavec? Ali ta ni prav tak?« pristavi Weber. »Po cele dneve se trudi in muči, a ko pride sobota in potegne one borne groše, katerih tako težko čaka doma obila družina, ali mislite, da je prya njegova pot domov? Kaj še! Po poti se mora ustaviti tam, kjer »Bog roko ven moli«. In tako je sredi tedna že zopet suh. — Ali kaj je šele to proti učinku alkohola! Ali ni tak človek v pijanosti sposoben za vsako hudobijo, ali ga njegove druge strasti ne premagajo v takem stanju vse bolj nego v treznosti? Pretep, prešeštvo, izdajstvo, in kar je takih lepih čednosti — odkod izvirajo vse te?«

»Kaj pa mi vsi?« vpraša resno Grahor. »Ali nismo tudi mi taki? Kjer moremo, obsojamo kmeta, delavca, sploh nižje stanove: ali smo pa morda mi sami kaj boljši? — Ako imamo le prosto uro, pa jo najraje ubijemo v gostilnici; ako nas vabi lep dan na prosto, takoj smo pripravljani, a pot nas navadno vodi zopet v — gostilnico! Koliko bi se prihranilo in obrnilo po potrebnejših potih, ako bi se znal človek ubraniti izkušnje! — In pustimo sebe, pa poglejmo v višje stanove! Koliko ogromnih vsot se ondu potrosi za alkohol, kake orgije obhajajo bogatini pri alkoholu, dasi rafinovanem in požlahtnjenem! Kako bi se s tistimi vsotami dalo razpolagati v blaginjo človeštva! — Toda, pustimo to, prežalostno je! Ako hočemo poboljšati kmeta in delavca, tedaj mu morajo dajati najprej zgled višji stanovi, dajati mu ga moramo tudi mi!«

Posledica tega razgovora je bila, da ni bil gostilničar nič prav zadovoljen z Grahorjevim omizjem. Grahorjeva družina je imela vsa pred seboj še vedno prvi poluliter in še tistega je mešala vedno z

vodo. A Gojko, Weber in Šahar so jo posnemali nehote; vedno so še čepeli pri prvi četrtinki.

Toda ena sama četrtinka ne vzbudi pravih misli, ne privede človeka do potrebne zgovornosti. To je dobro vedel Gojko, a prav danes je potreboval najbolj tega daru. Ob ugodni priliki je tedaj zdrsnil v vežo, kjer je našel gostilničarjevega sina.

»Janez, pojdiva v klet, in tam mi daj pol litra najboljšega, da ne bode videl nihče. Pred temi ščipavci tam pri naši mizi si človek niti žeje ne more ugasiti!«

In Janez ga je odvedel po temnih stopnicah v hladno klet ter mu natočil »od zida«. Hlastno ga je zvrnil Gojko zaporedoma tri čaše ter hotel plačati.

»Že dobro, že dobro«, je velel Janez; »tukaj ne plačate danes ničesar, pa prihodnjič! Ali ga hočete še kozarec?«

»Naj pa bo«, pravi Gojko, brišoč si mokre brke.

Vse to se je izvršilo v nekolikih minutah, in skoro nato je že sedel Gojko na svojem prejšnjem prostoru, kakor se ne bi bilo nič zgodilo; samo v lice je bil nekoliko bolj rdeč, in oči so se mu za spoznanje bolj svetile.

Toda kmalu zatem je izginil na nekoliko hipov Šahar, in tudi on se je vrnil z nekim živahnejšim izrazom na mastnem obrazu. Samo Weber se ni ganil nikamor, a s porednim smehljajem okoli ustnic je opazoval svoja tovariša, kakor bi hotel reči: »poznam vaju!«

Druga družba je postajala glasna, in semtertja je že kdo natihoma tudi poskusil, kako bi se dalo kaj lepega zapeti; a nekateri so skoro preglasno pripovedovali zanimive in pikantne anekdote iz življenja svojih znancev in prijateljev. Mladi gospodje so se šumno smejali, a gospodične so se muzale, povešale oči ter se drezale s komolci, s koleni ali z drobnimi nožicami pod mizami.

Polagoma pa je mladina zapuščala svoje prostore ob mizi ter odhajala po veži na vrt. Nekateri so se razkropili po stranskih potih, vodečih po bližnjih njivah med zelenim grmovjem in drevjem, drugi so odšli po vinogradih, ležečih na obronkih položnih brežin. Samo priletnejši gospodje so ostajali pri mizah in pogrevali ter oživljali z rujno kapljico zastarele spomine.

Grahor tudi ni mogel več sedeti. Vstal je z družino ter krenil po cesti navkreber, a zavil kmalu na ozko pot. Z njim so odšli tudi Gojko, Šahar in Weber. Kmalu se je napravilo tako, da so Grahor, njegova soproga in Šahar zaostali, nekoliko pred njimi pa sta stopala Pavlina in Weber in pred tema Ana in Gojko.

Pot se je vila z nizkega vrha v dolino, od začetka med samim laporjem, ki se je kršil in škripal pod vsako stopinjo ter je bil opolzel in slinast kakor polž. A polagoma je svet prehajal v ilnata tla, ki so bila suha in trda, kakor bi bila od cementa. Ob straneh se je prikazovalo nizko gabrovo grmovje, med katerim je počepal v malih presledkih črni trn. Kolikor so šli niže, toliko je postajalo grmovje gostejše, in v njegovi senci se je ščeperila bujna, visokorasla, ostroroba trava; a doli v ozkem jarku je žuborel čist, srebrn potok, vijoč se proti malemu malinu. Onkraj potoka se je vila pot zopet navkreber ter je tu zašla med gosto, bujnoraslo rastlinje, za katerim so se pričenjali velopoljski vinogradi . . .

Ana in Gojko sta stopala dolgo v prisiljenem, vsaki hip zastajajočem razgovoru; oba sta bila razmišljena. Ko sta pa prišla v ozko dolinico do potoka, čez katerega ni bilo brvi, ampak jo je nadomeščalo nekoliko opolzljih kamenov, okoli katerih se je penila voda, da je pljusnila včasih celo čeznje, tedaj je stopil Gojko prednjo ter ji podal roko. Kako mehka, kako prožna je bila ta roka, katero je celo nekoliko prekrepekko stisnil v svoji desnici! Ana je stopila na prvi kamen, stopila na drugi, a Gojko je bil vendar za kamen pred njo. Ko je pa stopila na zadnji kamen in je Gojko že stal na drugi strani, se je kamen nenadoma zazibal pod njenimi nogami, in noga ji je hotela zdrkniti v vodo; zavpila je. Tedaj se je Gojko naglo ozrl proti vrhu, a ko je videl, da ni še nobenega blizu, jo je v tistem hipu krepko potegnil k sebi, in preden se je zavedela, je bila na kopnem — v njegovem objemu. In pozabil je vse, jo stiskal k sebi ter poljubljal nje usta, oči, čelo, vrat — strastno in kipeče. Zastonj se mu je izkušala izviti. Šele, ko so se začuli izza ovinka glasovi, jo je izpustil ter hotel stopati dalje po poti . . .

Toda Ana se ni oddalila. Stopila je k bližnjemu grmu, in s tresočo roko je trgala zelenje z njega. Razburjena je bila, kakor še nikdar v svojem življenju. Odkar ji je bil Gojko razodel svojo ljubezen na grajščinskem vrtu, je vedno razmišljala, kaj naj bi ukrenila v ti zadevi. V svojem srcu ni čutila zanj prve dni ničesar, a vendar je morala čestokrat nanj misliti. In premenila je svojo sodbo o Gojku ter ga začela nekako spoštovati, ker se je znal vesti vljudno, ker je v družbi prej premislil vsako besedo, preden jo je izgovoril, ker je bil čez dan vedno delaven in videti tudi zmeren in resen, a pred vsem nji docela vdan. Zraven ga je začel hvaliti tudi Grahor kot pametnega in delavnega človeka; le-to je močno vplivalo nanjo . . .

Ana je bila že v petindvajsetem letu svoje dobe, in dozdej se ji ni bila pokazala še nobena resna prilika, da bi se mogla omožiti. Zdaj se je to zgodilo prvič. In bila je dovolj praktična in pametna, da ni hotela takoj zavreči ponudbe, kakršna se ji morda ne prikaže več tako hitro. Gojko je bil videti v dobrih odnošajih, in dasi bi tudi ne živela pri njem kakor velika gospa, pa bi bilo njeno življenje menda vendar dovolj ugodno. — Kolikor bolj je vpoštevala te razmere in jih tehtala, toliko bolj se ji je začelo nekaj gibati v njenem srcu, in nazadnje že ni več s strahom mislila na to zvezo kakor prvi dan.

In ko jo je danes tako burno objemal in poljubljal, se ji je razrahljalo srce, in vzkliko je nekaj v njem, kar je bilo podobno ljubezni . . .

Gojko ji je govoril s tihim, rahlim glasom:

»Ali smem upati?«

Ona se je samo ozrla in mu podala molče roko.

»Kdaj smem vprašati gospoda očeta?«

»Kadar hočete!«

Zopet jo je hotel potegniti k sebi, a Pavlina in Weber sta ju ~~že videla.~~

»Ali ne pojdeva dalje?« jo je vprašal ter hotel naprej.

»Ne — bolje je, da počakava«, je odgovorila ona.

Kmalu nato sta nadaljevala svoj pot skupno s Pavlino in Webrom.

Pavlina je bila tudi videti nekam razburjena, a Weber raztresen in vsaki hipec bolj melanholški.

Ko so bili dospeli proti vrhu vinogradov, se jim je odprl lep razgled po dolini, a tudi na belo okrajno cesto, ki se je vila v ključih proti vrhu.

In tja na to cesto je bil neprestano obrnjen pogled Webrov. S palcem in kazavcem si je nervozno vihal in natezal rjavkaste brčice ter zrl sanjavo tja doli. Ali v tem hipu se je stresel, se obrnil proti družbi ter dejal hlastno:

»Gospoda, oprostite!«

In izginil je z naglimi koraki na desno doli v jarek, a takoj se je prikazal na nasprotnem robu in hitel čez kamenje proti cesti.

Zrli so za njim.

Tam po cesti je počasi lezel navzgor rjav konjič ter vlekel za sabo nizek koleselj; na vozu sta bili videti dve osebi, voznik in zadaj gosposdična z belim slamnikom in rdečim solnčnikom.

Weber je bil kmalu pri vozu. Videti je bilo, kako se je gospodična obrnila, iztegnila roko proti njemu, kako jo je ta takoj nesel proti ustnicam, a potem naglo izpustil, se obrnil ter se, hiteč črez kamenje, zopet vrnil kakor brezumen . . .

»To je učiteljica Demetrija, ki se seli«, je opomnil Gojko. »Z Webrom sta se imela rada!«

Ana ni odgovorila ničesar, a Pavlina je prebledela in črtala s solnčnikom po pesku velike črte in kroge . . .

* * *

Ko se je vrnila Grahorjeva družba h gostilnici, so bili že vsi drugi tamkaj zopet zbrani. Gospodične so si bile nabrale velikanske kite pisanih cvetlic, a tudi gospodom so gledale cvetice iz gumbnic. Sedeli so zopet okoli miz, si pripovedovali, se smejali, nekateri tudi peli in ukali. In gostilničar je zopet nosil pijačo . . .

Pozno je že bilo, ko so stopali proti domu, in mesec jim je razsvetljal cesto, po kateri so celo tekali in se vrteli kakor otroci. Nekateri pa so se držali pod pazduhami in se zapletali črez cesto ter se hvalili, kako so se danes dobro imeli . . .

Najbolj mirna in tiha je bila družba Grahorjeva, ki se je vračala skoro molče.

VI.

Pozno v noči je še taval Gojko po svoji spalnici. Na mizi je dogorevala sveča ter le nejasno obsevala sobno opravo, ki je vztrepetavala pod tresočimi, blede-svetlimi žarki ponočne luči, kakor bi bila oživila. Postelja v kotu je bila napol odgrnjena in je kazala bele, po svežem perilu vonjajoče rjuhe, a okno na vrt je bilo odprto na stežaj.

»Kako je zdaj še vse pusto, kako žalostno po mojih sobah«, si je mislil Gojko in obračal svoj pogled po koteh. »A v kratkem bode vse to oživel, vse bode zadobilo izraz zadovoljnosti; kajti pride ona, ki donese s seboj novo, čilo življenje — ona, ki izpremeni s svojo navzočnostjo to puščavo v najbujnejši vrt ljubezni!«

Gojko je bil srečen, ali vsaj mislil je, da je srečen. Spolnila se mu je bila njegova želja; ona mu je dovolila, da sme prositi očeta njene roke . . .

In zaveroval se je v svojo srečo in si zidal zlate gradove v oblake, in zadovoljnosti si je mel roke. Naslonil se je na okno ter zrl doli na vrt, kjer so metala drevesa dolge, temne sence po potih in vrtnih zidovih v bledem, trepetajočem mesečevem svitu.

Toda hipoma ga je nekaj streslo. Spomnil se je bil pisma, katero je prejel pred dvema dnevoma. In oglasila se mu je vest.

»Kako moreš biti srečen, ko kupuješ to svojo srečo z nesrečo drugega bitja, ki te je ljubilo tako srčno, ki te ljubi še zdaj, in na katero si navezan celo s krvno vezjo! Koliko jih je na svetu, ki so grešili še manj nego si ti, a so vendar skrajnje nesrečni! — Zapomni si: vsaki greh se maščuje — maščuje posebno greh, kakršnega si storil ti! Nikdar ne bodeš srečen, zapomni si to. Izpreglej ter popravi, dokler je še čas!«

Tako mu je govorila vest. A Gojko je stresel z glavo.

»Ne — prepozno je! Plačal jo bodem, kolikor vem, da ji gre, pa je stvar pri kraju! Kdo bi me mogel siliti, da naj jo vzamem?! In ako jo plačam, bo vse poravnano; mislim, da bodem srečen!«

A domišljivost mu je pričarala proti njegovi volji pred dušo nekdanje lepe čase, in preživeti jih je moral danes zopet v duhu, kakor jih je že večkrat prejel . . .

Kako je bilo še pred letom v mestu! Zahajal je slednji večer tja ven v malo predmestno hišo, kjer je s svojo materjo prebivala ona — lepa, skromna Ivanka — ki ga je pričakovala vedno tako nestrpno . . . Obljubil ji je bil zakon, dasi je vedel, kako je ubožna, da nima drugega nego pridne roke, katere znajo jako spretno vbadati šivanko. A on jo je ljubil z vsem srcem, in ona se mu je bila vdala z vso dušo, z vsem telesom! In še pozneje, ko je bil že v trgu, jo je posečal večkrat v mestu . . . In ti njegovi obiski so ji nakopali — sramoto . . . V tem pa se je on vedno bolj ohlajal, začel razmišljati bolj praktično, in nazadnje ji celo ni nič več pisal . . .

V te spomine se mu je vrivala podoba Anina, in Gojku je prihajalo vroče; začelo mu je vreti in kipeti v glavi, da si je moral tiščati vroče sence . . .

Zaprł je okno, se naglo slekel in legel v posteljo, da bi zaspal, da bi zadušil v spanju te spomine, da bi si utešil vest; toda dolgo ni mogel zatisniti oči. Naposled je sklenil, da odpotuje v nekolikih dneh v mesto do nje, da tam najprej uredi to stvar, a šele potem stopi pred Grahorja.

Ko je pozno zadremal, so ga trapile grozne sanje, da je vstal zjutraj z mučnimi bolečinami v glavi . . .

Črez dva dni se je odpravil Gojko v mesto, odkoder se je vrnil takoj dan pozneje zelo slabe volje. Nekaj dni potem je stopal vedno čemerin in s povešenimi očmi po svoji prodajalnici ter vedno go-

drnjal. Ogibal se je družbe, vsaki večer je odšel v svojo sobo takoj, ko so zaprli prodajalnico, ter sploh mnogo razmišljal . . .

Neki večer ga obiščejo Šahar, Weber in Bindišar.

»No, kaj ti je? Ali pojdeš v samostan, da vedno čepiš doma? Kaj ti je, duša?« je vpil Šahar.

Gojko se je držal kisló.

»Se li ogiblješ Grahorjevih?« je vprašal Weber.

»Oj, gotovo je dobil — košek«, pripomni Bindišar.

Gojko jih odvede v sobo zraven prodajalnice, in kmalu je stala steklenica vina pred njimi.

»Gospodje, to ni šala, ako se človek ženi«, meni počasi in važno Gojko. »Dobro je treba prej premisliti, preden si obesiš jarem na vrat!«

»A, ženiš se! To je pa kaj drugega!« de Weber.

»Torej to preišljevanje te muči? — Hm, videlo se mi je, da je Ana jako molčeča, odkar te ni v njih družbo«, omeni Šahar.

Gojko je zardel; pri teh besedah mu je začela kri nagleje krožiti po žilah. Zvrnil je naglo čašo vina, takoj nato drugo, in tako se je siloma otresel melanholije, ki ga je trla.

»Dobro, nocoj pojdem z vami v »hotel!« je dejal nato. »A takoj jutri se odpravim k staremu Grahorju ter zasnubim!«

»Bravo, tako je prav«, mu pritrdijo vsi in izpraznijo na to srečo še nekoliko steklenic . . .

Ko se je bil vrnil Gojko pozno iz »hotela«, je potegnil iz omare steklenico žganja, natočil ter zvrnil zaporedoma nekoliko čašic.

Ves omamljen, a nekoliko bolj miren je legel v posteljo.

(Dalje prihodnjič.)

Tam zunaj je sneg.

Tam zunaj je sneg
in burja nezvanka,
a tebe, nevgnanka,
le radost in smeh.

Ah, vse drugo je šlo,
le tvoj pogled žari še,
tvoje lice rudi še
kot nekđaj lepo.

Ni več na vrteh
lepih rožic razvitih,
vijolic ni skritih,
lilij belih kot sneg.

Toda ti si krasná,
tako strastna in vroča
in sredi naročja
ti vsá si moja.

Dragotin Kette.

Gojko Knafeljc.

Povest. Spisal Vaclav Slavec.

VII.

rahor je čital došle časopise v svoji sobi, a Grahorica je sedela njemu nasproti z nekim ročnim delom ter skoro dremala, ko se je zglasil drugega dne nekoliko pred poldnem pri njih Gojko Knafeljc.

Bil je v popolnoma novi salonski obleki, z blesteče-belo srajco, najmodernejšo ovratnico ter s klakom.

Grahor je strmeč pogledal izpod košatih, sivih obrvi, si takoj popravil naočnike, a skoro nato pogladil v neki zadregi svojo dolgo brado.

Skoro potem je vstal ter stopil Gojku nekoliko korakov nasproti.

»Kaj nam je naklonilo vaš cenjeni poset, ako smem vprašati?« je dejal laskavo ter ponudil Gojku roko. »Prosim, sedite!«

Gojko se je molče poklonil Grahorici ter sedel na ponujeni stol.

Takoj nato je s tihim, nekoliko tresočim glasom začel razkladati naglo, skoro jecljaje namen svojega pohoda. Pri tem se je vedno obračal proti Grahorici, ki je takoj od kraja začela prikimovati njegovim besedam.

Ko je končal, ga vpraša Grahor:

»Kaj pa pravi Ana, ali ste ji že kaj omenili o tem?«

»Znano ji je, in dovolila mi je, da govorim z vami!«

Grahorju je nekoliko zatemnelo čelo pri tem izpovedanju, a kmalu se mu zopet razjasnilo.

»Dobro -- to bi bilo tedaj v redu«, pripomni črez nekoliko časa. »Ali nekaj drugega je še vmes, gospod Knafeljc. Vi poznate mene in mojo družino še jako malo. Neznane so vam moje razmere, neznano vse dosedanje moje življenje.«

»To nič ne de«, odgovori Gojko. »Mož se kmalu spozna!«

»Res je to, toda predno se pomeniva nadalje, morate vsekakor poznati vi moje razmere, a tudi jaz moram vedeti vaše stvari in zadeve. — Ako vam je drago, prosim vas, razložite mi vi najprej svoje trgovske odnošaje!«

Gojko je nekoliko zardel. Bil je sicer pripravljen na to vprašanje, toda prišlo mu je vendar nekoliko prenaglo.

»Jaz imam sicer to prodajalnico samo v najemu, a blago, ki se nahaja v nji, je plačano — je popolnoma moje, in lahko vam po-

služim s saldiranimi računi. Kupčija je precej dobra; na upanje dajem samo strankam, o katerih vem, da so trdne, in pri katerih se mi ni bati izgube. Zraven tega imam še nekoliko v hranilnici ter vam lahko predložim hranilnično knjižico. A družinske moje razmere so ugodne; kajti nimam žive duše, katero bi imenoval svojo, razen dveh bratov, ki sta pa drugod po svetu in dobro preskrbljena!«

»To ni napačno«, omeni Grahor. »In ako je vse tako, kakor mi pravite, ni od vaše strani nobenega zadržka. Toda, oprostite, ako silim na to, da se tudi osebno prepričam o istinitosti vaših besed — ne morda, da vam ne bi verjel, ali saj veste — oprostite, očetu mora biti blagor svojih otrok nad vse!«

Sladko se je nasmejal in zrl Gojku naravnost v oči.

»Prosim, prosim«, je hitel ta. »Na uslugo vam je najmanjša moja zadeva, kadar vam drago!«

»No, mudi se ne, saj to ne gre tako hitro; prepričam se morda jutri — ali v dveh, treh — ali tudi v štirih ali petih dneh! — Toda to še ni vse! Zdaj nastane še vprašanje, ali boste zadovoljni tudi vi z menoj! — Jasno bodi med nama! — Marsikdo je mislil, da bode dobil pri meni Bog ve koliko, in imel sem že več snubačev, za katere nista moji hčeri niti vedeli. Toda, ko sem jim povedal, kakšne so moje finance, in koliko morem dati vsaki, tedaj so se oni gospodje umaknili sami od sebe.«

Grahor se je zopet sladko nasmejal, a Gojko je vidno prebledel in se ustrašil.

Grahorica pa je sedela vedno nepremično, gibaje samo z rokami, a okoli ustnic se ji je zibal stereotipni smehljaj.

»Ali jaz se ne umaknem«, je dejal Gojko. »Jaz ne gledam na denar, jaz ljubim samo vašo hčer, in vzel bi jo tudi, ako ne bi imela vinarja!«

Gojko si je moral na tihem priznati, da sedaj laže, in da se je že nekoliko razkadila njegova ljubezen do Ane takoj, ko je posnel iz razgovora, da morda ne bode imela toliko, kolikor je mislil.

»No, veseli me to«, pravi Grahor. »Torej to bode kmalu vse v redu! — Kje sta pa dekleti, mama?«

»Menda na vrtu«, je odgovorila Grahorica ter delala dalje.

»Ker smo torej že tako daleč«, je nadaljeval Grahor, »naj vam takoj povem tudi jaz kaj o svojem življenju, da spoznava natančneje drug drugega!«

Grahorica je vdano glavo nagnila nekoliko na desno ter se pripravila, da bode poslušala vnovič moževo povest, katero je slišala že šestokrat.

Grahor se je nekoliko zamislil. Njegove drobne, rjave oči so zrle skozi okno v vrtno zelenje, a s prsti desne roke je rožljaj enakomerno po mizi, da je bilo slišati, kakor bi se glasil iz daljave vojaški boben.

Skoro nato pa si je pogladil brado z obema rokama ter začel pripovedovati:

»Rojen sem bil leta 1828. v mali brkinski vasi, kjer mi je bil oče klobučar. Ko sem bil odrastel, sem začel hoditi v šolo k našemu staremu učitelju, ki je bil obenem tudi mežnar. Pri njem sem se navadil čitati in pisati za silo, a vbil mi je bil v glavo tudi nemške črke. V tem času me je tudi že začel oče jemati k sebi v pouk, in navadil sem se bil v nekaj letih svojega rokodelstva najbolje. Ko sem bil dokončal pri svojem očetu to učenje, sem odšel po svetu in sem popotoval do svojega dvajsetega leta, dokler me niso potrdili v vojake v Ljubljani leta 1848. Tistikrat pa mi je bilo treba takoj odriniti na Laško. Pisal sem svojemu očetu — matere že davno nisem več imel — da bi ga rad še enkrat videl, predno odidem na vojsko, ter da naj me pride čakati na Razdrto, ko bodemo korakali tam skozi proti Gorici. — Predno smo odpotovali iz Ljubljane, smo se bili zbrali na Nunskem trgu v dolgih vrstah. Dobro se še spominjam one pesmi, katero smo pozneje tolikokrat prepevali:

Bilo je na vseh svetnikov dan,
Na Nunskem placu smo b'li zbran',
Mogli bomo zapustit' ta dom,
Od žalost' se nam srce lom'.

V vrstah ino glidih smo mi stali,
Švoje cakenpake na hrbtu držali,
Gvere smo imeli na tleh,
Žalostno smo pogled'val' po ljudeh . . .«

»Jaz sem pa še posebno žalostno pogledoval, ne toliko po drugih ljudeh, pač pa po šestnajstletni deklici, s katero sva se bila slučajno seznanila pred nekaj dnevi v neki gostilnici, kjer je služila za natakarico.«

Grahorica je povzdignila oči proti možu, in v njih je blestela svetla solza, ki je počasi zdrknila nizdoli po njenem že nagubanem licu.

»No, no«, je dejal Grahor, ko je to videl — »spomini, lepi spomini!«

A videti je bilo, da se tudi njemu taja nekaj okoli srca.

»Pririla se je bila do mene ter mi stisnila v roko omot, v katerem je tičalo, kakor sem videl pozneje, precej mesnine: mrzle telečje pečenke, svinjske gnjati, in zraven se je rumeno svetlikal hleb belega, maslenega kruha; v drugo roko pa mi je stisnila dva tolarja, ki ju je imela še od birme. Naglo sem vse to pospravil ter ji stisnil desnico. A tedaj sem šele izprevidel, da

Lahko podati je roko,
Slovo pa vzeti je težko . . .

Nikakor ji nisem mogel izpustiti roke, stiskal sem jo, da jo je morala boleti, a v srcu mi je bilo hudo, hudo . . .

Tedaj je pa zadonelo povelje »k molitvi«; zravnali smo se kvišku, stali ravno kakor sveče ter odmolili po vojaško. Takoj je zasvirala godba svečano in mogočno cesarsko himno; nekaj nas je privzdignilo, da smo zrlí ponosno predse, okoli srca pa nas je pogrelo tako nekam čudno, gorko . . . In zazvenela je vesela koračnica, vrsta se je premaknila za vrsto; izpod nog se je vzdignil oblak prahu, ob straneh in za nami je vrvela pisana množica — odhajali smo.

Zastonj sem se tistikrat oziral po svoji mladi znanki — množica jo je bila pogoltnila, in s težkim srcem sem korakal dalje, vedno jo iščoč z očmi. Semtertja se mi je zazdelo, da vidim svetlo njeno krilo, a takoj je zopet izginilo, v gneči . . .

Razmišljati sem začel, kako se čudno suče vse na svetu. Ne dolgo, kar sem bil še prost kakor ptica pod nebom, vesel svoje mladosti, vesel svojega življenja, a zdaj korakam morda smrti naproti . . . Bog ve, ali bodem še kdaj videl svoj dom, naše griče in holme, na katerih se bleste bele cerkvice, in naše vasi, obdane okoli in okoli z zelenim drevjem . . . Drugi vojaki so prepevali, da se je razlegalo daleč tja čez široko ravan, a jaz se nisem mogel otresti svoje žalosti. Na misel mi je prihajal oče, katerega sem ljubil z vso svojo ljubeznijo, katerega bi bil tako srčno rad videl samo še enkrat! Komaj sem čakal, da bi prišli na Razdrto! Kako mi je bilo pa hudo, ko smo bili dospeli v ta kraj, a nisem našel očeta tam! Prepozno je bil dobil moje pismo, in tako se je bil zamudil za dva dni. — Ali tudi njemu je bilo hudo, da ni imel obstanka. Takoj se je bil odpravil z Razdrtega peš proti Gorici, da bi me morda še tam videl. Toda tudi od tamkaj smo bili že odkorakali, predno je došel on za menoj. — Tako nama je bilo usojeno, da se nisva videla nikdar več na svetu! Prejel sem pozneje pismo od njega, v katerem mi je pripovedoval, kako me je takrat »lovil«! . . .

Kako se je vršila vojna, kako sem bil ranjen v nogo, vam nočem pripovedovati, ker bi bilo preobširno. Večkrat sem bil v ognju, večkrat sem zrl smrti v oči, a bal se nisem nikdar; povsod sem bil med prvimi, in pozneje sem bil odlikovan z zlato svetinjo!« ...

V tem sta bili došli v sobo tudi Ana in Pavlina. Takoj je Gojko vstal ter jima ponudil roko. Ana je takoj vedela, čemu je on pri njih, a delala se je osuplo; vendar ni mogla prikriti rdečice, ko jo je dregnila Pavlina s komolcem.

»Ata zopet pripoveduje, kaj ne?« je dejala Ana Gojku. »Njegova slabost vsakikrat, kadar ga kdo poseti!«

Odložili sta klobuka in solnčnika ter prisedli k mizi.

Grahor se ni zmenil za njiju vstop, prav tako ne Grahorica, katera je sedela še vedno skoro nepremično.

»Toda naj nadaljujem, da skoro končam svojo povest«, je govoril Grahor dalje. »Po dokončani vojni sem se vrnil proti domovini, a ni mi bilo usojeno, da bi bil videl svoj rojstni kraj; poslali so me bili na Dunaj, kjer sem moral ostati nekoliko mesecev in sem bil uvrščen v cesarjevo telesno stražo. — Nekega večera, ko sem bil utrujen zaspal na svojem trdem ležišču, se mi je videlo, da me je prijela za glavo mrzla roka; prestrašen sem odprl oči, a zraven postelje sem zagledal — lastnega svojega očeta! Veselo sem hotel vzklikniti, a v istem hipu je on žalostno pomignil z roko — podoba je izginila nalik megli — in z globokim zdihom sem se zvrnil na posteljo. Zakril sem si oči in ihtel; vedel sem in trdno sem bil prepričan, da mi je oče v tem trenutku umrl. Ker sva se pa ljubila tako neizrečeno, ni mogel od mene brez slovesa! In res — verujte mi — osem dni po tem dogodku sem dobil od strica pismo, v katerem mi je naznanil, da je oče umrl prav tisti večer, ko sem imel jaz prikazen! . . .

»Nekaj mesecev potem sem se vrnil domov; prevzel sem očetovo dediščino, katero sem večinoma poprodal, ter takoj odšel z denarjem v Ljubljano. — V oni gostilnici, kjer sem bil prvič srečal njo, ki me je bila tako obdarila pri polkovem odhodu iz Ljubljane, sem jo zopet našel. Ves čas je tam služila, in imeli so jo radi vsi, ker je bila skromna, pridna in poštena. Ko sem stopil v sobo, me ni spoznala. Pri odhodu sem bil golobrad in bele, blesteče polti, a zdaj mi je senčila obraz gosta, črna brada, in koža, kolikor je je bilo videti, je bila rjava in zagorela.

»V sobi ni bilo nikogar razen nje; nekaj je pospravljala ob omari v kotu. Stopila mi je nasproti in vprašala, česa želim. A jaz

ji nisem odgovoril ničesar; zrl sem ji samo v oči, ki jih je bila povzdignila v tistem hipu proti meni. In kakor bi jo bila prešinila električna iskra, je vztrepetala, zardela, hipoma zopet prebledela ter planila k meni ter mi ovila roke okoli tilnika . . . Kaj sva si imela vse dopovedati . . . Toda — da ob kratkem končam! Nekoliko tednov pozneje sem vzel v nekem trgu na Dolenjskem v najem dobro prodajalnico, in kmalu nato je postala ona moja soproga. Šlo je nama dobro, in prihranila sva si toliko, da sva svoja dva otroka pošteno vzgojila, ter da zdaj na stare dni lahko mirno in brezskrbno živiva v Ljubljani.«

Grahor je končal, pogledoval soprogo, hčeri, Gojka, ter se blaženo nasmihal.

A kmalu mu je postal obraz resen; pobobnal je nekoliko s prsti po mizi ter se obrnil k Ani.

»Gospod Gojko Knafeljc je vprašal po tvoji roki. Kaj praviš k temu?«

Ana je sklonila glavo.

»Kaj naj rečem, ata? — Kar ukreneš ti, mi je prav!« je dejala počasi, skoro tiho.

»Dobro tedaj«, pravi Grahor, »stvar bi bila v redu. Toda povem vam takoj, ker pri takih rečeh je potrebna odkritosrčnost (sklonil se je k Gojku in mu pošepetal na uho), dote bode imela samo — dva tisočaka!«

Gojko je osupnil. Ali takoj je uvidel, da ne sme nazaj, ako se noče osmešiti. Zato je dejal glasno:

»Meni ni na tem, to sem vam bil povedal že prej! Jaz potrebujem samo skrbne gospodinje in — ljubeče soproge!«

Grahor je takoj ostal, položil roko hčerino v Gojkovo ter dejal slovesno:

»Bog daj svoj blagoslov! Da se nikdar ne bi kesala!«

Grahorica si je brisala oči, a Pavlina se je igrala v neki zadregi s svojim rožnim predpasnikom.

Poljubili so se medsebojno, še nekoliko časa posedeli, a kmalu nato je Gojko odšel . . .

Grahor je dejal po Gojkovem odhodu družini:

»Bolje je tako! Knafeljc se mi ne vidi napačen. Ako bode imel skrbno gospodinjo, mu pojde dobro, in vsekakor je boljša bodočnost trgovca na deželi negoli v mestu, kjer jih kar mrgoli in so drug drugemu na potu!«

* * *

Gojko je danes po obedu zopet dolgo posedel v svojem namlanjaču ter razmišljal. Nič kaj vesel ženin ni bil videti. Po glavi mu je vrelo in se vrtefo, da že skoro ni vedel, kje mu stoji.

Poseti ga Šahar.

»Toraj zaročen? — Čestitam!« je klical Gojku že od daleč.

»Kaj že vsi vedo?« vpraša Gojko.

»Lepo te prosim — taka važna reč, pa da se ne bi takoj ovedela!«

Gojku ni bilo v tem hipu to nič kaj ljubo. Raje bi bil videl, da bi bila ostala stvar še skrita.

Posedela sta pri čaši vina, in tedaj je razodel Gojko Šaharju, kaj ga muči.

»Mislil sem, da bode imela več«, je dejal odkritosrčno. »Ako bi bil to vedel prej, težko, da bi bil zašel tako daleč!«

A v resnici ga ni mučilo samo to. Do denarja mu ni bilo toliko, pač pa ga je pekla vest, da je za tako malenkost — za dva tisočaka — prodal svojo prejšnjo ljubico. Začel se je siliti, da bi Ano vsaj resnično ljubil; toda, čudno, kako se je od poldne že ohladila njegova ljubezen do nje!

Vendar je dejal skoro nato Šaharju:

»Resnično ti povem, ako ne bi Ane tako silno ljubil, gotovo bi odstopil!«

Šahar se je glasno zasmeljal.

»Ne bodi neumen, Gojko! Koliko jo ljubiš, ni meni nič mari, in menda tudi tebe ne bode pojedla ta ljubezen! Toda, povem ti, da je Grahor — zvit mož! Jaz namreč pozitivno vem, da bode imela Ana mnogo, mnogo več; ako ne zdaj, pa vsaj po smrti njegovi. Gotovo je, da te on zdaj samo izkuša, in morda ti zavali precej po poroki kar cel kup tisočakov. Samo obnašati se moraš, kakor gre!«

»Ali res misliš?« vpraša Gojko dvomljivo.

»Gotovo«, pritrđi Šahar.

Gojku je nekoliko odleglo, in dejal si je, da ni še vse izgubljeno! . . .

VIII.

Neko nedeljo zvečer je bil sklican v čitalniške prostore občni zbor vseh udov in to izredno. Vse je bilo radovedno, čemu se bo danes zborovalo, ker vzpored ni bil naznanjen. Popoldne se je tajno vršila seja odborova, a na večer so bili povabljeni vsi razen — Gojka Knafeljca.

Toda ta se ni nikakor jezil, da ga niso povabili niti k odborovi seji kot čitalniškega podpredsednika niti k občnemu zboru; zvedel je bil nekaj izza kulis, kaj se namerja, in mogočno ter zavihanih brk, roke držeč na hrbtu, se je tistega večera izprehajal s Šaharjem po široki ulici mimo čitalnice ter se pri vsaki priliki nasmihal in muzal ter govoril glasno in samosvestno . . .

V čitalniški dvorani pa je tačas vrvelo in šumelo kakor v panju. Zbrali so se bili vsi udje od prvega do zadnjega, od najodličnejšega tržana do najskromnejšega rokodelca. Posedali so za mizami ter zrlili v časopise, postajali so v gručah, glasno govoreč krilili z rokami, se naslanjali ob stene, tarokirali, dominali, biljardirali. Vse vprek se je valilo.

Točno ob osmi uri je čitalniški predsednik, gospod Malec, posestnik in gostilničar »Pri kroni«, otvoril zborovanje.

Bil je velik in širokopleč, ali nekako drobne, skoro otroške glave.

»Častita skupščina!« je začel ter se odkašljajal. »Najprej mi je v čast ter me zelo veseli, da ste se odzvali odborovemu povabilu v tako obilem številu. Zato vas vse skupaj najpristrčneje pozdravljam! Bog vas živi!«

»Servus!« je zaklical vmes hripav glas.

»Živio, živio!« je poudaril nekdo tam v kotu.

Predsednik pa se ni dal motiti, ampak je nadaljeval gladko in glasno:

»Danes je na vrsti neka imenitna zadeva, o kateri čemo takoj razpravljati, o kateri vam pa bode natančneje poročal gospod čitalniški tajnik; torej izročam njemu besedo!«

Poklonil se je majhnemu, šibkemu človeku, ki je stal zraven njega ter si brisal v tem hipu motne naočnike. Bil je to notarjev pisar, gospod Strel, obenem čitalniški tajnik. Natikajoč si naočnike na dolgi, zakrivljeni nos in škileč skoz nje po zborovavcih, se je hlastno zravnal in začel takoj govoriti z drobnim, pevajočim glaskom:

»Poslušujoč se besede, katero mi je blagovolil izročiti gospod predsednik, vas tudi jaz najprej zahvaljujem na tako častnem številu! — Pa, da začnem s stvarjo samo! — Obče znana resnica je, da ima vsaki narod svoje odlične može, ki zanj žrtvujejo vse svoje telesne in duševne moči, in katere narod tudi časti in slavi spričo tega. Tako imamo Slovenci svojega Prešerna in Jenka in Stritarja in Gregorčiča in Levstika in Jurčiča in Kersnika in še nēštevilu drugih velikih duhov, katerih se spominjamo ob vsaki priliki s častjo in slavo, in katerim hranimo večno hvaležnost!«

»Živio! Slava jim! Živio!« so zavpili nekateri in se drezali.

»Kakor pa ima vsaki narod takih mož«, je nadaljeval govornik, »tako jih ima tudi vsako mesto, ima jih vsaki trg, ima jih celo vsaka vas . . . In, častita gospoda, tudi naš trg ne ostaje za drugimi! S ponosom poudarjam, da žive tudi med nami možje, ki delujejo v občni blagor svojih sostanovavcev, ki delujejo — lahko rečem — tudi v občno blaginjo celega slovenskega naroda. Kdo jih ne pozna? — Mi vsi jih poznamo in hvalimo in častimo jih doma v svojih preprostih kočah med tiho svojo družino, a spoznavamo jih tudi zunaj pred svetom očitno in neustrašeno. Ne bodem vam jih našteval danes vseh onih, do katerih nas vežejo vezi hvaležnosti, a imenoval bodem samo enega, ki je vreden vse slave, vse časti!«

»Aha! Aha! — Hmm . . .« se oglasi debel glas. »Že vemo!«

»In ta mož je« — je nadaljeval tajnik — »gotovo ste že vsi uganili, kdo da je! — No, ta mož je — gospod . . . Gojko Knafeljc!«

»Ojoj! . . . Res je!«

»Kaj? Kaj blebeta?«

»Ne, kaj takega pa že davno ne!«

»Res je! Živio Gojko!«

»Živio Gojko!«

Vse je vpilo. Nekateri so pritrjevali govorniku, drugi so se mu rogali. In nastala je zmešnjava, da je bilo komaj slišati tajnika, ki je zdaj začel vpiti na ves glas:

»Kdo si upa ugovarjati, da to ni res? Jaz jamčim za svoje besede, in še nikdar nisem legal ali pretiraval! Kje bi dobili boljšega podpredsednika čitalnici, kakor je gospod Knafeljc?! Ali ni bil vedno delaven in vzoren rodoljub?! Ali ni lanjsko leto daroval o priliki petindvajsetletnice slavne čitalnice naše čitalniškim pevcem hkratu dva sodčka piva?! Ali ni daroval za novo čitalniško zastavo dvajset goldinarjev — poudarjam: dvajset novih, bleščečih, srebrnih goldinarjev?! In ko je bil izvoljen podpredsednikom, ali niste vi vsi pili na njegov račun? In ko ste se bili dobro navlekli sladke kapijce — ali ga niste nosili po tile dvorani na rokah? ali mu niste takrat vikali: »Živio gospod Gojko Knafeljc?!« Vprašam vas? . . . Torej, kdor ima kaj srca in ve ceniti zasluge gospoda Knafeljca, naj z menoj vred zakliče takoj iz dna svojega srca: Bog živi gospoda Gojka Knafeljca!« —

In prvi je povzdignil svoj glas čitalniški predsednik Malec:

»Bog ga živi!«

»Naj pa bo no, Bog ga živi!« je zavpil v ozadju krojač Legan.

»Ha, ha, ha! Naj pa bo no!« se je odzvalo takoj več glasov.

In tem so pritrdili drugi, kričeč:

»Bog ga živi!«

Ko se je polegel šum, je nadaljeval tajnik:

»Vedel sem, gospoda, da niste tako črno nehvaležni, da bi bili že pozabili dobrot, ki ste jih prejeli iz rok gospoda Knafeljč! To vam je vsekakor v veliko čast! Kdor časti take može, ta časti sam sebe! — Ker ste tedaj vsi do dna duše prepričani o jasnih, vse hvale vrednih lastnostih in dejanjih gospoda Knafeljč, naj vam zdaj zaupno razodenem, da je sklenil čitalniški odbor v svoji današnji popoldanski seji, da se priredi na predvečer poroke gospoda Gojka z velerodno gospodično Ano Grahorjevo njemu in nevesti njegovi prisrčna ovacija, pri kateri naj sodelujejo vsi udje čitalniški.«

»Dobro! Dobro!«

»Živio!«

»Ali bode kaj pijače?« vpraša zopet Legan.

»Torej, kakor vidim, ste vsi zadovoljni z mojim predlogom«, je nadaljeval tajnik, ki je bil že ves hripav. »Zato hočem takoj prijaviti način, po katerem naj se priredi vsa slavnost. — Torej pozor! — Po mojem skromnem mnenju naj se da tiskati za ta dan posebna slavnostna pesem, opevajoča vrline novo poročenega para in čestitajoča mu. Dobro vam je znano, da imamo v svoji sredi dva vrla pesnika, katerima naj se poveri ta častna naloga in sicer obema, da ne bode razžaljen eden ali drugi. Pesnik Šilec naj proslavi nevesto, pesnik Kukec pa naj ovekoveči ženina! Tiskata naj se pesmici v kakih sto izvodih, kateri naj se razdele po odličnejših trških hišah. A poseben, lepše okrašen in opremljen iztisk naj dobita ženin in nevesta, in sicer naj jima ga vroči na predvečer poroke posebna deputacija, obstoječa iz čitalniških odbornikov. — Ako ste, častiti udje, s tem zadovoljni, prosim, da vzdignete roke!«

Strel se je nekoliko oddahnil, a kvišku so štrlele roke vseh navzočnikov.

»Dobro«, je dejal skoro nato tajnik nekoliko tišje, »predlog je tedaj sprejet! — Zdaj pa prosim oba gospoda pesnika, gospoda Šilca in gospoda Kukca, ki sta tukaj navzočna, da nam izjavita natančno, ali sprejmeta to častno nalogo, katera jima je ponudila ravnokar čislana ta skupščina? Da bode njiju trud obilo poplačan, glede tega smeta biti brez skrbi, kajti za to bode skrbel gotovo gospod ženin sam!«

Takoj se je oglasil pesnik Šilec, drobno, šiljasto človeče s par redkimi, rjavimi brčicami pod topim, obilim nosom. V vsakdanjem življenju je bil gospod Šilec lekarniški pomočnik, a mešanje strupov in zdravilnih esenc ga je včasih toli navduševalo, da je drzno zajezdil Pegaza, seveda brez uzde.

Govoril pa je takole nekako, skozi nos:

»Častita skupščina! — Ne morem si kaj, da ne bi dal kar takoj duška svoji radosti — radosti, katera me je prevzela v tem hipu, ko ste se me spomnili v tako častni zadevi! Da, veseli me, da pripoznate moj pesniški dar, ki se — s ponosom smem izjaviti — vsaki dan bolj razcvita in razvija! Torej, Bog vas živi! — Uverjeni bodite, da bom rešil to častno nalogo povsem povoljno, ter da se še posebno potrudim spričo tega, ker velja vse to tako izbornemu možu, kakor je gospod Gojko Knafeljc. Bog ga živi!«

»Živio!« je odmevalo vnovič po dvorani.

Ko se je polegel šum in se je gospod Šilec pomaknil nekoliko bliže predsednikovemu stolu, v svesti si svoje veljave, ter zrl z mežičimi očmi po navzočih, se je spel kvišku pesnik Kukec, v vsakdanjem svojem življenju diurnist pri sodišču. Bil je dolg kakor prekla, da je štrlela njegova glava nad vsemi drugimi. Vedno se je gibal na desno in levo kakor bičje ob vodi.

Začel in končal pa je takole:

»Slavni sotržani! Lepa je naša slovenska domovina, ki hrani v sebi marsikakega slavnega sina. A ni ga med nami takega sina, da bi se branil pečenke in vina. In ker se vse to bo dobilo na poročni dan, naj zabim vseh svoj srčnih ran in naj primem za pesniško pero, da gospodu Knafeljcu napišem pesem srčno! — Da pa bodeste vedeli, da gospodu kolegu prav nič nevoščljiv nisem, in da mu pesniške slave rad ne oskubem, naj vpričo vas vseh ga danes poljubim!«

In približal se je Šilcu, se sklonil ter mu očetovski poljubil od veselja potno čelo.

»Tako je prav«, je zavpil kovač Tomko, ki je bil obenem tudi čitalniški odbornik. »Gospod predsednik, prosim besede!«

»Pozneje, ko dokonča tajnik!«

»Ne, zdaj, saj vidite, da je tajnik preveč izmučen. Naj ga nadomestim jaz!«

Predsednik je pogledal tajnika, in ko mu je ta pomigal, je dejal važno:

»Gospod Tomko ima besedo!«

Takoj je vse potihnilo; le par Tomkovih osebnih sovražnikov se mu je začelo rogati, med temi je bil tudi krojač Legan.

»Kaj, ti boš govoril! Saj si gluhi! Na nakovalo z njim, sicer mu zastane beseda!«

»Silentium!« je zavpil predsednik z groznim basom in naježil obrvi.

V tem hipu je počil stol pod debelim pekovskim mojstrom, da je grozno zahreščalo in se je mož zavalil na krojača.

»O joj! Ta je pa težek!« je zavpil Legan.

Debeli pek je stokal pobiraje se, a po dvorani je nastal gromek krohot.

Šele čez dolgo je prišel do besede kovač.

»Torej vse kaže, da bode slavna čitalnica proslavila tudi sama sebe s tem, da počasti svojega člana-odličnjaka! — Jaz kot odbornik njen predlagam pa nadalje — v proslavo tega imenitnega dne — še tale program: 1. Na predvečer poroke naj bode bakljada, pri kateri nosijo baklje vsi udje čitalniški; 2. isti večer naj se nevesti najprej, a takoj zatem tudi ženinu zapoje podoknica, pri kateri sodelujejo čitalniški pevci, in 3. po bakljadi in serenadi naj se zberejo vsi v čitalnici, kjer se bode razvila prosta zabava. — Kdor je za to, prosim, da vzdigne roko!«

»Jaz sem posebno za zadnjo točko«, je dejal Legan.

A roko so vzdignili vsi.

»Sprejeto!« je odločil Tomko. — »Drugi dan pri poroki naj pa v cerkvi poje čitalniški mešani zbor! — Prosim, vzdignite roke!«

»Dobro! Dobro!«

»Torej je sprejeto tudi to! — Bog vas živi, zavedne tržane! — S tem je seja končana!«

Vstal je še gospod predsednik ter dejal:

»Vnovič se vam zahvaljujoč, ker ste se zbrali v tolikem številu, in ker ste častno rešili obravnavano zadevo, sklepam sejo z naročilom, da ostane stvar za zdaj še tajna, ter z vzklikom: Bog vas živi! — Zdaj pa otvarjam prosto zabavo!« . . .

Šum je zopet narastel. Nekateri so klicali vina, začeli iznova tarokirati in biljardirati.

Pesnika Šilec in Kukec sta si v kotu zatrjevala največje svoje simpatije in načela liter »elegantnega«, pri katerem sta nazadnje celo točila solze golega navdušenja.

Weber in Bindišar sta odšla takoj po zaključku seje, pri kateri sta bila ves čas pasívna, na zrak ter sta se pridružila pred čitalnico Knafeljcu in Šaharju.

»Kam se obrnemo?» vpraša Bindišar.
 »Predlagam, da odrinemo k meni na dom«, odgovori Gojko.
 »Pa pojdimo!« pravi Šahar.
 »Sprejeto!« de Weber oponašajoče.
 In odkorakali so vsi z Gojkom.
 »No, kaj se je sklenilo?» vpraša Šahar.
 Gojko sramežljivo povese oči.
 »Ne sme se povedati«, se zasmije Weber. »Vse je še tajno!«
 »Toliko se pa vendar lahko reče, da bo lepo«, meni Bindišar...

* * *

Prav v tem času, ko se je vršila Gojku Knafeljcu na čast čitalniška seja, je sedela v male ljubljanske predmestne hiše sobici v pritličju ob edinem oknu mladenka kakih dvajsetih let. Njeno lepo lice je bilo blede, in izraz na njem utrujen in otopel. Okrogli lakot njene desnice je slonel na deščici pri oknu, a dolgi, tenki, skoro prozorni prsti so se mešali med črnimi, vlažno se svetlečimi, gostimi lasmi; levica pa ji je ležala nepremično v naročju. — Nemo je zrla v tihi mrak, v temno zelenje edine murve, ki je stala na malem dvorišču nasproti okna . . .

»Ta prokleti pes!« se oglasi iz kota, v katerem je bilo že skoro temno, cvileč ženski glas. »Bog ga kaznuj z vsemi šibami, kar jih ima roka njegova. In težko naj padejo nanj! Ta . . .«

»Lepo vas prosim, mama, kaj ste mi obljubili?» odgovori deklica s tihim, otožnim, toda očitajočim glasom starki, ne da bi se ozrla.

»Obljubila? Ti moj Bog, obljubila! Kakor da se taka obljuba ne bi smela prelomiti! — Ta lopov, ta ničvrednež, ta tat najinega miru in tvoje časti! Uh!«

»Mama, še enkrat vas prosim, molčiva o njem!«

»Kaj? Ti bi ga morda še blagoslavljala za njegovo nesramnost?! Uh, uh! Bog ga kaznuj! Uh, oj, ta pes! — Ta garjavi pes!«

Deklica se je potegnila z levico preko oči ter zdihnila.

»Kaj? Ali ne bodem spravila iz tebe niti ene zaničevalne besede? — Ali te je obsul s takimi dobrotami? — Ali ti je začaral ta goljuf? — Kaj? K-a-a-a-j? — Govori, pravim, in prekolni ga še ti!«

Starka je vstala, prilezla počasi do hčere ter krčila pesti; okoli ustnic so ji stale belkaste pene.

Hči ni odgovorila ničesar, samo glavo je sklonila še niže.

»Ha, ha«, je nadaljevala starka zlobno. »Le poglej se, kako si postala lepo okrogla, lepo obilna preko života, ha, ha! — Kdo te

je tako lepo zredil? Glej, glej, moli zanj en očenašek, zanj, za tistega sladkega Gojka! Ha, ha! — Kako sta se grčila in kljunčkala tamle v prednji sobi, ko sem jaz že trdno spala; no, zdaj ga pa imaš! — Danes sem slišala v Št. Jakobski cerkvi njegove zadnje oklice. Veš, kaj to pomeni, deklica? — Kako je dejal včasih: »Nobena druga ne bode moja, kakor ti Ivanka!« — Glej, glej, lepa nevesta si!»

Ivanka si je zakrila oči in glasno zaihtela.

»Mama, kakor se Bog prosi, vas prosim, molčite!«

Pokleknila je pred starko ter povzdignila roke.

»Ne, dokler ga ne prekolneš tudi ti!« je viknila starka.

»Mama, ne morem — nikakor ne morem! — Usmilite se me!«

Starka se je zasmejala hripavo in ostudno. Zlezla je počasi v svoj kot, vzela s police steklenico žganja ter napravila iz nje par dolgih požirkov. Takoj nato se je opotekla na stol in zaspala.

Ivanka se je stresla ter polglasno zdihnila: »Moj Bog, odpusti mi — daj mu srečo, koder bode hodil — a daj tudi, da ga pozabim!«

Pristopila je k materi ter jo opazovala.

»Kako dobra je, dokler je ne omami pijača! Oh, zakaj je moralo priti tako daleč, da se je tako privadila žganju!«

Odgrnila je posteljo, rahlo prijela starko ter jo položila nanjo...

Odšla je v prednjo sobico, ki je imela okno na cesto.

Prav v tem hipu je stopal mimo mladenič vitkega stasa in odkritega, prikupljivega obraza.

»Dober večer, gospodična Ivanka«, je dejal poltiho, zroč nanjo.

»Kaj še vedno tako otožna?«

Ivanka je zardela.

»Oh, gospod Bratič, hvala lepa na vprašanju! Sčasoma že vse preide!«

»Pa nikar si preveč ne ženite k srcu . . . saj veste . . . saj veste . . . jaz vas še vedno ljubim!«

»Nikar ne govorite tega, to je nemogoče«, odgovori Ivanka.

»Ali smem k vam? Samo za hipec!« huškne Bratič proseče.

Ivanka je nekoliko pomislila, in že ga je hotela odpraviti; toda njegove oči so jo gledale tako proseče, da mu ni mogla odreči.

»Ako vam je ljubo, pa vstopite, toda samo za hipec!« . . .

No, prešel je pa hip za hipom, pretekla celo ura, predno se je poslovil. Pri odhodu pa je dejal:

»Naj pride na vas, kar hoče, v bridkoštih se obrnite zaupno do mene!« —

(Dalje prihodnjič.)

Gojko Knafeljč.

Povest. Spisal Vaclav Slavec.

IX.

Na svoj poročni dan se je zbudil Gojko po jako nemirnem spanju zelo zgodaj. Okna njegove spalnice so bila zastrta, da je bila še povsod tema, a on se je pretegnil po svoji navadi samo enkrat ter skočil z divana, na katerem je bil prenočil. Stopil je k oknu, odprl vetrniče na stežaj ter pogledal na nebo; le-to je bilo čisto jasno, samo nad goro se je vlekla dolga, svinčenobojna oblačna črta, ki je pa zdaj že nekoliko pordevala ter naznanjala, da se skoro prismehlja izza nje velika, zlatorumena solnčna plošča. Z vrta je priplul v sobo sveži jutrnji vzduh, pomešan z vonjem raznovrstnega vrtnega cvetja, temno-rdečih, že preveč razcvetlih rož, mnogobrojnih drobnostebelnih, živorumenih klinčkov in v skupinah nasajenih raznobojnih pelargonij . . .

Gojko je poslonel za hipec na oknu, dihajoč s polnimi požirki ta čvrsti, vonjivi vzduh. Ko se je obrnil, mu je preletelo oko sobno opravo. Prejšnje mobilije so bile iz te sobe izginile. Namesto ene sta stali na sredi sobe dve postelji, ena poleg druge, čisto novi, nizki, z visokimi, oglato izrezljanimi vzglavniki, pregrnjeni z najfinejšimi pregrinjali. V kotu se je svetlikal svetlo-likani umivalnik s potrebno pripravo za dve osebi, a ob južni steni se je čeperil nov, mehek divan za malo podolgasto-okroglo mizo, okoli katere je ždelo nekoliko divanu enako preoblečenih nizkih foteljev. Ob oknih so viseli dolgi, novi, krasni džutovi zastori, umetelno vezeni, težki in gosti, da niso prepuščali niti najmanjšega solnčnega žarka. Vse je dišalo po novini in dihalo iz sebe neko novo, Gojku dozđaj nepoznano življenje . . .

Ko se mu je utrudilo oko v ti sobi, se je sklonil nekoliko naprej in pogledal skozi odprta vrata v drugo sobo, sprejemnico, ki je imela vrhutega še svoj poseben vhod; tudi tukaj se je vse svetilo v novi, solidni opravi. A svojo prejšnjo opravo je bil Gojko razvrstil v posebni sobi, ki je bila zdaj popolnoma natlačena, a je vendar obvarovala nekdanji svoj značaj, ki naj bi spominjal Gojka prejšnjih samčevskih časov . . .

Gojko je pogledal na uro.

»Komaj pet«, si je dejal, »še imam časa!«

Oblekel se je za silo, si nataknil na noge rdeče cipele, pretkane s silno velikimi zelenimi in belimi rožami, ter se začel izprehajati po sobi . . .

Dospel je v drugo sobo. Tam je ležala na stoleh razgrnjena njegova svatovska obleka, a na mizi je blestela trda, na prsih v umetne gube nabrana, snežnobeča srajca s svetlim, visokim ovratnikom, štirioglatimi belimi zapestniki in malo, belo svileno kravato.

Gojko je pristopil k vsakemu kosu posebe, ga pogledal natančno, pogladil, se nasmehnil ter ga zopet položil zadovoljno na prejšnji prostor.

Na mizi je ležal tudi izvod z duhovito pesmijo prigodnico, katero je bil zložil po naročilu čitalniškem pesnik Kukec. Bila je tiskana na podolgovatem, trdem, finem papirju in obrobijena z modernim zlatočrnim okvirjem.

Gojko je vzel pesem v roko ter se vglobil v posamezne verze. Najbolj so mu prijali med drugimi ti-le:

»Ti naš ponos si, naša dika,
Ti čast si trga res velika;
Zato današnji tebi kliče dan
Iz grla bratskega pač vsak tržan,
Da jarna novega bi se privadil,
Se v njem v obilici otrok pomladil!«

In ko se je vglabljal v te divote, ki so mu migljale pred očmi, se je domislil vnovič tudi cellega sinočnjega večera, katerega se bode spominjal pač še v poznih letih svojega življenja.

Kako je že bilo?

Komaž se je bilo zmrachilo, že je po tržkih ulicah vse vrelo in šumelo. Posebno velika gneča je bila nastala pred čitalnico, kjer so se zbirali pevci in bakljači. Odrasli so se pogovarjali glasno, otroci so ukali, kričali in žvižgali, dojenčci so vekali, a vmes se je debelo glasil trški policaj, ki je siloma delal pot proti čitalniškim vratom.

Po ti poti so se skoro nato razvrstili bakljači, ponosno dvigajoč žareče svoje plamenice ter stopajoč na povelje kovača Tomka, ki je grdo gledal izpoč črnih, gostih obrvi. In obrnili so se bili naprej proti »hotelu«, kjer je stanovala gospodična nevesta. Tam so zakrožili pod okni veliko kolo, v katerega sredini so se razvrstili pevci. Vse je umolknilo kakor na povelje, in zazvenela je pesem: »Pozdravljam te!« Še so bili poslušavcem v ušesih njeni akordi, ko so pevci hipoma zaorili: »V boj!« Zatim so se vrstile še druge popevanke, a nazadnje je zavpila vsa množica »živio«, da je odmevalo daleč po tihl dolini. Takoj nato se je ločila deputacija, ki je poklonila nevesti po pesniku Šilcu izgotovljeno pesem, ki je bila opremljena kakor njegova.

Tudi pesnik Šilec je dostojno rešil svojo čast, to so pričali posebno verzi:

»Krasna si kakor cvetka bela,
Ki v maju noč jo je spočela,
V beloti svoj'ga svež'ga lica,
Ti vsemu trgu boš kraljica . . .
Že danes Tebi kliče vse:
Bog živi Te, Bog živi Te!« . . .

Ko se je deputacija vrnila in je nekdo povedal, da je izročila nevesta predsedniku dvajset goldinarjev »za pijačo«, tedaj je vzkipela navdušenost do vrhunca, in pevci so zapeli spričo tega, ker je bil nevestin oče zvest služabnik cesarjev, še cesarsko pesem, takoj nato so udarili: »Oj Banovci« in stopali so v »koraku« nazaj proti stanovanju Gojkovemu, kjer se je bil izvršil isti vzpored.

Gojko je bil na izkazilu tolike časti tako ginjen, da se je zahvaljeval s solzami v očeh in neprestano mahal z debelimi svojimi rokami, kakor bi hotel objeti ves svet. Tudi on je podaril trideset goldinarjev in ni si mogel kaj, da ne bi bil odšel tudi sam s pevci in bakljači v čitalnico, kjer so ga nosili tudi nocoj po dvorani v divjem hrušču, mu napivali ter ga nazivali z vsakovrstnimi častnimi pridevki. Vrnil se je bil domov že po polnoči, dasi bi bil rad še ostal; a nekaj mu je govorilo, da se danes ne spodobi njemu to ponočevanje, da mora biti jutri čil in zdrav . . .

Ko se je bil vrnil sinoči domov, je bil sedel leno v naslanjač ter prekrizal noge čez kolena. Lica so mu plamtela od zadovoljnosti, in čelo mu je bilo vroče in polno. Roke, katere je bil iztegnil na vsako stran naslanjača ter položil na obestranski naslanjačev ročaj, so se mu tresle od velike razburjenosti, in srce mu je utripalo močno, da so se skoro čuli njegovi hitri, neenakomerni udarci. Okoli ustnic mu je krožil zadovoljen, blažen smehljaj, in ta zadovoljiva sedanjost mu je čarala pred očmi tudi lepo, jasno bodočnost.

Ko je tako nekoliko časa posedel, odmaknjen realnemu svetu, se je hipoma nečesa domislil. Naglo je vstal, odšel v sobo, kjer je imel zdaj svojo opravo; odklenil malo miznico ter potegnil iz nje šop pisem. Malomarno jih je zavrtel nekolikokrat v roki, se zaničljivo posmehtil ter pristopil z njimi k peči.

»To se mora vsekakor uničiti«, si je dejal ter odprl železna vratca.

Nato je zložil liste na kupček, drugega vrh drugega nekoliko poševno, da so bili med njimi zračni presledki. In pritaknil je k

njim tlečo vžigalico, si primaknil stol bliže peči ter zrl v mali rdečkasto-modri plamen, ki je začel kakor goreč jezik lizati prvi list. In papir se je začel vihti in krčiti, drobne črke so strepetavale, pordevale, črnele in izginjale. Plamen je švignil na drugi list, odtod na tretji, četrti, lizal in lizal, dokler ni bilo izpremenjeno vse v kupček črnega, zoprno dišečega pepela.

In Gojko je zrl hladnokrvno na ta prizor in niti mislil ni, koliko vzdihov, koliko kipečih in zamorjenih čutil je bilo napisanih na teh papirjih, ki so v tem hipu izginili brez sledu. Niti mislil ni na roko, ki je pisala te obupne vzklike . . . Čudno, danes prvič ni občutil nikakršnega kesanja, niti sence kakega milejšega občutka; vse mu je bilo kakor davno minole sanje, katerih se človek več ne spominja pri belem dnevu . . .

Pobrskal je malomarno s paličico po pepelu, vstal ter stopil vnovič k mizici. Na dnu med drugimi papirji je ležala slika Ivankina. Približal jo je očem, a jo takoj zopet odmaknil.

»Tudi ta mora za onimi«, je dejal poluglasno in nastavil plamenečo vžigalico na ogel slike.

Ko ni prišla prva, je prižgal drugo . . . debeli papir je začel tleti . . . Postavil je sliko v peči pokoncu med paličicami železne mreže, in stlela je počasi do vrha ter se zvila kakor v neznosnih bolečinah. — Tudi po nji je udaril s paličico, in razpršila se je v pepel ! . . .

Potem se je bil vrnil v prvo sobo, se oddahnil, slekel ter legel na divan, ugasivši luč. Dolgo ni mogel zaspati, slikajoč si z živimi bojami bližnjo bodočnost . . .

Gospod Gojko je položil iz rok slavnostno pesem ter se vrnil v prvo sobo, kjer se je začel takoj šumno umivati. Ko je danes premišljeval sinočnje dogodke, ni mogel več tako hladnokrvno misliti na to, kako je sinoči zažigal nekdanja ljubimska pisma. Nekam čudno ga je pogrel spomin nanja in nanjo, katere zadnjo sliko je bil uničil. Proti volji je moral misliti tja na daljnje predmestje, na ono sobico, kjer morda ona zdaj v obupu vije roke . . . Zamizal je, da ne bi videl prikazni, ki so se mu vsiljevale, potegnil z roko preko čela ter dejal sam sebi:

»Kar je, pa je! Zdaj sem na drugi poti in neumnost bi bila, da bi mislil še kdaj nanjo!«

Sveža, mrzla voda mu je ohladila čelo, in čez nekoliko časa je že zopet mirno sedel pri kavi, katero mu je bila donesla Neža...

* * *

Okoli desete ure so se začeli zbirati svatje v »hotelu«. Grahorjevi so bili povabili dve znani jim prijateljski družini iz Ljubljane, a Gojko je bil povabil razen svojih intimnejših prijateljev, Šaharja, Bindišerja in Weberja, ki je imel biti nevestin drug, tudi še ves čitalniški odbor ter vse trške uradnike od sodnika do davčnega pristava z družinami vred. Došla sta bila zjutraj s pošto tudi Gojkova brata Srečko in Lovro. Prvi je bil nižji uradnik pri pošti na Dunaju, a drugi trgovski potovavec v Celovcu. Razen teh je imelo priti še vse drugo trško učiteljsko osebje, a poveličevati sta imela slavnost s svojo navzočnostjo tudi oba pesnika Šilec in Kukec. Tudi čitalniški pevci so dobili svoj prostor. — K obedu v posebni sobi so bili povabljeni celo sinočnji bakljači, in prisedli so zraven tudi trgovski pomočniki Gojkovi; kajti prodajalnica je bila danes zaprta, in doma je ostala za varuhinjo samo Neža. —

Točno ob enajsti uri so stale pred »hotelom« pripravljene kočije. Svatje so bili že odpravljeni ter so nemirno stopicali po veži, čakajoč še neveste in ženina, katerih le še ni hotelo biti nizdoli po stopnicah...

Gori v prvem nadstropju pa je stala tačas v belem, dolgem, svilenem oblačilu, z drobnim belim vencem na glavi, Ana pred očetom in materjo. Njen krasni ohras je bil blede, a izraz na njem odločen, skoro trde; solze ni bilo dozdej v njenem očesu. Takoj za njo je stal Gojko, ki je zdaj stopil k nji. Tudi on je bil videti zavarovan proti vsaki sentimentalnosti, a navzlic temu se mu je tresla roka, ko jo je podal nevesti.

Pred njima sta stala Grahor in Grahorica, a v ozadju je dokončavala Pavlina svojo toaleta.

Grahor je bil zelo resen, in svečan je bil njegov glas v tem trenutku.

»Zadnji hipi vama tečejo v samskem stanu«, je govoril glasno, in glas se mu je tresel. »Še je čas, da premislita ta važni korak, in bolje je, da se ta zadnji hip ločita v miru, nego bi si morda pozneje nakopala na glavo nesrečo in sramoto po kaki nepremišljenosti!... Hči moja! Kakor si bila dozdej poslušna meni in svoji materi, tako bodi vselej poslušna njemu, ki bode tvoj mož. V bodočem stanu naj ti bode vodilo to: misli mnogo, govori malo, delaj veliko, a potrpi — vse! — In ti Gojko, kateremu izročim ljubljeno svojo hčer, ti ji bodi skrben mož, ljubeč soprog, bodi ji podpora, a pred vsem odkritosrčen, zvest prijatelj! — Delajta skupno in previdno, bodita varčna in modra, in blagoslova božjega vama ne bode manjkalo! — V ime tega vama izročam zdaj očetovski svoj blagoslov,

želeč vama, da bi bil vaju zakon za zgled drugim zakonom, da bi bil tak, kakršnega sva preživela jaz in moja soproga!»

Grahorica si je v tem ves čas brisala oči, a tudi Grahorju je silila pri zadnjih besedah solza v oko.

Sklonil se je k hčeri ter jo poljubil na čelo — prvič, kar je bila odrasla. Tedaj se pa tudi Ana ni mogla več zdrževati; glasno je zaplakala in se ovila vratu očetovega. Rahlo jo je odtrgal od sebe in poljubil Gojka, katerega je tudi nekaj dušilo v grlu, da bi se bil najraje razjokal tudi sam.

Ana je objela mater, takoj nato sestro, in nekoliko časa ni bilo slišati po sobi drugega nego poluglasno ihtenje.

»Zdaj pa pojdite v božjem imenu!« je dejal Grahor skoro nato in odprl vrata na hodnik . . .

Kmalu so spodaj posedeli po kočijah, konji so potegnili, in vozovi so se pomikali proti cerkvi skozi dolgo in gosto vrsto radevednih gledavcev . . .

* * *

Sijajen je bil obed, pri katerem je bila zbrana odlična svatovščina. Kmalu se je bilo razvnelo veselje, vrstila se je napitnica za napitnico, vse bolj ali manj imenitne, kakršen je bil namreč govornik. Višek navdušenja pa sta dosegla govora Šilčev in Kukčev, ki sta slavila v vznesenih besedah pomen današnjega dne za oba novoporočenca. Velik vtisk je napravil tudi govor čitalniškega predsednika Malca, ki je slavil zasluge gospoda Knafeljca kot podpredsednika trške čitalnice. A tudi govor sodnikov, ki je bil posvečen Grahorju kot veteranu, ki se je boril s toliko častjo v Avstriji najnevarnejših časih za preljubo domovino s čudovito hrabrostjo in vztrajnostjo, je provzročil mnogo »dobro-« in »živio-« klicev . . .

Vsem so rdeli obrazi, se svetile oči; vsi so govorili glasno, se burno smejali; nastajala je tišina samo takrat, kadar so zapeli pevci, ki so zadoščali povsem častno svoji nalogi . . .

Weber je sedel pri mizi poleg Pavline. Ta je bila danes nad vse dražestna in prisrčna, in Weber je moral nehote občudovati beloto in prožnost njene polti, se je moral nehote in kakor slučajno dotikati njenih žametastih, drobnih rok. In vselej, kedar se je ozrl v njene oči, so se mu videle le-te tako čudovito globoke, mile in vlažnosvetleče, da je hipoma začutil neko sladko omotico, iz katere se ni mogel iztrgati. Iz njenih rahlih, boječih, semtertja jecljajočih besed je posnel, da ga ona ljubi. — in to mu je delo dobro! Bil je ponosen na to ljubezen, a hkratu se mu je začela deklica smiliti, ker

ji ne more vrniti ljubezni, kakršne bi bila ona vredna. Pred oči mu je stopila Demetrija in njena ljubezen, in sklenil je, da ji ostane zvest, naj velja, kar hoče. — Le raztreseno je odgovarjal svoji sosedki, dokler ni ta nekako razžaljena umolknila, ko je uvidela, kaj ga muči. Weber je razumel, da jo je razžalil. Siloma se je otresel prejšnjih misli ter jo zopet razvedril z laskavim govorjenjem . . .

V sobi je postalo neznosno soparno, vsi so že nekako težko dihali, in začeli so se družiti v pare, ki so se počasi izgubljali iz sobane po hodnikih, a tudi doli na vrt. Vse je bilo zaljubljeno.

Tudi Weber in Pavlina sta bila odšla na vrt.

»Ali jo jako ljubite?« je vprašala Pavlina hipoma svojega spremljevalca, pretrgavši neki povsem navadni razgovor.

Ustavila se je sredi vrtno poti, mu zrla naravnost v oko ter zaokrožila drobne ustnice na poreden smehlaj.

Weber je bil zmešan. Lagati ni bil vajen, a v ljubezenskih rečeh je bil premalo izkušen.

»Stopiva dalje, gospodična«, je dejal, »tam naju nekdo opazuje!«

»Ne, dokler mi ne odgovorite«, de ona odločno.

»Ako hočete torej zares vedeti, vam moram povedati, da — jako!« je odgovoril Weber ter se izkušal izmakniti njenemu žarečemu pogledu.

Ona je povescila glavo ter za nekoliko časa umolknila.

Stopala sta dalje, dokler ju ni zakrilo drugim šetavcem gosto, dišeče lepotično grmovje v ovinku.

In zopet je povzdignila k njemu svoje oko ter vprašala:

»Ali jo ljubite tako silno, da ne preostaje prav nič ljubezni za drugo?«

Stala je pred njim krasna kakor napol razevetla roža, roke so se ji tresle od razburjenosti, in srce ji je utripalo, da ga je bilo slišati.

Weber je dejal odločno in trdo:

»Da — tako!«

Tedaj je pa ona strepetala; zravnila se je kvišku, naglo odhitela ter ga pustila samega.

Weber je uvidel, da je bil pretrd. Polastil se ga je namah srd in kes nad samim seboj.

Naglo je skočil za njo ter jo ujel za desnico. Ko je zagledal njen obraz, tedaj je opazil, da ji polzita nizdoli po licih dve debeli, svetli solzi.

Hotela se mu je iztrgati. A tedaj je pozabil vseh svojih sklepov, jo potegnil krčevito k sebi ter ji odpoljubil solzi raz lice.

»Ne, druge ne ljubim, tebe edino na svetul« ji je šepetal strastno.
»Prej sem se samo šalil!«

»Ali res?«

»Da!«

In res je čutil v tem trenutku do nje neko ljubežen, ljubezen, a nje hipnega, burnega pojava si ni mogel raztolmačiti niti sam.

Pustila mu je, da jo je objemal in poljuboval. —

Počasi so se vračali gostje zopet v sobano, kjer so ostali še do večera. Pavlina je bila videti vesela in zadovoljna, a Weber se je vztrajno sukaj samo okoli nje, da so ji bile že druge gospodične nevoščljive.

Iz sobane, kjer so bili bakljači, se je razlegal že precej šumen hrup, ki se je proti večeru še povečal . . . Vse je bilo zadovoljno! —

* * *

Neži je bilo predolgočasno, da bi bila sama doma. Gojko ji je bil prepustil danes ključ od kleti, in Neža je vedela dobro porabiti to prostost. Napolnila si je najprej z baterijami svojo zevajočo skrinjo za poznejše čase, a zato si je privoščila najboljše kapljice, dokler se ji ni že začelo nekako vrteti. Tedaj je pa začutila potrebo, da je poklicala drobno, grbasto sosedo, ki je bila takoj pripravljena, da obere z njo vred nekoliko mastnih piščancev, ter polize tudi nekaj drugih ostankov. Ta seveda je bila grozna klepetulja, in ker Neža tudi ni zaostajala, je bila celi popoldan in tudi še pozno zvečer kuhinja in Nežina soba polna regljanja. Ali na večer je ostala Neža zopet sama, in vino ji je bilo zlezlo v lase, da je komaj stala pokoncu . . .

Pozno je že bilo, ko je pridrdrala domov kočija, ki je dovedla Ano in Gojka. Stari Grahor je bil sploh nasprotnik običajnega potovanja novoporočenih parov vobče, zato je tudi želel, da ostaneta doma Ana in Gojko; to željo sta le-ta tudi vpoštevala in si prihranila kratko potovanje za poznejši čas . . .

Ana se je nehote stresla, ko je prestopila prag novega svojega domovanja, in obšla jo je neka slutnja, da ne bode nji ta hiša kraj miru in sreče. Ta čut se je je polastil še bolj, ko je zagledala pred saboj Nežo, ki je držala v eni roki svetiljko, v drugi pa vrček z blagoslovljeno vodo, a se je pri tem poslu zibala na desno in levo, naprej in nazaj, kakor bi jo kaj lomilo. Lice ji je bilo zabreklo, vijoličasto-rdeče, in iz ust ji je dišalo kakor iz soda. Usta so ji bila slinasta tja doli do podbradka.

Ana se je obrnila v stran ter proseče pogledala Gojka, naj jo odvede bržko mogoče. A Neža je že bila položila svetiljko na klop in začela škropiti z raztegnjenimi prsti najprej Ano, a potem Gojka, da so začele precej trepetati debele kaplje na njiju obleki.

»Bo . . . bo . . . bog . . . da . . . aj . . . sre . . . čo . . . čo . . .« je jecljala in hotela nadaljevati.

A Gojko je dejal:

»Že dobro, Neža, le pojdi spat!«

»Kaj? — Spat!« se je raztogotila Neža, in kar nič več se ji ni zadeval jezik. »Kaj? — Vi me gonite spat! Vi, ki sem vas stregla tako dolgo, kakor lastnega otroka, stregla, kakor — moža! Vi, ki sem vas toliko let . . .«

»Je že res, Neža«, je dejal Gojko še vedno vljudno. »Saj ti ne rečem ničesar; jaz samo pravim, da pojdi spat, ker si zaspana in trudna!«

Stopal je z Ano mimo nje. Ali Neža je bila popolnoma obsedena. Presedalo ji je, da je ni Ana nič odgovorila, ampak, da je zrla nanjo samo z gnusom.

»Ojej, jej,« je vpila za njima. »Mari bi bil vzel ono, ono tam v Ljubljani!«

Gojko je prebledel. Nič več se ni mogel vzdržati. Planil je nazaj proti nji, prijel jo trdo za rokav ter vlekel v njeno sobo.

»Da, da, ono tam v Ljubljani«, se je penila Neža še vedno, »ono, s katero imaš . . . imaš . . . o . . . o . . .«

Zamašil ji je usta, jo vlekel v njeno sobo, kjer jo je položil na posteljo ter zaklenil vrata za njo . . .

Stopil je nato za Ano ter dejal:

»Pijana je bila, da ne ve, kaj blede!«

Ali Ana ni odgovorila ničesar. Nekaj ji je stiskalo prsi, in najraje bi bila planila zopet nizdoli po stopnicah ter zbežala daleč, daleč, da je ne bi videl nihče več . . .

Drugi dan ni hotela vedeti Neža ničesar o vsem, kar se je bilo zgodilo sinoči; toda Gojko ji je izplačal, kar je imela še dobiti, ter jo odslovil še tisto jutro.

Neža je molče odšla, a posledica je bila ta, da je vedel še tisti dan celi trg o Gojkovem grehu, in da so si sikali to najnovejšo novico na ušesa stari in mladi s pravo slastjo. Samo Grahorjevi niso vedeli ničesar o vsem, ker si ni upal nihče črhiniti o tem v njih navzočnosti. A Ana je molčala kakor zid.

(Konec prvega dela.)

Gojko Knafeljc.

Povest. Spisal Vaclav Slavec.

Drugi del.

I.

retekla so bila tri leta . . .

Josip Bratič, ki je bil tačas diurnist pri deželnem sodišču v Ljubljani, je prišel neki zimski večer veselega lica domov.

Težko ga je že bila pričakovala mlada ženka. Prihitela mu je naproti z dojencem v naročju takoj, ko je bila zaslišala njegove stopinje v veži. Za njo je prikoral kakor trileten debelušček, kateremu so bili oblekli pred nekolikimi dnevi prve hlače, ki so bile z njim popolnoma nabite. Držal se je ravno kakor sveča in drobni ročici je moško tiščal v žepu ter prestopal z debelimi nogami nekam na široko. Na glavi je nosil preobilen rdeč »fes«, ki mu je segal čez ušesa.

Bratič je podal roko najprej ženi, takoj nato je poljubil dojenca na drobni očesci, nazadnje pa še privzdignil dečka ter ga pogladil po mehkih, žametastih licih, ki so mu rdela kakor zrela črešnja.

»Dolgo te ni bilo, ata,« je dejala ona. »Ali si imel toliko opraviti?«

»Zamotil sem se bil v uradu,« je odvrnil on ter sedel za belo pregrnjeno mizo, na katero je takoj postavila ona skromno večerjo.

Prisedla je tudi ona, a na konec mize, na visoki, z ročaji zavarovani stol je posadila sinka, ki je takoj naslonil glavo v levico, a z desnico prijel za malo žlico.

Možu je krožil okoli ustnic neprestano zadovoljen smehljal, toda besede le ni zinil.

»Kaj se ti je pripetilo tako veselega, da si tako srečen?« ga vpraša ona.

»Nekaj prav veselega — ugani!« de on.

»Morda si pa zadel terno?« se ona pošali.

»Da, ljuba moja, še več, mnogo več nego terno!«

»Torej povej!«

»Čakaj še malo!«

Segel je v notranji žep pri jopiču ter počasi in važno privlekel iz njega skrbno zaviti papir. Razgrnil ga je, ga pomolil ženi ter dejal slovesno:

»Glej to-le! — Čitaj« . . .

In že pri prvih stavkih je poskočila, stopila k možu ter ga objela.

»Hvala Bogu!« je vzkliknila. »Vendar, vendar!« — In od veselja je začela jokati.

»Kaj ne, ljuba moja, vendar smo pričakali! Pa saj je bil zadnji čas! Kdo bi mogel živeti še nadalje z bornimi štirimi desetaki na mesec ob vedno večji draginji?«

»Kdaj pa odidemo?« vpraša ona.

»Takoј konec meseca; s prvim januarjem moram nastopiti!«

»Oj, to bodo letos lepi božični prazniki!« vzklikne ona veselo.

»Tudi vidva otroka jih bodeta deležna obilneje nego druga leta!«

On pa je začel čitati vnovič — svoj dekret. Dolgo je služil kot diurnist, odkar je bil popustil lekarnico, kjer se je učil nekoliko mesecev; zdavnaj je tudi že imel izpit iz zemljiškega knjigovodstva in bil je sploh zelo izurjen v vsem sodnem pisarništvu ter sposoben in poraben kakor malokdo. Pridobil si je bil spričo tega simpatije deželnega sodišča predsednika in po njegovem posredovanju je bil danes imenovan — za kancelista v R . . .

Na to veselje si ga morata danes privoščiti pol litra! Josip je vzel steklenico ter stopil sam v bližnjo gostilnico.

V tem času se je ona nekam zamislila. Neka sitna misel ji je šinila v glavo in ji hipoma nekoliko ohladila veselje.

Komaj je čakala, da se vrne Josip.

Ko je bil došel ter postavil na mizo pol litra črnine, ga je takoj vprašala:

»Ali ne bi bilo mogoče, da bi prišel kam drugam in ne prav v R.?«

»Zakaj, Ivanka?« se začudi on.

»Ali ne veš, da je v R. oni — oni —«

»Saj res, Knafeljc!« de on ter se udari po čelu.

»No, nič ne de,« pristavi črez nekoliko časa. »Kaj nama mari? — Midva sva poročena, on je tudi oženjen, in ogibali se bomo tudi lahko drug drugega!«

Toda Ivanka ni bila teh misli. Že samo to, da bode živela z njim v istem kraju, da ga gotovo kdaj sreča v družbi, ji ni dalo miru.

»Ali kaj hočeš?« pravi Josip. »Kamor so me poslali, tja moram iti — izbirati se ne morem!«

»Pri vsej sreči nesreča!« vzdihne ona . . .

Pred dobrim letom sta se bila poročila Bratič in Ivanka. Bratič je bil nenavaden človek, mehkega, plemenitega srca, da, še predober, kajti lahko ga je nagnil, kamor je kdo hotel, samo da mu je privoščil lepo besedo. Še ko je hodil v gimnazijo, ki jo je moral pozneje zapustiti spričo uboštva, že tedaj se je bil zaljubil v Ivanko, pri katere materi je nekaj časa stanoval. In to ljubezen je čuval v srcu svojem zvesto tudi pozneje, ko se je bil preselil od nje drugam. Ivanka ni čutila zanj spočetka ničesar, in ko se je poslavljala od nje, ji ni bilo srce kar nič težko. — Kmalu nato se je bila seznanila z Gojkom Knafeljcem, ki ji je obetal zlate gradove, a jo nazadnje zapeljal in sramotno zapustil. V tej nesreči se je bila zopet srečala z Bratičem, ki je bil že medtem nekaj poizvedel o njenem stanju. Zasmilila se mu je bila, in začel jo je obiskovati. Ivanka sicer tudi zdaj ni čutila zanj ničesar, ali priljubil se ji je bil kakor odkritosrčni prijatelj, kateremu je razodela vse svoje skrivnosti. Bratič jo je tolažil, ali hkratu ji je svetoval, naj vzame njega. On da hoče skrbeti tudi za ono bitje, katero nosi zdaj pod srcem, ter da ji noče sploh nikdar očitati najmanjše stvarce. Ali Ivanka se ni vdala tako izlahka. Ni ji šlo v glavo, kako bi mogel kdo na vsem širokem svetu imeti tako ljubezen, da bi ji žrtvoval toliko ozirov. Toda nekoliko zaničevanje materino, nekoliko to, da ji on ni dal miru nikoli, jo je bilo omehčalo, in obljubila mu je, da ga vzame. Razne zapreke pa so provzročile, da sta se bila poročila šele dve leti potem, ko je ona porodila sina, ki je bil Gojkov. Stara je bila medtem nenadoma umrla; zadela jo je nekega večera kap, ko se je bila navlekla po navadi žganja čez mero.

Josip je dozdej držal besedo. Nikdar ni šla čez njegova usta beseda, ki bi Ivanko bila mogla žaliti, ali ki bi se bila nanašala na njeno prejšnje razmerje s Knafeljcem. Gojkovega sina je ljubil kakor svojega.

Ivanka se ni imela nič pritožiti, in naučila se je bila ljubiti svojega moža z vso živo ljubeznijo. Dasi sta morala živeti jako skromno ob njegovem pičlem zaslužku, zlasti ko sta dobila čez leto še hčerko, vendar sta bila zadovoljna in srečna . . .

Odkar je bila Ivanka poročena, še ni bila sama s sabo tako nezadovoljna kakor nocoj. Ona kaplja vina, katero je bila zaužila, ji je le razburila domišljivost, in neprenehoma ji je stala pred očmi podoba Gojka Knafeljca. In ko se je ozirala po sinu, ki je bil zadremal na stolu, se ji je zazdelo nocoj prvič, da je podoben ves Gojku. Ta lica, to čelo, te ustnice in brada, vse njegovo! In stresla se je.

Pozno sta šla z možem počivat, a ona ni zatisnila oči do jutra. Neprenehoma so se ji gibale ustnice v molitvi, dočim se je po sobi čulo globoko, rahlo dihanje otrok in nekoliko težko in tesno dihanje možev . . .

II.

Gojko Knafeljc se je bil popolnoma izpremenil v teh treh letih. Iz lahkoživega, po veselih družbah koprnečega samca je postal trezen, premišljen in varčen gospodar. Po ves dan je prebil v komptoirju ali pa v prodajalnici, kjer se je moralo vršiti vse pred njegovimi očmi. Tu ni bilo več starega, zaprašena blaga; vsak teden so morali vse prezračiti in presnažiti, vsak teden vse premetati in vnovič urediti. Računi niso zaostajali; sproti jih je plačeval Gojko, zlasti ko je stari Grahor izprevidel resno voljo njegovo, da bi si kaj pridobil, in mu je spričo tega res odštel čez leto dni deset tisočakov dote. In Gojko je bil zadovoljen! V prodajalnici je imel pet pomočnikov, in dobro je prodajal, ker je spričo rednega poravnavanja računov dobival precejšnji popustek, da je lahko oddajal blago vedno nekoliko po nižji ceni, nego so ga mogli drugi prodajavci. Njegova prodajalnica je zaslovela daleč naokoli kot poštena firma.

Zahajal je vsa tri dolga leta samo ob nedeljah in praznikih v »hotel« na četrto vna ali piva, toda ob deseti uri zvečer je bil vselej že zopet doma. Toda pri sebi je sprejel rad vsakogar, kdor ga je posetil; najraje je pa videl tudi zdaj še svoje nekdanje intimne prijatelje, izmed katerih Bindišerja že ni bilo več med živimi. Premestili so ga bili nekam na Gorenjsko, kjer je kmalu potem umrl za sušico. Ostala sta samo dva še, Šahar in Weber. Ta dva sta ga obiskovala po večkrat na teden, in skupno so ugenili še vedno katero modro.

Vse je šlo Gojku po volji, in zadovoljen in srečen bi bil popolnoma, da mu ni bila soproga bolehna. Ana je bila namreč prvič jako težko porodila. Zdravniki so ji bili sicer rešili življenje, ali ostala ji je bolezen. Po drugem porodu je še bolj oslabela. Lica so ji uvenila, oči ji izgubile prejšnji živi blesk; ostala ji je samo še senca prejšnje lepote. Vendar si je Gojko domišljeval, da jo ljubi, ljubi posebno spričo njene potrpežljivosti, njene postrežljivosti in spričo mnogih drugih čednosti, katerih ne bi bil našel pri nobeni drugi ženski . . .

Nekaj pa je Gojka vendar peklo. Ana ni bila pozneje omenila onega prvega večera in onega nastopa z Nežo nikdar niti z najmanjšo besedico. A vse je kazalo, da je dobro razumela Nežo; kajti od tistega večera je bila izginila njena prejšnja živahnost, njena prejšnja

veselost in se umeknila neki tihi melanholiji, iz katere se je zdramila le redkokdaj. Bila je Gojku sicer vsa uslužna, toda slutil je vendar, da mu ne zaupa, da njena pokornost in vdanost nadomeščata nekaj, česar ni v njenem srcu, da nadomeščata — ljubezen, ki je izginila iz njenega srca, ako je sploh kdaj bila v njem, ako se sploh ni bila nekđaj prevarila v tem sama sebe ter imela za ljubezen to, kar je bilo morda samo sočutje. Gojko je to dobro čutil, a zavedal se je, da je kriv sam, in potrpel je . . .

Ana je imela zdaj dvoje otrok, dveletno deklico in poluletnega dečka. Ta dva je ljubila z vso ljubeznijo, ta dva je hotela vzgojiti v svojem duhu, da bi bila kdaj koristna uda človeštva. Z njima je prebila vse dni; prepustila ju ni celo pestunji niti za trenotek samih. V kuhinji je imela skrbno in pošteno kuharico, ki je prej dolgo let služila pri njenem očetu, in na katero se je popolnoma zanesla.

Stari Grahor se je bil za stalno preselil v trg s svojo družino, da je bil bliže starejše svoje hčere. Kupil si je čedno enonadstropno hišo z vrtom na koncu trga. Postarala sta se bila oba, on in žena, a obiskoval je posebno on redno skoraj vsak dan Ano. Tudi njemu ni hčerka nikdar razodela nobenih svojih skrivnosti, in prepričan je bil Grahor, da bi bila Ana gotovo najsrečnejša gospa v trgu, ako bi bila zdrava. In v tem zmislu se je večkrat izražal proti soprogi, ko se je vračal od Ane domov.

»Nisem se prevaril, ko sem jo dal Gojku — res izboren mož,« je dejal čestokrat . . .

Zvečer je ostajal Gojko doma, se pomenkoval z ženo o kupčiji, o nadaljnjih načrtih ter se igral z otrokoma, ki sta jahala in se zvirala po njegovih kolenih. Deklica Ana je že za silo govorila, in to otročje blebetanje je Gojku ugajalo tako, da je imel večkrat rosne oči samega veselja in očetovskega ponosa. Deček Stanko še ni znal drugega nego »ata«, a tudi ta beseda je že bila dovolj, da je bil Gojko ginjen, in deček jo je moral vedno ponavljati.

»Kakšno srce ima človek, ki umori takega angela,« je dejal večkrat Ani. »Moj Bog, kako more kaka mati tako zdivjati!«

Ana mu je vselej pritrdila ter stisnila otroka k sebi, kakor bi se bala, da ga ji kdo odvede. A Gojko niti ni mislil, kako je s takimi besedami obsojal sam sebe, ko se ni brigal čisto nič za svojega nezakonskega otroka, ko niti poizvedoval ni, ali je prišel srečno na svet, ali še živi ali je umrl. Pozabil je bil popolnoma na vse, vso svojo prošlost! . . .

* * *

Weber je bil še vedno samec. Med dvema stoloma je visel vsa dolga tri leta; nikakor se ni mogel odločiti niti za Demetrijo, niti za Pavlino. Vendar mu je bila Pavlina bližja, in z njo je občeval skoraj dan za dnevom, dočim je videl Demetrijo morda komaj po enkrat v letu. Demetrijina pisma so bila prvo leto vroča in strastna; iz njih je odsevala iskrena ljubezen, in Weber je bil z njimi popolnoma zadovoljen. Po onem prizoru s Pavlino na Gojkovi svatovščini pa si je skoraj zaželel, da bi morda prihajala ta pisma nekoliko hladnejša. Sam si ni vedel raztolmačiti, kaj se je bilo zgodilo z njim. Poleg vsega možatega značaja je bil daroval polovico svojega srca Pavlini, druga polovica pa je ostala še vedno Demetriji. Toda kolikor bolj je občeval s Pavlino, toliko bolj je čutil, da se Demetriji odtujuje tudi druga srčna polovica, in preden se je popolnoma zavedel, je že bilo Pavlinino celo srce. Tedaj se je pa ustrašil, in skrbno je skrival to Pavlini. Toda hipoma so začela prihajati Demetrijina pisma hladnejša in redkejša, dokler niso bila proti koncu tretjega leta hladna, prisiljeno prijateljska. In nekega dne mu je pisala: »Prost si! Dasi Te ljubim še vedno, vendar vidim, da bi bilo napačno, ako ne bi poslušala svoje matere, ki mi svetuje, naj ne mislim nikar na ženitev. Pri moji službi je boljše, da ostanem sama, nego pa da bi delila enako plačo s Tabo in pozneje morda z mnogobrojno družino! Ohranim Ti pa večni spomin, da bodeš vedel, kako držim besedo, ki sem Ti jo bila dala, ko sem Ti rekla: »Ako se kdaj omožim, tedaj bodeš moj samo Ti!« — Ker torej ne moreš biti moj Ti, ne bode nihče drugi!«

Weber si je dejal lakonski: »Praktična je,« ter ji je takoj odpisal, da ceni njeno odkritosrčnost in da ostane njen vedni prijatelj.

Ko je bil torej popolnoma prost, je hotel zamudo takoj nadomestiti in nakloniti Pavlini vso ljubezen, ki jo ji je bil dozdej izkazoval vedno z nekim strahom in z bojznijo, da ne bi bil morda značaj njegov omadeževan na katerikoli način. Ali to ni šlo tako lahko. Pavlina je imela vedno mnogo častivcev in večkrat je Webra prezirala kar očitno ter napravila iz njega groznega ljubosumneža, ki je za vsako tako neprijetno mu sceno ostajal doma po cele tedne ter pisal in pisal, izročujoč svoje občutke potrpežljivemu papirju. Ko je Pavlina uvidela, da je zašla predaleč, tedaj mu je navadno napisala listič, naj vendar zopet dojde v družbo ali h Gojku, kjer se bodeta videla. In ob takih prilikah se mu je smehljalo od nje svetlo solnce ljubezni, polno in čisto, brez najmanjšega madeža. Tako je plaval

Weber zdaj v burnem veselju in ljubezenski slasti, zdaj v peklu brezupa in najljutejših dvomov . . .

Neki večer je Weber obiskal Gojka že jako pozno. Gojko ga je odvedel s seboj v gorenje prostore k svoji družinici, pri kateri je bila tudi Pavlina. Posedli so okoli mize. Weber je žarel veselja, da se je zopet sešel s Pavlino. Toda ona ni bila nocoj dobre volje. Ko je Gojko Webru ponudil stol blizu nje, se je takoj nekoliko odmeknila, a to je bilo dovolj, da je Webru šinila preko lic senca nezadovoljstva.

»Kaj sem vam zopet učinil?« je prilično pošepnil Pavlini.

Pavlina mu ni odgovorila. Niti ozrla se ni vanj, ampak obrnila se je k Ani ter vzela v naročje malega Stanka, ki je bil iztegnil proti njej debeli, polni ročici. In vzdigovala ga je kvišku, spuščala v naročje ter ga poljubovala.

Weber se je moral zaplesti z Ano in Gojkom v pogovor, ki mu je pa vidno presedal. Vse misli je imel pri Pavlini in ugibal je, čemu je danes zopet taka.

Tedaj je pa dejal Gojko:

»Kdaj bodeš imela ti takega dečka, Pavlina?«

Pavlina je zardela, a Weber je uprl vanjo oči ter čakal težko, kaj odgovori.

»Nikoli!« je dejala resno Pavlina.

»Nikoli? Zakaj ne?« je vprašal zopet Gojko.

»Zato, ker se nikoli ne omožim,« je odgovorila Pavlina ter oddala dečka Gojku.

Webru je nekaj stisnilo prsi, in nervozno je začel vlačiti in nategati konec modrega namiznega prta.

»Ali res nikoli?« je hušknil proti Pavlini.

»Res!« je prikimala ona . . .

Tedaj je pa bilo treba vprav ves večer vlačiti besede iz njega, tako je postal oduren . . .

Ko je pozno po noči legel v posteljo in ni mogel spati, je začel razmišljati, kako se vede Pavlina proti njemu, in zaključek razmišljanja je bil, da ga ona ne ljubi zato, ker ima nekoga drugega. Moj Bog, že dolgo se želi iznebiti njega — Webra. In ali ne bi bilo bolj prav, da bi ji dal sam priliko, da mu to lahko pove? Morda bi celo bilo najboljše in najbolj velikodušno, ako bi dal on njej popolnoma tako prostost, kakršno je dala njemu Demetrija!

Kako se je motil! Pavlini ni prišlo niti na misel, da bi ga mogla kdaj pustiti. Ljubila ga je prav tako kakor prvi dan, a k tej

ljubezni se je tudi pri njej pridružila — ljubosumnost. — Kak slučaj! — Pavlina ni Webru prav verjela; trdno je bila prepričana v srcu, da si še dopisujeta z Demetrijo, da se še ljubita. In kadar se je spomnila Demetrije, vselej je bila napram Webru — odurna. Tako sta provzročala drug drugemu nevede in po nepotrebnem najhujše bolesi . . .

Weber je zopet nocoj sklenil, kakor že večkrat, da ne bode zahajal v Pavlinino družbo, vsled tega niti ne h Gojku. Obsodil je vse ženske, da ni med njimi niti ene, ki bi bila zmožna prave, vzorne ljubezni, kakršne si je poželed on, in dejal si je, da si mora poiskati vse drugih idealov, da mora začeti z resnim delom na literarnem polju ter vsaj v njem najti mir, pozabiti vseh prevar in si pridobiti srčno zadovoljnost s trudom za svoj ljubljeni narod.

Toda ta sklep nocoj ni pomiril njegovih živcev. Komaj je bil zadremal, že se mu je sanjalo o Pavlini. A ko se je bil kmalu nato zbudil, je sanjal nadalje z odprtimi očmi ter mislil in mislil samo nanjo, dokler ni zažarelo nebo na vzhodu.

III.

Pust, deževen dan je bil na Silvestrovo istega leta. Oblaki so viseli nizko nad gorami, a iz njih je pršelo neprestano, drobno, gosto, mrzlo. Po ulicah se je kopičilo blato, a kdor je imel zunaj kaj opravila, je podvizzal, da se je vrnil kmalu pod streho v bližino zakurjene peči. Izpod strešij so žalostno zrl vrabci in druge ptice, držeč se naščeperjeno, hripavo čivkajoč in poletavajoč na ulico, kjer se je bilo morda raztreslo pred kratkim kako drobno zrnce. Šele proti večeru so se bili oblaki nekoliko vzdignili, na severju se je pokazala trivoglata, kakor z mlečnobelimi čipkami obrobljena temnomodra lisa, ki se je širila vedno bolj proti zahodu, dokler niso zablaščali v njej zlati žarki zahajajočega solnca, lijoči po nizkih, rjavih holmih, po golem drevju, po začrnelih, od vednega deževja izpranih hišah. Hkratu se je dvignila ostra burja, in vse je jelo kazati, da bode novoletni dan jasen, sicer mrzel, toda krasen.

Ko je nekoliko ponehalo vrvenje v prodajalnici, je stopil pod večer Gojko Knafeljc na ulico, da bi se malo prešetal ter si razvedril glavo, v kateri je čutil danes že ves dan neko pusto bolečino. Krenil je ven iz trga ter koračil počasi proti mitnici, ki je bila oddaljena komaj četrt ure. — Ko je bil dospel do tja, se je ustavil tam z raznim pohištvom dobro naložen voz, v katerega sta bila vprežena

visoka, močna, rdečkasta konja, ki sta se potila, da je takoj nastala okoli njiju belkasto-siva, čadasta megla.

»Kdo se danes seli, v tem vremenu in zadnji dan leta?« si je mislil Gojko ter stopil mimo voza.

Ko je bil že daleč naprej, se mu je nehote pogled zopet obrnil na voz, ki je v tem drčal počasi dalje proti trgu, opasno vegajoč zdaj na levo, zdaj na desno ter hreščoč in škripajoč.

Ko je tako zrl za vozom, ga je hipoma obšel neki tesnoben čut, katerega si ni mogel raztolmačiti. In izkušal se ga je otresti; toda srce se mu je vedno bolj in bolj krčilo. Položil je roko na prsi, da bi se umiril. Odtod je segel proti sencem ter jih tiščal nekoliko hipov, a tedaj mu je šinila v glavo misel, da je ta čut morda začetek kake srčne boleti, morda celo srčne kapi, ki ga hoče zavrtno presenetiti. In ustrašil se je, da je pobledel kakor krpica. Smrt, ona grozna, nenasitna morivka, smrt, na katero ni mislil ali ni hotel misliti nikdar, smrt, katere se je bal kakor največjega človeškega zla: ona je stala zdaj pred njim v vsej grozoti. Gojko je začutil na čelu njen mrzli dih, začutil, kako mu ta dih polni žile s težkim, žarečim svincem, začutil, kako ga objemlje njena dolga, koščena roka, kako se vanj upirajo njene globoko vdrte, prazne, široke oči. In v to grozoto so se mu začele mešati različne podobe. Prav od blizu se mu je, glasno ga preklinjaje, rogala nekdanja njegova Ivanka; okoli nje sta skakala in plesala njegova otroka, a Ana je stala od strani, naslonjena na krivo vrbo, ter glasno plakala. In objela ga je temna noč obupa . . . stal je vedno na enem mestu . . . cesta se je vrtela okoli njega . . .

V tem hipu ga je nekdo prijel pod pazduho in stresel.

»Kaj tu stojiš kakor lipov kip? Ali premišljuješ sveto Trojico?«

Gojko se je zdramil . . . čutil je, kako se mu je nekaj odvalilo od srca, kako mu je odleglo, in globoko je vzdihnil.

»Slabo mi je bilo, tako zelo slabo, da sem mislil, da se zgrudim,« je odgovoril Webru, kajti ta je bil prišlec.

Weber je uvidel, da Gojko ne laže. To so jasno pričali izmučeni obraz, plašne oči, tresoče se roke . . .

»Vrniva se! Ali hočeš k zdravniku?«

»Ne, zdaj je bolje! Pojdiva v »hotel«, razvedrila sem potreben. Morda je tam kaka družčina.«

Vračala sta se počasnih, enakomernih korakov proti trgu, držeč se pod pazduho.

Že se je bilo zmračilo. Po vzduhu pa so pripluli slovesni glasovi cerkvenih zvonov, naznanjajoč, da so odpeli v cerkvi ravnokar »zahvalnico«, in da potekajo zadnje ure starega leta.

Nekoliko minut pozneje sta stopila Gojko in Weber v »hotel«, kjer je bilo zbranih že nekaj uradnikov. Pri četverovogelni mizi v kotu so štirje tarokirali, a pri okrogli mizi sredi sobe sta uglašala dva svoja instrumenta, eden podolgovato mandolino, a drugi stari-kave gosli.

Gojko in Weber sta prisedla k tema. Kmalu za njima je prišel sodnik ter se jima pridružil.

»Ali ni morda že došel naš novi kancelist?« vpraša sodnik. »Videlo se mi je, da so že pripeljali njegovo robo.«

»A tako! To je torej bila njegova roba, ki sem jo srečal na mitnici,« de Gojko.

»Kako se že piše?« vpraša nekdo.

»Bratič, Josip Bratič,« pove sodnik.

V trgu so bili taki dogodki vedno zelo imenitni. Ako je došel kak nov uradnik, tudi ako je bil morda samo diurnist ali davčni praktikant, vse se je zanimalo zanj prve dni. Ugibalo se je v družbi o njegovih razmerah, o talentih, ali je pevec, ali je tarokist in kolikor je še takih lepih darov. In vselej so milostivo sprejeli vsakoga, o katerem so doznali, da ima vsaj eno enakih zmožnosti.

Tudi danes se je takoj vnel razgovor o Bratiču. A v družbi ni bilo nikogar, ki bi bil vedel kaj natančnejšega o njem. Edino, kar se je vedelo prav gotovo, je bilo to, da je bil prej diurnist.

»No, ako je bil diurnist, je gotovo tudi dober tarokist,« je razsodil gospod davkar Zgaga.

»Ime to mi je sicer nekako znano, ali osebe se nikakor ne morem več spomniti«, je pristavil Gojko in premišljeval, kje je že neki bil z njim skupaj.

»No, saj zvemo kmalu; še nocej dospe sem,« pripomni sodnik.

»Kje pa bode stanoval?« vpraša nekdo.

»Pisal je bil meni,« pravi sodnik, »in najel sem mu stanovanje pri Belcu.«

»Lepo stanovanje; škoda, da je nekam preoddaljeno od urada,« reče Zgaga . . .

V tem je počasi zavil okoli vogla voz, v katerega je bila vprežena drobna, sivkasta kobilica. Enakomerno drdranje je zmotilo goste v pogovorih, in nekateri so pristopili k oknu, da bi takoj videli, kdo

se vozi. Toda zunaj je že bilo skoraj tema, in vrhutega je bil voz pokrit.

»To je gotovo on — kancelist,« opomni sodnik.

»Gotovo, gotovo,« pritrdijo vsi. —

Nedolgo zatem so začuli v veži tuje glasove, in takoj nato je vstopil novi kancelist s svojo soprogo. Za njima je stopala dekla z malo njuno hčerko v naročju, a zraven nje je korakal mali Rajko, zavrit od nog do glave v debelo volneno ruto.

Vsa družba se je hipoma ozrla po došlecih. Ivanki so tudi hitro preletele oči navzočne goste, a obviselo so ji takoj na Gojku. Toda niti gubica se ni izpremenila na njenem obrazu; tako hladen, tako vsakdanji je bil izraz njegov, kakor da je zagledala kako neznano, popolnoma tujo osebo. Takoj je umeknila pogled od njega ter gledala po drugih. Tedaj se je pa Bratič predstavil po vrsti vsem ter predstavil hkratu tudi svojo soprogo. Ko pa je došel do Gojka, je ta vstal ves blede in nekam negotov. Toda Bratič mu je podal roko kakor drugim, a Ivanka se je samo nemo priklonila ter se obrnila v tistem hipu že k drugemu gospodu. Nihče ni zapazil nič sumnjivega.

Posedli so vsi okoli mize. Vnel se je živahen razgovor, in Bratič in njegova soproga sta se takoj prikupila vsem. Njima na čast sta začela svirati navzočna godca svoje že tolikrat prelete komade, in vobče je bilo vse veselo.

Gojko pa je sedel kakor na trnju. Na misel mu je prišel ves popoldanski izprehod, ona slutnja ter tako nenadna tesnoba, ki se ga je polastila, ko se je bil ozrl na oni težki, leno se premikajoči voz, ki je vozil Bratičevo pohišje. Vnovič ga je nekaj pogrelo okoli srca; nemirno se je premikal po stolu ter malo govoril. Toda, kar se že dolgo ni bilo zgodilo, to se je zgodilo nocoj: gospod Gojko se je zalotil že pri četrti četrtinki vina.

Mali Rajko je sedel prav nasproti Gojku. In Gojko je moral nehote gledati ta debela, napihnjena lica, to nizko, široko čelce, te male a debele ročice. Izkušal je obrniti pogled drugam, a vselej ga je prisilila neka nadnaravna moč, da se je vedno in vedno oziral po tem krasnem debeluščku. Različni, nasprotujoči si čuti so se ga pollaščali, a kakor težak kamen mu je legla na prsi zavest, da je nastal z današnjim dnem v njegovem življenju zopet velik preobrat. Čutil je, da ni več tisti, kakor je bil še danes pred nekolikimi urami, čutil je nad sabo neko temno, nevidno, grozečo in pretečo roko . . .

Nekolikokrat mu je obviselo oko na Ivanki. Še vedno isti nedolžni in sveži obraz, še vedno — ona — ona — vsa nekdanja, vsa

— njegova Ivanka! In stopila mu je pred oči Ana. Nehote ju je primerjal. Tedaj je pa zapazil velik razloček med svojo bolešno, apatično soprogo in med svojo nekdanjo, še vedno življenja polno ljubico . . .

Vsa družba se je šalila, a Gojko je trdovratno molčal. Weber ga je opravičil, trdeč, da je bolan; povedal je tudi, kakšnega je bil danes našel.

Bratičevi niso ostali dolgo. Takoj, ko so povečerjali, so se poslovili; kajti kolikor toliko so si morali že nocoj urediti svoje stanovanje.

Pri odhodu je Ivanka vnovič podala vsem navzočnim gospodom roko. Gojko je stopil nekoliko v ozadje ter nestrpno čakal, da se poslovi tudi od njega. S silno močjo se mu je bila porodila v srcu želja, da bi ona podala roko tudi njemu, da bi čez dolgo zopet začutil toploto in mehkobo njene drobne desnice. Kri mu je plala k srcu, in megla se mu je delala pred očmi. Tedaj je pa zapazil samo njen rahli priklon, priklon njegovega soproga, in že sta bila izginila iz sobe.

In Gojko je zopet sedel; niti kaplje krvi ni bilo več na njegovem licu.

»Hudo si bolan, Gojko,« je dejal Weber. »Najbolje ukreneš, da greš domov!«

»Prav praviš. Ali me spreliš?« vpraša Gojko.

Weber je bil takoj pripravljen, in odšla sta proti Gojkovemu stanovanju navzlic splošnemu obžalovanju ostalih tovarišev, ki so se zabavali še pozno v noč ter pričakovali novega leta . . .

Ko sta bila že v postelji, je Bratič nenadno vprašal soprogo:

»Kako ti je čez toliko časa danes ugajal Knafeljc?«

»Zelo se je izpremenil na zunanje, toda na svojo — škodo,« je odgovorila ona popolnoma mirno.

Bratiču je odgovor ugajal, in umolknila sta oba. Kmalu nato sta sladko zaspala, utrujena od dolge poti . . .

(Dalje prihodnjič.)

Gojko Knafeljc.

Povešt. Spisal Vaclav Slavec.

(Dalje.)

IV.

am s sabo skrajnje nezadovoljen, je stopil novega leta dan Knafeljc v prodajalnico. Oko mu je preletelo razne predale, katere je bil včeraj pomagal sam v red dejati in s katerimi je bil še sinoči popolnoma zadovoljen. A danes se mu je videlo, da so zelo nerodno urejeni. Ustopil se je pred te sklade, jih ogledoval od strani, in takoj se je obrnil k pomagačem ter se rogal njih spretnosti, ne pomislivši, da je sam veleva, naj vse zlože tako. Ko mu je starejši komi to oponesel, se je razsrdil nad njim, rekoč:

»Ako vam niso všeč moje opazke, se lahko takoj odpravite!«

Ta ga je strmeč pogledal, skomizgnil z rameni ter umolknil. Mimogrede je dregnil sodruga, ta svojega soseda, in vsi so zmajavali z glavami.

»Za danes ostani tako, ali jutri se mora takoj vse razložiti,« je dejal Gojko ter stopil v komptoir.

»Nikdar še ni bil tak,« je omenil prvi komi.

»To je novoletno voščilo,« je pripomnil drugi.

»Vprav sem mu hotel voščiti v imenu vseh — a zdaj mu ne bomo,« je prvi dejal važno.

»Prvi dan je jezen; slabo znamenje, celo leto ostane tak,« je priteknil drugi . . .

Gojko je pa še sedel za pisalno mizo. Vzel je iz predala nekoliko posetnic ter začel napisovati novoletna voščila odličnejšim trškim družinam. Ali niti to mu ni šlo z veseljem in točno izpod rok. Več posetnic je raztrgal z neko čudovito nervoznostjo. Ako bi ga bil kdo vprašal, kaj mu je, čemu je tako siten, ne bi mu bil vedel odgovoriti ničesar. Ali okoli srca mu je bilo tako čudno, v glavi tako pusto, da bi se bil najraje pogreznil v zemljo. Ti prej tako priljubljeni mu prostori so se mu videli danes popolnoma tuji, njegova družina, soproga in otroka, vse se mu je videlo nekam neznano, njemu popolnoma sovražno in nasprotno. Izkušal se je siloma otresti takih misli. Oddal je napisane posetnice, da jih odneso na določene naslove, a sam je stopil navzgor v Anino sobo.

Ana je vprav oblačila Stanka, ki si pa ni pustil natekniti širokega, pisanega krilca, temveč je glasno vpil in brcal. Ona ga je izkušala izlepa potolažiti, a Gojku je ta krik grozno presedal. Nestrpno je stopil k posteljici in zamahnil s plosko roko, da bi udaril otroka. Ana ga je prestrašena pogledala. Še nikdar ga ni videla takega. Privila je otroka k sebi in ga poljubljala.

Ali Gojko je vpil:

»Oba otroka mi pokvariš! — Le razvajaj ju, kdo ju bode pozneje uganjal! — Mari bi pustila nekoliko te ljubezni, kar je imaš tukaj preveč, za svojega moža!«

Ana je osupnila.

»Da, za moža,« se je razgrel Gojko še bolj, »za moža, katerega ne moreš videti na koncu oči!«

Težko je sopel in izmučen je sedel v bližnji naslanjač.

Ana je položila otroka na posteljo. Kolena so se ji šibila, ko je pristopila h Gojku. Vprla je svoj motni pogled vanj, in glas se ji je tresel, ko je dejala:

»Ali se imaš kaj pritožiti? Kdo izmed naju je goljufal, ali sem jaz tebe, ali si ti mene?«

Gojko je skočil kvišku. Nikdar še ni bil videl pohlevne in potrpežljive svoje žene tako odločne.

»Molči!« je zavpil in stisnil pesti.

»Ne,« je odgovorila ona počasi in resno. »Vedela sem, da pride prej ali slej trenotek, ko mi bodeš očital kaj takega. Jaz nisem vajena legati, ali jasno bodi med nama! Kakor vidim, ti je žal, da si me vzel — zdaj je prepozno, ne moreva si pomagati! Varujva svoj ugled pred ljudmi! Moj Bog, koliko je nesrečnih, a svet jih šteje za najblaženejše! — Nekdaj sem mislila, da sem te ljubila — morda je bilo to res — ali prišel je trenotek, ko sem izpregledala, in od tedaj sem — izpolnjevala vselej svoje dolžnosti vestno in potrpežljivo in izpolnjevati jih hočem tako tudi nadalje! Ali mi imaš kaj očitati? — Toda o ljubezni ne bodi več govora med nama!«

Gojko se je tresel razburjenosti. Kar je že vedel, odkar je bil poročen, to ga je danes, ko mu je sama to razodela, zadelo vendar grozno. Zgrudil se je pod težo te izpovedbe. Dasi je tudi on v tem hipu izprevidel, da je bila vsa njegova ljubezen do soproge samo namišljena, samo čut prijateljstva, dasi je zdaj v tem hipu jasno čutil, da ima njegovo ljubezen še vedno ona, katero je čez toliko časa zopet videl sinoči, vendar si ni hotel tega verjeti. Silil se je,

da bi ljubil njo, svojo soprogo, in prisiliti je hotel tudi njo, da bi ga ljubila, da bi izprevidela, koliko krivico mu dela.

»Ali je to tvoja zadnja beseda?« je izpregovoril mehko ter iskal njene roke.

Ali Ana je ugenila njegovo dušno stanje.

»Zadnja o tej reči,« je dejala odločno in zopet stopila k otroku, ki je bil zdaj umolknil in čudeč se poslušal toli glasni razgovor svojih staršev.

V Gojku se je pojavila prirojena trma.

»Dobro,« je dejal rezko, »varuj se, da se še kdaj ne pokesaš svojih besed!«

Nemirno je stopil v svojo sobo in vrata zaprl za sabo. Sloneč ob oknu, je razmišljal o svojem položaju. Pritiskal je vročo glavo ob mrzlo steklo, in to mu je delo dobro; potolažilo mu je razburjene živce. Polagoma se je popolnoma umiril. In tedaj se je začudil, kako se je mogel danes vršiti tako buren nastop med njim in soprogo, med njima, med katerima se dozdej še nikdar ni bila izpregovorila najmanjša žal beseda, med katerima ni bilo dozdej niti sence kake nesporazumnosti. Kako je to, da se je takoj pri prvem nastopu zašlo tako daleč, do tako hrupne razprave? Kdo je tega kriv? Odgovoriti si je moral, da sam s svojo nepremišljenostjo, s svojim surovim, nenadnim napadom.

Že se je jel kesati, že je hotel stopiti vnovič v Anino sobo ter popraviti, kar je zagrešil. Ali v tem hipu se je spomnil Ivanke; njen dražestni obraz mu je zažarel pred očmi. In ostal je na mestu kakor priklenjen ter se zamislil v nekdanje čase . . .

Okoli enajste ure se je začel preoblačiti. Še nikdar mu ni bil tako težak ta pot, ki ga je imel zdaj nastopiti. Moral je namreč k tASTU, da mu vošči. Ko se je odpravil, je stopil skozi Anino sobo, ne da bi se bil ozrl na svojo soprogo.

Na voščilo, s katerim je Gojko voščil v svojem in Aninem imenu, je odgovoril Grahor:

»Kakor voščita vidva meni, tako voščim tudi jaz vama — vsega v izobilju, zdravja in veselja, največje sreče, posebno pa, da tako vzgledno gospodarita tudi nadalje, kakor sta dozdej, in da ohranita medsebojno zadovoljnost kakor doslej!«

Gojko se je ugriznil v ustnice ter nekoliko jecal, ko je ponavljal svoje voščilo tašči in Pavlini.

Dolgo ni mogel strpeti pri Grahorjevih. Kmalu je bil zopet na ulici, a krenil je v gostilnico, ne proti domu. Neka nevidna moč ga

je gnala v krčmo; poželel je čaše močnega vina, da vtopi v njem te danes ga preplavljajoče in tako nasprotujoče si čute, da se vsaj nekoliko razvedri.

Toda ko je zapustil črez nekoliko časa gostilnico, je še vse bolj gorelo v njem nego prej, in nevolja proti Ani se mu ni bila ublažila, nego celo podvojila, in trdno je bil uverjen, da je on popolnoma nedolžen, a vse njegove nesreče je kriva le Ana.

V.

Na predvečer praznika sv. Treh kraljev je napravila trška čitalnica prvo predpustno veselico. Na programu je bilo petje, običajna igra »Nemški ne znajo« in obligatni šaljivi prizor: »Piskrovezec«, umetno delo tretjega trškega pesnika, trgovskega pomočnika Radoslava, ki ga je vselej tudi sam »in persona« izvajal, boječ se, da ne bi mu kdo drugi znal izvabiti vseh pesniških divot ter da bi ga tako prikrajšal na zasluženi slavi. Po dokončanem sporedu je imel biti ples, katerega so se najbolj veselile vse trške mladenke od najmlajše petnajstletne sodnikove hčerke do petinpetdesetletne device, Bizjakove Metke. Po njem pa so tudi željno hrepeneli ozki, vitki in drobni gospodki z nasvedričenimi in namazanimi lasmi ter parfumovanimi robci. Da bi bili srčnejši in nekoliko duhovitejši vitezi, so že ves popoldan iskali leka srčni svoji mrzlici pri polnih čašah v skriti sobi trške gostilnice »pri vinski trti«.

Veselica se je imela začeti ob osmih zvečer. Ali že davno je bila odbila določena ura, ko sta še vedno pesnika Šilec in Kukec stopicala sama v dolgih črnih frakih pred čitalniško dvorano, pričakujoč prvih gostov. Držala sta se pokončno in mogočno, govorila glasno in mahala z rokami ter vsak hip popravljala toaleta. Posebno sta bila zaljubljena v dolge trobojne trakove, ki sta jih imela pripete nad levim laktom. Vedno in vedno sta jih ogledovala, posebno še, kadar sta korakala mimo visokega ogledala,

»Dolgo ni nobenega,« je vzdihnil Kukec.

»Ta trška gospoda je vedno taka,« je poudaril Šilec. »Nobeden noče priti prvi; vsakemu se vidi bolj imenitno, ako dospe pri zadnjih!«

»Ah, kako je to sitno, to čakanje! Ali ne bi bilo dobro, da si nekoliko poplakneva grlo?« vpraša Kukec.

In ne čakajoč odgovora, odpre okno ter zavpije črez dvorišče v gostilnico z neznano hripavim glasom:

»Rezika! . . . Rezika-a-a-a! . . .«

Na nasprotni strani se oglasi droben ženski glas.

»Liter črnega-a . . . hii-trroo!« zahrešči Šilec . . .

Spodaj pred stopnicami pa je čepel za štirivoglato mizico na nizkem stolu sedanji čitalniški blagajnik, kovač Tomko, ter si vedno brisal nekoliko začrnelé prste v robec, poskušajoč, ali mu pojde štetje denarja dovolj hitro izpod rok. Tudi njemu je že presedalo to čakanje.

No, slednjič so se vendar približali prvi gostje. Polagoma so bili prišli vsi, kolikor je bilo zabavoželjne gospode v trgu. Najbolj sta nocoj seveda zanimala tržane novi kancelist Bratič in njegova soproga, ki sta bila dospela pri zadnjih. Vse se je obračalo proti njima. Bratič je vobče ugajal s svojim odkritim obrazom in prostim ponašanjem, a njegova soproga je očarala takoj ves moški svet, dočim ji navzočne dame niso prisodile prednosti pred drugimi, seveda ne iz nevoščljivosti! Tudi Grahor je došel s Pavlino, in v njiju družbi sta bila dospela tudi Gojko in Weber. Ana ni hodila po veselicah spričo bolehavosti, a Gojku ni branila nikdar . . .

V dvorani, ki je bila okrašena s smrečjem in bršljanom ter s trobojnicami, je šumelo kakor v panju pred rojem. Ali bila je že deveta ura, ko je odpel čitalniški zbor v občo zadovoljnost prvo pesem. Nadaljnji spored se je izvršil še precej hitro, kajti je vse hitelo, da bi se pričela zadnja, najvažnejša točka — ples.

Komaj je zasvirala godba, ki je bila na ta večer nalašč naročena iz mesta, prvi valček, že je plesalo toliko parov, da so bili drug drugemu na poti. Tudi Weber se je takoj zavrtel s Pavlino, pozabivši vse svoje trdne sklepe. Samo pogled iz njenih vlažnih oči, in bil je mehak kakor vosek in lazil je za njo kakor zvesti kužek! In v tem vrvenju ni bilo videti, kako jo je privijal k sebi, kako je stiskal v ognjevitim plesu njeno vročo levico. To so bili blaženi trenotki, ko je čutil njeno sapo na svojem licu, ko je semtertja kak lasek rožnega njenega senca se dotaknil njegovega čela! Kako mu je plala kri hitreje po žilah, kako je užival z vneto dušo to razkošno omotico!

Gojko je slonel v ozadju ob steni ter opazoval z motnim očesom to vrvenje. Njemu ni bilo mari plesa. Dasi je izkušal zatreti v srcu vsako misel na Bratičevo soprogo, vendar se mu to ni posrečilo. Vedno in vedno mu je stala njena podoba pred očmi od onega večera, ko jo je bil prvič srečal tako nenadno v »hotelu«, pa do današnjega dne. In v takih mislih mu ni šlo nobeno delo prav izpod rok; dozdej najbolj mu priljubljena opravila so se mu primrzela in začel jih je zanemarjati. Že ves teden je prečepel cele po poldneve v »hotelu« in si ugašal s pijačo notranji ogenj.

Tudi danes je bil zaužil obilo pijače, a ta ga je bila le še bolj razburila. V vsej dvorani ni videl drugega nego njo, ki je zdaj plesala prvi ples s svojim možem. Kako je bila krasna! In Gojko je vpiral in vpiral vanjo svoj pogled; vsaka žilica v obrazu se mu je tresla in koprnela k njej, le k njej, v njeno bližino! Neka brezumna strast se ga je bila polastila, in sklenil je, da mora še nocoj držati njeno desnico v svoji, ako ne dalje, pa vsaj za hipec — samo to mu utegne pomiriti razburjeno kri, mu pogasiti grozni ogenj, ki mu razjeda prsi! . . .

Bratič je pustil po prvem plesu svojo soprogo na divanu poleg drugih predstavljenih ji gospa ter je odšel v gostilniško sobo, kjer se je bila zbrala večina gostov.

Gojko je takoj zapustil svoje stališče ob steni ter se približal Ivanki, ki ga je opazila šele tedaj, ko je bil na njeni strani. Neki čuden čut se je je polastil; sama ni vedela, čemu bi se bolj čudila, ali Gojkovi predrznosti, da si upa v njeno bližino po vsem tem, kar se je bilo zgodilo med njima, ali vdanemu in prosečemu izrazu njegovega obraza. In ko jo je prosil z neko rafinirano ponižnostjo dovoljenja, da sme prisesti k njej, je bila tako zmedena, da si ni upala odreči.

Gojku je žarel obraz nenavadne blaženosti, ko je sedel zraven nje. Neka nepopisna slast je duhtela od nje, neki nenavaden, mehak, opojen vonj je vel v njeni bližini. In Gojko je srebal vase ta vzduh z vidno slastjo, z nekim nadnaravnim, svetim občutkom. Ni se drznil izpregovoriti niti najnavadnejših, v takih slučajih običajnih fraz . . .

Godba je zasvirala drugi komad, lahkotno, počasno mazurko. Tedaj je poprosil Ivanko, da bi plesal z njo.

Toda ona se je bila že siloma otresla svoje osuplosti in je odgovorila: »Idite in vprašajte najprej za dovoljenje mojega soproga!«

V tem je dospel drugi plesavec, kateri jo je odvedel.

Gojko nekaj časa ni vedel, kaj mu je storiti. Razmišljujoč je obsedel. Ali kmalu se je odločil in stopical skozi dvorano nizdoli po stopnicah, vedno si ponavljajoč:

»Zakaj ne bi dovolil? — Saj gotovo ne ve nič o prejšnjih njenih razmerah, sicer ne bi je bil vzel! — Zakaj bi torej ne dovolil?«

Ali nekaj mu vendar ni bilo prav.

»Kaj pa, ako ne bi dovolil?« si je dejal. »Kam bi potem jaz pogledal?«

Toda stopal je vedno dalje, in še prędno se je prav zavedel, je že stal pred Bratičem ter mu razodel svojo željo,

Bratič je sedel vprav v družbi nekaterih gospodov. Naglo je vstal, prijel Gojka za roko ter ga odvedel v prednjo sobo. Tu se je visoko zravnal in zrl nekoliko časa resno in nemo Gojku v obraz.

Takoj nato je dejal popolnoma mirno:

»Oprostite, gospod Knafeljc, da vam odbijem to vašo, da ne rečem drugega — čudno prošnjo! — Ako bi bili vi mož, ne bi se drznili kaj takega izreči napram meni, ponavljam — meni, kateremu je vaša prošlost — prav dobro znana! — Upam, da me razumete in da se ne bode več vsiljevali! — Klanjam se vam!«

Gojko je stal pred njim kakor šolarček pred svojim strogim učiteljem, rdeč kakor kuhan rak. A ko je odšel Bratič povsem mirno zopet v sobo, se je zdramil ter se začel sramovati samega sebe. Ali tresel se je od razburjenosti in jeze, skrčil je pesti ter sikal:

»A tako! Tako! . . . Čakaj, to mi poplačaš drago! . . . Moja je bila in moja še bode! . . . Prokleta!«

Stopal je v nasprotno gostilniško sobo ter naglo zaporedoma zvrnil dva vrčka piva. Brišoč si brke, katerih so se držale goste, belkaste pene piva, je krenil zopet počasi in razmišljajoč v plesno dvorano.

In zopet se je naslonil na steno. Vse mu je bilo skrajnje zoprno. Godba mu je svirala prehreščeče, vzduh se je polnil z nekim neprijetnim vonjem po človeškem znoju, luči so dremale, ta šum svilenih oblek mu je provzročal mrzlično drgetanje živcev, a to zaupno medsebojno občevanje razgretih parov mu je presedalo.

Toda pri vsem tem mu je polnila dušo samo ena želja, želja, da bi bil vsaj za hipec sam z Ivanko! . . .

Iz čitalniške dvorane se je prišlo po podolgovatem hodniku v malo sobo, opremljeno z mizo, štirimi starinskimi fotelji, nekoliko oguljenim divanom in velikim zrcalom, pred katerim je ležala na ozki mizici potrebna toaletna priprava ter sta motno brleli dve sveči. V to sobo so se zatekale večkrat dame, ko se jim je zrahljala toaleta ali morda celo porušila, ali kadar so hotele opazovati v miru svoje razžarjene obraze . . .

Ivanka je plesala izredno mnogo, a dasi je bila lahka in izborna plesalka, vendar se je nekam utrudila. Ker ni bilo Bratiča dolgo k njej, si je zaželela vsaj nekoliko počitka, in odšla je v toaletno sobo. Na hodniku je bilo hladno, skoro temno, in skozi ubito šipo nekega okna je pihala ostra sapa, a Ivanka je stopala mimo počasi, srkajoč slastno ta sveži, krepilni vzduh.

V sobi ni bilo nikogar. Ivanka je stopila prav pred zrcalo ter si popravljala lase, kateri so ji silili preveč nizdoli na čelo. Potegnila

je nekolikrat z glavnikom po temenu, mimo blestečih sencev, pogladila svetleče lase s plosko roko ter hotela vprav sestiti na divan, ko zagleda v zrcalu podobo — Gojkovo.

Ta je bil opazil njen odhod iz dvorane in videl, kam je bila izginila. Neka železna odločnost se je pojavila v njem, neko brezumno veselje se ga je pollaščalo, in popustivši vse pomisleke, je naglo in tiho stopal za njo. Na lahko je odprl vrata, in takoj se je zazrcalila njegova podoba v ogledalu.

Ivanka se je stresla. Naglo se je obrnila in, še predno je mogel Gojko izpregovoriti besedico, je dejala trdo:

»Gospod Knafeljc, med nama ni treba nobene razprave; prosim, zapustite me takoj!«

Ali on je stal pred njo nem, kakor ne bi bil slišal njenih besed. Oči so se mu bile vsesale v njen obraz, in na ustnicah mu je trepetal zadovoljen smehljaj.

Prešinila jo je groza. Prsi so se ji dvigale krčevito, in dejala je s hripavim glasom:

»Ali ste me slišali? Zapustite me takoj, sicer odidem jaz, ali pa zavpijem na pomoč!«

Toda Gojko ni slišal ničesar. Naslajal se je z njeno boječnostjo in stopil je tik pred njo. Njena vroča sapa mu je žgala obraz, in čutil je neki mrzlični trepet celega njenega telesa.

Nagnil se je k njej, in njegove tresoče roke so se hotele oviti njenega vitkega pasu, a tedaj je odskočila ter hitela proti vrtoma. Ali on jo je hipoma ujel za roko, potegnil naglo k sebi ter jo pritiskal na svoje prsi z neko blazno strastjo.

»Pustite me, pustite me, sicer zavpijem!«

»Čakaj, duša, samo še en poljub!«

Ali tedaj se mu je izvila siloma. Predno se je zavedel, je že bila pri vratih in jih odprla.

Med vrati se je še ozrla po njem. Njeno veliko, sanjavo oko ga je gledalo očitajoče, žalostno, in ustnice so se ji drhteč gibale, toda besede ni bilo izza njih. Gojku pa se je zdelo, kakor bi bila hotela reči:

»Čemu si mi to napravil? Ali ne čutiš, da si namah zopet odprl z grozno brutalnostjo komaj zaceljene rane, ki utegnejo sedaj postati smrtne?«

Gojka je hipoma preplaval neki čut poštenja. Kakor v megli je zazrl pred sabo globok prepad, ki ga je žugal pogoltniti. In uvidel

je vso svojo sramoto, vso grozovitost svojega postopanja. Spustil se je v naslanjač ter podprl glavo v desnico.

Ivanka pa se je vračala s povešeno glavo v dvorano. Ko je kmalu potem došel njen soprog, ga je prosila, da odideta. Bratič je bil zadovoljen. Ko sta stopala po praznih trških ulicah, se je oklepala trdno njegove roke, kakor bi se ga bala izgubiti . . .

V čitalnici pa so plesali do ranega jutra; med najsrečnejšimi pari sta bila nocoj gotovo Weber in Pavlina . . .

Gojko je bil odšel po Bratičevem odhodu v gostilniško sobo. Bil je še vedno nemiren, in ni se mu ljubilo iti domov. Ko je nekdo nasvetoval, naj vržejo partijo »makao«, se ni protivil, ampak je proti svoji navadi takoj sedel za mizo ter začel mešati karte. In sreča je bila pri njem, kupček bankovcev se je množil v njegovi skledici . . .

Zjutraj so že bili njegovi pomočniki odprli prodajalnico, ko je dospel domov in stopical oteklih in krvavih oči z negotovimi koraki v gornje nadstropje.

VI.

Ani se je zdravje poslabšalo; v nekaterih dneh jo je bila sama kost in koža. Nihče ni slutil vzroka, ali največ je bil menda kriv zadnji burni prizor med njo in Gojkom in pa poznejše Gojkovo vedenje do nje. Gojko ni imel od onega dne lepe besede zanjo; vedno je molčal in se držal čemerno v njeni bližini. Ana ni potožila nikomur, a v dušo je bila uverjena, da Gojkovega zadnjega nastopa ni bila kriva morda kaka vsakdanja muha, marveč da ga je povzročila nenavadna, iz duševnega prevrata izvirajoča razburjenost. In njene oči so videle daleč; v nekolikih dneh je bila gotova, da je nastopil začetek zakonskih nemirov, da je nastopil oni čas, katerega si je prorokovala takoj od prvega dne svojega zakona in katerega se je toliko bala. Ta zavest jo je potrla popolnoma! . . .

Podprta z mehкими blazinami, v katere se je vdiralala njena glava, je ležala cele dneve nepremično v lahki omotici, motreč z otožnimi, globoko vdrtimi očmi temne, zlatorumeno obrobljene okraske na stropu. Lica so ji bila bleda kakor rjuhe okoli nje, prsti prozorni in trdi. Zdravnik je ukazal, da mora imeti bolnica mir, in da ne smejo biti okoli nje otroci. Ali Ani je bilo v največje razvedrilo, ako je smela posaditi k sebi na posteljo svojo drobno hčerko ali Stanka, žal, da so ji to dovolili preporedkoma.

Pri njej je vedno čula Pavlina, ki se je bila za ves čas bolezni udomačila pri Gojku, da je vodila gospodinjstvo. Gojko sam je prihajal po dnevu le redkokdaj k bolnici. Izgovarjal se je vedno z

obilim poslom, dasi ni že dolgo delal nič resnega. Ostajal je sicer pri domu, samo popoldan okoli štirih je hodil ob vsakem vremenu nekoliko na izprehod, a misli njegove so blodile vedno drugod. Na večer pa se je silil, da je prebil nekoliko časa pri svoji soprogi. Ko jo je tako včasih opazoval in videl bolestno, izsesano nje obličje, tedaj se mu je čestokrat zasmilila v srce, in obhajali so ga milejši čuti. Ob takih prilikah se je vedno silil, da bi se otresel misli in hrepenenja po nekdanji svoji ljubici, silil, da bi ljubil njo, ki morda ne bode dolgo več njegova. In čestokrat je pristopil k njeni postelji, jo prijel za uvelo desnico ter jo božal in poljubljal. Ali komaj so se za njim zaprla vrata bolničine sobe, vselej se je proti svoji volji ohladil, da, včasih je takoj in s pravo slastjo nehote mislil na Ivanko. Tako so v njem kipele vedno neenaki, nasprotujoči si čuti, da je omahoval kakor šibko drevesce v zimski burji.

Stari Grahor in soproga njegova sta prihajala k hčeri skoro slednji dan, in ti poseti so bili bolnici najlepši trenotki v bolezn. Ob takih prilikah je vselej oživela, in vselej so ji tudi takrat morali prinesiti njena dva otroka, nje upanje in tolažilo. In tedaj si je tudi vedno želela, da bi še kdaj ozdravela, da bi mogla pošteno vzgojiti ta dva drobna črviča. Tolažili so jo vsi, da ji kmalu odleže in da gotovo še popolnoma okreva.

Ali njen oče je bil navzlic temu prepričan, da mu hči ne bode dolgo. Vedel je, da je to sušica, ki ji razjeda drob, da proti tej bolezni ni leka. In to ga je bolelo, da je postal tudi on redkobeseden, resen in vedno zamišljen.

In Ana je slabela od dne do dne vedno bolj. —

* * *

Od onega sestanka z Gojkom v čitalnici se je Bratičeva soproga večkrat zalotila pri misli na Gojka. Nehote se ji je vsiljevala v spomin zdaj ta, zdaj ona scena iz prejšnjega njunega razmerja in to z vso natančnostjo, z vsemi najmanjšimi podrobnostmi. Večkrat nego v prejšnjih časih se je zdaj zamišljala, da ni vedela, kaj se godi okoli nje. Ali vselej, kadar se je zdramila, ji je šinila rdečica v lica, in obšla sta jo neki strah in groza. In prijela je za kako delo ter delala naglo, hlastno, vedno bolj razburjeno. Ako je ob takih prilikah vprav prišel njen soprog domov, mu je hitela naproti z neko čudno naglico, neko nenaravno živahnostjo ter se oklepala njegovega tilnika s krčevito silo in strastno pritiskala svoje ustnice na njegove. In Bratič je bil vesel teh burnih pojavov njene ljubezni!

Toda čudno je bilo to, da odslej ni mogla trpeti svojega sina, malega Rajka. Vedno ji je bil na poti, in kjer je le mogla, ga je mučila ter mu prizadevala neprijetnosti z nekim brutalnim veseljem. In večkrat je moral posredovati soprog ter jo opominjati, čemu se jezi tako po nepotrebem, saj ji ni nič storil deček. Po vsakem takem nastopu se je kesala in jemala dečka v naročje ter mu dajala vsega, kar je poželed, dokler ga ni že črez nekoliko hipov zopet pahnila jezno od sebe. — V njeni notranjosti je nastala neka neskladnost, katero je bridko občutila . . .

Neko popoldne, ko je bil odšel soprog v pisarnico, je slonela Ivanka ob oknu ter zrla na ulico. Zraven nje je stal na stolu Rajko ter pisal z oslinjenim prstom po šipah. Zunaj je pihala ostra burja ter nanašala sneg v zamete. Ulice so bile prazne, samo semtertja je počil bič, in mimo je naglo zdrčal voz, na katerem je sedel v kožuh zavit voznik. V sobi pa je bilo tako mehko toplo, tako prijetno, in v kletki je pel škrjanec že zaljubljene svoje melodije.

V tem hipu je zavila okoli vogla v dolgo zimsko suknjo zavita moška oseba; Ivanka se je nagnila nekoliko naprej, da bi spoznala prihajajoča. Bil je Gojko Knafeljc. Povzdignil je svojo glavo in vprav iztegnil roko, da bi se odkril, ko ga je spoznala. Tedaj je pa hlastno odskočila od okna, in srce ji je pričelo burno utripati. Ali ni si mogla kaj, da ne bi bila nekoliko privzdignila zastora in izza njega opazovala njegove počasi se oddaljujoče postave. In že ko je imel izginiti za nasprotnim voglom, tedaj je videla, kako se je še ozrl po njenem oknu.

Drugi dan je zapazila Ivanka, da je šel Gojko mimo prav ob isti uri, a prikazal se je bil tako nenadno, da se ni mogla začasa umakniti. In on je pozdravil navzgor vljudno in z nasmehom okoli ustnic. Kaj je hotela? Ali ni dolžnost vljudnosti, odzdraviti? In odzdravila mu je z glavo komaj vidno. Rajko pa, ki je stal tudi danes zraven nje, se je glasno nasmejal in mu migal z ročico. Ivanko je nekaj pretreslo. Naglo je potegnila dečka od okna in ga postavila na tla tako trdo, da se je opotekal in padel. Ko je začel jokati, ga je prijela za roko in ga zavlekla v temno prednjo sobo ter zaprla za njim vrata. Ali že črez nekoliko časa je šla ponj, ga vzela v naročje ter ga božala in poljubovala brez konca in kraja. Ves popoldan potem je bila nemirna, a trdno je sklenila, da odslej ne pojde več popoldne k oknu.

No, drugi dan jo je nehote nekaj vleklo zopet k oknu, in res ob isti uri je šel zopet mimo Gojko. In to se je ponavljalo odslej

dan na dan. Ivanka ga je sicer opazovala in pričakovala skrita za zastorom, ali očitno je bilo, da je on to dobro vedel, kajti vselej, ko je šel mimo, mu je krožil na ustnicah zloben smehljaj . .

* * *

Karel Weber je neki predpustni dan vprav sedel pri skromnem svojem obedu v gostilnici »Pri raku«, ko mu donese poštni sel nekoliko pisem. Weber použije najprej juho, šele potem začne odpirati pisma. Med temi je bilo v nekem podolgovatem in ozkem zavitku nekaj trdega. Najprej seže v ta zavitek, ki je bil sicer odprt in je imel dvakrajcarsko znamko. Iz njega privleče elegantno tiskano — poročno naznanilo. Približa ga očem ter čita polglasno: Milan Hudnik, c. k. davčni oficijal — Demetrija Hudnik, rojena Vilček, poročena.

Weber strmi nekoliko časa v te črke, a kmalu nato se skoro glasno nasmeje.

»Ah, tako! — To je torej ona obljuba: »ako se kdaj omožim, tedaj bodeš moj samo til!« — Hm, to je šlo precej naglo!«

Dasi je bil Demetrije že skoro pozabil, vendar ga je ta novica zadela nekam neprijetno. Hipoma mu ni šla jed več v slast, in v spomin so se mu vsiljevali nekdanji dogodki.

»Jaz pač ostanem večen sanjač,« si je dejal čez nekoliko časa. »Vedno iščem idealne ljubezni, vedno mi izredno prija in ugaja ona solzivost, brez katere si ljubezni niti misliti ne morem! Ha, kako sentimentalni in nezrel fantast sem bil tačas, ko sem pisal »Starčeve spomine!« — Ha, ha! — Toda ali nisem zdaj še vedno tak? Ali ni moja ljubezen do Pavline prav taka, kakor je bila do nje, do — Demetrije? Ali se ne ponavljajo pri njej vse one scene, ki sem jih bil doživel tolikrat z Demetrijo? — Je pač tako, značaja ne morejo izpremeniti niti leta, niti bridke izkušnje! — Ali ženske, te pa znajo! Kako ti jočejo in prisegajo na življenje in smrt, pa komaj obrnejo hrbet, že se grlijo z drugim! — No, ljubi moj Karelček, ako bodeš čakal še kaj dolgo pri Pavlini, te utegne zopet kaj presenetiti!«

Še dolgo je govoril sam sebi, a nazadnje je vzdihnil:

»Kaj hočem? Hvaležen ji moram biti za nekdanje lepe urice, in to hvaležnost menda najlepše izkažem s tem, da ga izpijem še merico na njeno srečno bodočnost!«

Poklical je natakario in poklical izredno pol litra. Toda pri drugem kozarcu so mu prihajale oči nekoliko motne, in v njih kotih se je nekaj bleščalo kakor rosa . . .

(Dalje prihodnjič.)

Gojko Knafeljc.

Povest. Spisal Vaclav Slavec.

(Dalje.)

VII.

astopili so dolgočasni postni dnevi. Vreme se je mešalo večkrat na dan; zdaj je posijalo solnce izza gora čisto in zlato ter obetalo krasen dan, a že čez nekoliko ur so se nakopičili oblaki, potegnila je neprijetna sapa, in težke, mrzle kaplje so naletale, pomešane z ledenim zrnjem. Zdaj je bilo toplo, da se je vse solnčilo, a v tem hipu je bilo že treba iskati zavetja za zakurjeno pečjo. Noči so bile navadno jasne, toda neznosno mrzle.

Trška elita si je izkušala preganjati nastali dolgi čas na različne načine. Dnevi so bili že precej dolgi, uradne ure so se končevale še za vida. Trebalo je torej misliti na kaka razvedrila. V čitalnici so se vadili slednji večer na tamburicah, nekateri so tarokirali in biljardirali, drugi celo samo popivali. Ali nekaterim je postala sčasoma čitalniška zabava že predolgočasna, in izmislili so si nekaj drugega . . .

Neki večer pošepne v čitalnici davčni oficial Fabko kancelistu Bratiču:

»Ali ti ne preseda ta kisli cviček? Mene bole že jetra po njem! — Pojdi z mano; peljem te na kapljico, kakršne ne dobiš v celem trgu! In tudi tam se ne bodeš dolgočasil!«

Bratič se je dal pregovoriti. Oblekla sta haveloka, prižgala smodki ter izginila.

Zunaj je že bilo temno; pihala je burja, in dež je naletal. V glavni ulici je na koncu brlela zakajena svetiljka, in v njenih motnih žarkih so se nejasno svetlikale velike, rjave luže sredi ulice. Blizu Bratičevega stanovanja je držala stranska ulica nekoliko navkreber in na zadnji, najbolj zanemarjeni konec trga. Po tej ulici sta krenila. Bratič se je že hotel pred svojim stanovanjem posloviti, češ, da ima še nujnih opravil, toda Fabko ga je potegnil za sabo, se ga oprijel pod pazduho in mu rekel:

»Kaj hočeš vedno varovati — babo?!« . . .

Stopala sta mimo temnih, nizkih hiš, mimo vrtnih plotov, mimo skednjev in konjskih hlevov, držeč se vedno srede pota, kjer je

bilo nasuto novo kamenje. Ko sta se bila mučila po tej poti že kakih deset minut, je zasvetila pred njima v ovinku na nekih vratih viseča leščerba. Tik nje je bila nabita deska z napisom. Bratič je čital: »Gostilnica pri vinski trti«.

Gostilnica je stala na samem, na širokem prostoru, a v ozadju je bilo slišati šumenje in bučanje vode. Iz gostilnice same so se čuli nejasni, toda precej glasni glasovi.

Vstopila sta. V veži je na mizi brlela sveča, in zraven je na stolu dremal velik, rumenkastobel maček. Na desno so bila vrata priprta v malo, slabo razsvetljeno kuhinjo, kjer je čepela na nizki klopici za ognjiščem postarna žena dolgega, koščenega in nagubanega obraza z velikim zakrivljenim nosom, na katerem so se svetili starinski naočniki prav na koncu. Za prišleca se ni zmenila kar nič, ampak ustnice so ji gibale venomer, in oči so ji bile vprte v debelo, zamazano knjigo, ki ji je ležala na kolenih.

»Ta moli, ali pa — copra!« reče Fabko, odpre vrata na levo ter vstopi v veliko gostilniško sobo.

Bratiču ni bil ta lokal nič preveč všeč, vendar je stopal za svojim tovarišem.

V tem hipu so se odprla vrata stranske sobe, in skozi nje je puhtil gost dim duhanov. Med vrati se je pojavila kakih dvajset let stara mladenka visokega stasa, precej čednega obraza in gostih, na temenu visoko nakopičenih las. Hitela je mimo Fabka, a ta jo je namah ujel za roko in privil k sebi. Deklica se je topo nasmejala, se iztrgala ter odbežala po svojem potu.

»To je krčmarjeva hči Barbka,« je omenil Fabko Bratiču.

Vrata so ostala odprta; v sobi se je videla ozka, podolgovata miza, za katero je sedelo nekoliko jarih trških gospodičev. Med njimi je kraljeval grajščinski oskrbnik Šahar, a pri nekem mladiču, ki so mu bile komaj začele riti mlečne brčice izpod nosa (bil je to nekega trgovca sin Albert), je sedela druga krčmarjeva hčerka, šestnajstletna Cilka, rdeča kakor piruh. Svoje vlažne male oči, bedasto zroče izpod nizkega, belega čela, je obračala venomer po vseh navzočnih ter mežikala z njimi zdaj temu, zdaj onemu, smehljajoč se in kažoč vrsti mladih, koničastih zob izpod drobnih, brezkrvnih ustnic.

Pri peči v kotu pa je stal krčmar, oče Pilat, kakor zo ga klicali gostje. Držal se je pokončno kakor sveča, bil je medel kakor trska, a na licih so mu cvetle vijoličaste rože, ki so imele svoje koreninice na koncu ravnega, obilega nosu. Pušil je kratko portoriko ter se

smejal gromko pri vsaki šali, ki se je razbila ob mizi, ponavljajoč svoj vedni: »Ah, ah, ah!«

Ko sta vstopila Fabko in Bratič, je vstala vsa družbica, in vse vprek je vpilo: »Živela, živela, dobrodošla!«

In nova gosta sta morala sesti na odlično mesto konec mize. Oče Pilat je bil takoj pripravljen in je vprašal, česa želita. Ali nekdo je velel, naj se doneseta samo čaši, in da se bode nocoj pilo skupno. Takoj sta bila na mizi kozarca.

V tem se je vrnila Barbka in hotela sesti na prejšnje mesto zraven davčnega praktikanta. Ali nekdo ji je pomignil, postavil stol med Fabka in Bratiča, in prisedla je k tema. Tedaj je pa vstal Šahar in napil novodošlecema. Izpraznili so čaše, in takoj je nekdo začel s hripavim glasom: »Pripeljali so furmani«, in zopet so pili po vrsti od prvega do zadnjega. In na mizo je prišel liter za litrom.

Oče Pilat se je oddalil v kuhinjo, a navzočni gospodki so začeli gladiti glavici brdkih hčerk. Začelo se je hihitanje, šepetanje, celo poljubovanje, a vmes so rdeli zabrekli obrazi, se svetile oči in se drezali komolci.

»Ali ni to lepše nego oni dolgčas v čitalnici?« je vprašal Fabko Bratiča.

Ta je sedel ves čas nem in zamišljen. Od začetka se mu je vsa ta družba gnusila, le nekam prisiljeno je obsedel v njej. Ali tudi na njem je izkazalo vino svojo moč. Komaj ga je bil zvrnil zaporedoma par kozarcev, že se mu ni zdela cela stvar toliko napačna, in kolikor bolj se je pilo, toliko imenitnejša se mu je videla družba, v katero je bil zašel. Okoli desete ure se mu je že dozdevalo, da bi bilo morda prebedasto, ako bi sedel tako mirno in filistrsko med temi veseljaki. In iztegnil je krepko desnico ter pogladil mehki podbradek Barbkin, prvič sicer še nekam nerodno in plaho, a črez nekoliko časa je že tiščal njeno roko v svoji, ne da bi mu bilo kolikaj tesno okoli srca.

Ko je bila družba na višku svojega veselja, so se vnovič odprla vrata, in na pragu se je prikazal — Gojko Knafeljc.

»Ah vendar!« je vzkliknil Šahar in mu molil nasproti obe roki.

Gojko je vstopil, se ozrl po družbi, a ko je zagledal med njo tudi Bratiča, je osupnil. Pristavili so mu stol prav tik Bratičevega, in moral je sesti.

Šahar pa je besedičil:

»Per dio! Mislil sem, da te ne bode! Saj pa tudi vedno prečepaš doma! Veruj mi, tvoja milostna ozdravi tudi brez tebe; glej torej, da nas večkrat pohodiš!«

Gojko ni odgovoril ničesar. Vest mu je očitala, da ni ravnal lepo, ko je tako pozno popustil bolno svojo soprogo ter šel v tako družino. Toda Šaharjevo vedno zabavljanje je moral preprečiti, in tako se je zgodilo, da je tudi on sedel nocoj prvič pri »vinski trti«.

Najmanj pa se je nadejal, da najde v tej družbi tudi Bratiča. Dozdaj sta se ogibala drug drugega, kolikor in kjer sta mogla. V njunih srcih je klilo neko sovraštvo, katero sta občutila pri vsakem sestanku in katero so bili opazili že celo drugi, med njimi tudi Šahar.

Moj Bog, vino sprijazni marsikatero nasprotstvo; to je dobro vedel Šahar. Nocoj se mu je videl pripraven trenotek, da spoprijateljji tudi Gojka in Bratiča. Začel je torej najprej po ovinkih, a ko je videl, da je Bratič dovolj mehak, je vstal ter izpregovoril tako-le:

»Slavna družba! Nocoj je za nas res prekrasen večer. Zbrali smo se v srčni prijaznosti in ljubezni med seboj, da se nekoliko pokratkočasimo pri tem izbornem vinu. In očitno je, da smo med sabo najboljši, najiskrenejši prijatelji. Vendar opazujem že dalje časa, da sta med nama tudi dva gospoda, ki sta si nekoliko nasprotna. Meni je docela neznan, odkod izvira med njima ta neprijaznost; vem, da tudi drugi tega ne morete uganiti, kajti kolikor poznam jaz gospoda Bratiča od tistega časa, kar biva pri nas, je on izredno vrl mož v pravem pomenu besede in narodnjak z dušo in telesom ter poštenjak, kakršnih je malo. Isto vam je tudi vsem znano o gospodu Gojku Knafeljcu. Zakaj bi torej tudi med njima ne vladala ona prijaznost, katera diči nas druge odlične tržane? — Predlagam torej, da se tudi ta dva gospoda med sabo sprijaznita, da tudi ona dva medsebojno pijeta bratovščino!«

Šahar je umolknil, a vsi drugi so hrupno pritrdjevali.

Gojko, ki je bil nocoj še trezen, se je hotel umakniti. Uvidel je neprikladnost tega položaja, a pri Bratiču je že delovalo vino. Vstal je takoj in ponudil Gojku prijateljstvo. In izpraznila sta kupici ter se — poljubila.

Gojko se je stresel; čutil je, da je poljub, katerega je dal Bratiču, poljub izdajice. Ali skoro je tudi njega premagalo vino, in izginili so hkratu vsi pomisleki, in umolknila je vest.

Družba je ostala skupaj še dolgo. Pilo se je še dalje, a obirala se je pri tem tudi čilalnica, češ, da ni v njej nobenega pravega veselja več, da je tam vse prenapeto, da ni v njej več one neprisiljene

zabave in da treba gospodom takega lokala, kakor je gostilnica »pri vinski trti«, da se lahko pozabavajo med sabo, kakor se spodobi. Naposled so sklenili, da se zbero vsaj vsak drugi večer v teh krasnih prostorih.

Luč na stropu je začela pojemati. Barbka je zbežala v kuhinjo in takoj je donesla drugo polno svetiljko. Za njo je pridrsal v sobo oče Pilat.

»Zdaj pa še tistega, oče Pilat,« je velel Albert.

Oče Pilat se je nasmehljaj in takoj oddrsal v srednjo sobo, odkoder je prinesel veliko rumeno steklenico slivovca.

In nalival je čašice po vrsti. Kdor še ni bil z drugim brat, ta se je nocoj gotovo z njim pobratil.

»Da, tukaj je res prijetno, še moramo priti sem! Kaj bo čitalnica?« so se slišali glasovi.

Petelini po bližnjih hišah so se že oglašali, ko se je odpravljala družba domov. Gojko in Bratič sta se držala pod pazduho, omahujoč na levo in desno. A ko sta bila dospela v glavno ulico in sta stala pred Bratičevim stanovanjem, je pozval Gojko Bratiča:

»Pa vendar ne bodeš tak, da ne bi me kdaj obiskal!«

»Pa ti tudi mene — kaj?«

»Seveda, seveda, drug drugega,« je hitel Gojko. »Pa nikar ne misli več na nekdanje čase! Moj Bog, to je vse prešlo!« . . .

V stranski ulici je nekdo zaukal, na drugem koncu trga zopet nekdo, a kmalu nato je bilo povsod tiho.

Nekoliko časa potem je stopal Gojko bos po stopnicah v svojo sobo, da ne bi ga kdo slišal, kdaj je prišel domov. Zaspati pa ni mogel, vest mu ni dala miru . . .

* * *

Odslej je bila gostilnica »pri vinski trti« vsak večer polna onih gostov, katerim čitalniške zabave niso več ugajale. Tudi Bratič je jel zahajati tja skoro slednji dan. In vselej je našel tam tudi Gojka, s katerim sta bila hipoma velika prijatelja. Bratiča je sicer večkrat prosila soproga, naj ostaja doma in naj nadaljuje tako življenje, kakršno sta živela dozdaj; ali on se je bil namah čudno izpremenil. V njegovem srcu je nastala kar čez noč neka mučna nezadovoljnost s samim seboj in s svojo soprogo. Ko je zvečer doma povečerjal, ga je takoj nekaj privzdignilo in vleklo ven v družbo, proč od nje, ki je bila dozdaj njegovo največje veselje na svetu. Sam si ni vedel

raztolmačiti te nenadne izpremembe, vse se je vršilo proti njegovi volji, proti njegovi zdravi pameti; toda resnica je bila, da mu je soproga primrzela, in da je bil že nekaj časa proti njej nenavadno surov in oduren. Kako je še pred nekolikim časom rad bival v njeni družbi, kako je bil srečen, kadar sta šla skupno na izprehod ali na kako veselico! Kako je bil ponosen na njeno lepoto! Ali te dni se je že nekolikrat zalotil pri misli, da je vso to njeno lepoto užival pred njim že nekdo drugi, da ni on prvi, ki je je vesel! In ta misel, ki ga je nadlegovala spočetka le poredkoma, se je vpletala čez nekoliko časa celo v sanje njegove, in posledica je bila, da se je zatekal v družbo, kjer je pozabil pri čaši penečega vina to silno muko! In najbolj čudno je bilo to, da kolikor bolj se je odtujal svoji soprogi, toliko bolj se je oklepil — Gojka, ki se mu je bil prikupil, da sam ni vedel, zakaj in kako.

Ivanka pa je vsled te izpremembe trpela neznosno. Vedno in vedno se je vpraševala, s čim se je pregrešila proti svojemu možu. In vest ji je dejala, da mu je bila nezvesta vsaj v mislih, ko je pri oknu gledala za Gojkom. Od tedaj pa ni šla niti k oknu več, dasi ji je silila Gojkova podoba večkrat nego prej pred duševne oči . . .

Neki večer, že blizu polnoči, pa je slišala po stopnicah težke korake. Očividno sta bili dve osebi, ki sta prihajali. Kmalu nato je zaškripal ključ v vratih, in v prvi sobi so se začuli glasovi.

»Tukajle sedi, prijatelj, in počakaj, da prižgem luč,« je jecal Bratič, očividno vinjen. Tipal je ob steni, po stolih, po divanu ter prijel — Gojka pa ga posadil na divan. Črez dolgo je prižgal žveplenko in takoj nato s tresočo roko svečo, ki je bila pripravljena na mizi.

Gojko je sedel na divan in ni si upal niti dihati. Bratič pa ni zapazil njegove zadrege. Odprl je vrata v spalnico ter stopal k postelji svoje soproge.

Vrata je bil pustil odprta, in Gojku, ki je sedel njim prav nasproti, se je nudil prost razgled po spalnici. In njegove oči so se vsesale tja noter, kjer je na postelji ležala ona, ki je še vedno polnila dneve njegovega življenja. Videl je nje krasno obličje, ob njem se vijoče goste, vlažno se blesteče lase, videl njena svetleča, bela lakta . . .

Bratič se je pripognil k soprogi in ji nekaj govoril. Gojku pa je plala vsa kri k srcu, njegov obraz je bil blede kakor obraz mrličev, in čeljusti je imel trdo stisnjene. Zaklopil je oči in skoro onemogel se naslonil na divanu na naslonilo.

V tem pa je dospel Bratič povsem mirno, dasi negotovih korakov v sobo, priprl vrata spalnična ter postavil na mizo brušeno steklenko, iz katere je takoj natočil dve čašici kimljevca.

»Moja soproga je še vedno jezna nate,« je dejal Gojku. »Toda to nič ne de; ženske imajo svoje trme! Midva pa pijva!«

Gojko ni odgovoril ničesar, toda dolgo ni ostal. Izpraznil je samo dvakrat drobni kozarček, a skoro nato se je poslovil zelo redkobeseden . . .

Ko se je vrnil Bratič v spalnico, je našel soprogo slonečo v postelji. Roke je imela sklenjene okoli kolen in zrla je srpo in nepremično predse. Na njenih licih se ni genila niti najmanjša žilica, bila je trda kakor mramornat kip . . .

* * *

Odslej se je večkrat dogodilo, da je Bratič dovedel Gojka v svoje stanovanje, toda vedno le pozno na večer, ko je njegova soproga že davno spala. Nastalo je med njima neko intimno razmerje, nekò nagnjenje, katerega si ni mogel raztolmačiti niti prvi niti drugi. A neka nevidna moč ju je vezala, in tej moči se nista mogla niti izkušala upreti.

VIII.

Neko nedeljo popoldne je posetila Fabkova soproga Bratičevko. Bili sta že več časa znani, in njuna nekoliko sorodna si značaja sta učinila, da se je izcimilo med njima neke vrste prijateljstvo. Ivanka je tedaj sprejela Fabkovko kar v kuhinji, da bi bili bolj domači v pogovoru.

Bratičevka je primeknila belo javorjevo mizo nekoliko bolj proti oknu, skozi katero so se vprav vsipali žarki popoldanskega solnca, lijoč po svetli kuhinjski opravi, igrajoč se z mehko, črno dlako mlade mucke, ki je predla v kotu in lovila s tačicama drobno gosje pero, katero je bila privlekla nekje izpod ognjišča. Na ognjišču pa je gorelo še nekoliko polenc, in po celem visokem in svetlem, toda nekoliko ozkem prostoru je plula mehka, božajoča toplota. Vse je bilo videti praznično in veselo.

Bratičevka je postavila kmalu na mizo skodelico črnca, in vnel se je razgovor o trških novostih. Toda kmalu je obrnila oficialka pravec razgovoru na neko drugo važno stvar.

»Danes si pa videti nekoliko bolestna, kaj ti je?« je vprašala nenadno Bratičevko in vprla vanjo živahno svoje oko.

Ivanki se je res zrcalil na obrazu neki poseben znak trudnosti in neobičajne slovoljnosti.

»Niž posebnega, nekoliko me boli glava,« je odgovorila Bratičevka malomarno.

Ali oficialka ni bila zadovoljna s tem odgovorom. Uvidela je, da bo najboljše, ako poseže kar v živo. Prijela je tedaj Ivanko za roke ter ji gledala naravnost v oko. Potem je pa dejala prav rahlo, sladko:

»Čemu mi skrivaš, draga moja? Ali misliš, da se godi samo tebi tako? Glej, natanko so mi znane tvoje bolečine, saj prav tako trpim tudi jaz!«

Ivanka je zardela ter ji umeknila roko.

»Nikar se ne žali,« je nadaljevala ona. »Saj ne goverim spričo tega, da bi se ti morda rogala; veruj mi, da čutim s tabo! In drugi bi si tudi ne upala govoriti takol — Glej, ali ni kriv tvoj soprog, da se počutiš slabo?«

»Ne goveriva raje o temi« jo prekine Ivanka.

»Pač, pač,« odvrne ona. »Iztresti si morava srce! Glej, kako sem bila srečna jaz, dokler sem bila še v B. Tam je imel moj soprog še nižjo plačo, ali izhajala sva in v hiši je bil mir; saj se je držal na vedno doma. Ali tukaj, tukaj — moj Bog — koliko gospa mi je že tožilo, da se tukaj vsak pokvari, da postane tukaj vsak — pijanec!«

Ivanka se je stresla.

»Moj soprog vendar ni pijanec,« je dejala tiho, skoro boječe.

»Draga moja, dozdej še morda ni, ali veraj mi, da — postane!« je odgovorila Fabkova brezobzirno.

Ivanka ni odgovorila ničesar. Čutila je, da ima oficialka prav, in okoli srca ji je postalo tesno.

Oficialka pa je pristavila:

»Čudno, da je v tem gnezdu tako okužen zrak, katerega dihajo moški! Od šestnajstletnega mládneža pa do onega, ki bi že moral biti resen mož, vse pije, vse se zastruplja, vse uničuje s pijačo svoje moči, a v zakonsko življenje donšajo nemir in, kar je še hujše — nezvestobo! Ah, ljuba moja, ti ne veš, kaj vse učini ta pijača!«

Ivanka je je poslušala s široko odprtimi očmi, a kakor nekote je pristavila:

»Zares, nekolikrat je tudi moj soprog že bil vinjen; toda upam, da to kmalu preide in da se zave, predno bode prepoznol — Govoriti hočem z njim, prositi ga; saj me je dozdej še vedno poslušal!«

»Da bi te le poslušal tudi zdaj! Ali bojim se, da je že jako pozno! Glej, ljuba moja, tam zadaj pri vodi imajo krčmo, v kateri počenjajo vse, povem ti — vse, kar se boji belega dneva. Tam popivajo, tam prepevajo, a tam — imajo tudi dekleta!«

»In kdo se vse tam shaja?« vpraša Ivanka.

»Kdo? — Moj Bog, cvet trške inteligencije! Tam so sinovi najboljših rodbin, tam so nekateri uradniki, med njimi moj soprog in tudi tvoj, tam je slednji večer tudi — Gojko Knafeljc. Oh, da, posebno ta! Doma ima na smrt bolno ženo, a on popiva, kakor bi bil najet! Jaz sem vedela, kak zakon bode to! Pred poroko je bil vedno vinjen, potem so prišla prva leta zakona, ko je nehal in je vse kazalo, da bode vzgleden mož, ali zdaj je postal zopet hipoma stari Gojko! Zares, stara navada železna srajca! Uboga njegova žena, meni se smili revica! Takoj na poročni dan je morala zvedeti, da ima njen Gojko tam v Ljubljani nezakonskega otroka. No, čuda ni, ako ga tako zaničuje!«

Ivanka je zrla skozi okno, a pri zadnjih besedah se ji je skrčilo srce. Stresla je z glavo, kakor bi hotela odpoditi neko sitno misel, a dejala je takoj:

»Kaj praviš, kaj je vzrok, da so ti ljudje tako razbrzdani?«

»Moj Bog, kdo ne bi ga vedel vzroka? Glej, nekateri imajo slabo vest, v pijači si jo hočejo udušiti; med temi je Gojko in še nekoliko drugih, a drugi poštenjši, med njimi tvoj soprog in moj, ti so pa zapeljani! Premehki so, da bi se uprli tem zapeljivcem, prosti hočejo biti in delati po svoji volji, in tako zaidejo v mreže! — Jaz svojega že ozdravim; niti krajcarja mu ne dam na razpolago, pa bode krotak, in kadar pojde iz hiše, vselej pojdem z njim tudi jaz. Saj sicer je jako dober, da, predober človek!«

Oficialka je še nekoliko posedela in slikala Ivanki še marsikatero grozno sliko. Pozno popoldne je šele odšla. —

Ko je ostala Ivanka sama, tedaj je šele začela nadrobno razmišljati o razgovoru z oficialko. Čutila je in je bila prepričana, da je slika, katero ji je razvila oficialka, prečrna, in da ji je pri tem mnogo pomagala prebujna domišljija. Ali da bi bila ta slika popolnoma neresnična, si tudi ni mogla misliti. Saj se je zadnje čase res dogajalo, da je prihajal njen mož večkrat vinjen domov in da se ji je videl ob takih prilikah neznošen, ostuden, da se je celo vzbujala v njej neka mržnja do njega. Pa morala se je vprašati, kako je to, da on, ki ni nikdar pil, ki nikdar ni zapuščal brez potrebe svoje

družine, da je on namah postal tak? Tu ni treba govoriti o zape-ljanosti, tu mora biti kak drug vzrok!

In iskala je in iskala vzroka, a slednjič se je prestrašila, da je strepetala po vsem telesu, ko se je zalotila pri misli: morda sem kriva jaz, morda se kesa, da je vzel ženo s tako prošlostjo! In te misli ni mogla prepoditi, z neko nenaravno slastjo se je je oprijela. Začela je burno hoditi gori in doli po kuhinji, čutila se je nesrečno, grozno nesrečno, a misliti je vendar morala vedno na to! In pri tem ji je vest očitala, da res ni vredna več mozeve ljubezni, da ni vredna njegovega zaupanja, ko so ji vendar že nekolikrat misli uhajale na prepovedani pot, ko je vendar že večkrat, dasi nehote, mislila na Gojka Knafeljca!

In tudi zdaj, ko ji je vest to očitala, tudi zdaj v tem hipu je morala misliti nanj! Neka neznana, nadnaravna moč ji je pričarala pred oči njega, v čigar navzočnosti se je vselej tresla, a kateri se ji je posebno zdaj v tem hipu zasmilil v srce. Slišala je danes od oficialke, da ga soproga zaničuje, da je vsled tega nesrečen, in da je baš to povod njegovega popivanja. In videl se ji ni tak grešnik, kakršnega ji je slikala prijateljica, videl se ji je samo pomilovanja vreden človek. Ali nekaj ji je reklo: »Tudi pomilovati ga ne smeš! Že samo to je — nezvestoba proti možu!«

Siloma se je zdramila, potegnila z drobnima belima rokama preko čela, za katerim je vrvelo in se mešalo, da bi morala zblažneti, ako se ti vtiski kmalu ne ublažijo.

Sedla je na stol in vila roke, a šele čez dolgo časa se je pomirila ter zrla nepremično in topo predse . . .

Okoli štirih se je vrnil Bratič domov. V čitalnici je bil našel nekega znanca, s katerim sta se skupno pozabavala. Ivanka ga je sprejela z vso ljubeznivostjo, a on je bil razburjen. Prav danes je imel slab dan. Sam Bog vedi, kaj ga je bilo pičilo!

Ivanka sede tikoma zraven njega in mu položi roke okoli tilnika; to je vselej potolažilo Bratičevo jezico, ako jo je slučajno kuhal.

»Nekaj te moram prositi in vem, da mi gotovo izpolniš,« je dejala tiho in drhteče.

On se je nekam burno otresel njenih rok pa dejal trdo: »Kaj takega?«

Ivanka se je prestrašila, vendar se je kmalu ohrabrila ter dejala počasi, a odločno:

»Ne morem se pritoževati, ako si se naveličal svoje soproge! Dovolj si mi storil dobrega, in hvaležna ti moram biti za dobrote

tvoje. Ali toliko velikodušen pa bi moral vendar še biti, da ne bi mi svojega nenadnega zaničevanja kazal tako očitno! Kolikor časa sem pri tebi, mi nima vest očitati ničesar. — Torej čuj mojo prošnjo! Ta-le je: ne hodi več v ono zloglasno krčmo in ne občuj več z onim — onim — Knafeljcem!»

Hotela ga je priviti k sebi, a on je vstal in dejal hladno:

»Kam zahajam in kaj delam — tebi nič mari. Knafeljc je pa po mojih mislih vreden vsaj toliko, kolikor ti!«

Hotel se je oddaliti. Ona pa je omahnila na mizo in plakala.

Bratiču se je nekaj zgenilo v srcu, in neki mehki čut ga je obšel. Spomnil se je nekdanje svoje ljubezni in blaženih dni, katere je v tako neskaljenem veselju užival še do nedavnega časa pri njej, ki sloni zdaj pred njim potrta.

Že je hotel stopiti k njej, jo prijeti za roko in ji zagotoviti, da je njegovo sedanje življenje prav tako, kakršno je bilo v prejšnjih časih, da je njegova ljubezen do nje še vedno ista, in da hoče storiti vse, kar želi ona. Stopil je že korak proti njej. Ali v tem hipu mu je zopet šinila v glavo ona misel, da je to drhteče telo že pred njim ljubil nekdo drugi. Takoj je bil zopet hladen. Zasmejal se je glasno in hripavo ter se obrnil proti durim.

Čudno! Njo, ko je bila zapeljana in katere mladostnega greha ni v prejšnjih časih prav nič vpošteval, njo je zdaj začel sovražiti, a z njenim zapeljivcem se je sprijaznil! Očividno je bilo, da smatra samo njo krivo vsega . . .

Odzdaj naprej je bil pri Bratičevih redok dan, da ne bi se bila vršila med njima kaka burna scena. Večkrat je bil sicer Bratič mehki in se je kesal svojih nastopov, a kadar se je pojavila v njegovi glavi ona fiksna ideja, vselej je postal brutalen in ob takih dneh ga gotovo ni bilo domov pozno v noč. Privadil se je bil nerednemu življenju. Svoj posel je opravljal čez dan mehanski, vedno je bil točen in vedno marljiv delavec v uradu, a noč je bila navadno njegova. Naravno je torej, da mu je začelo sčasoma nedostajati denarja, in da je začel že delati semtertja dolgove. Dolgovi so pa skrbi! In te skrbi so v njem le še podvojile mržnjo do lastnega doma. —

Ivanka je izkušala potrpeti vse in ni možu očitala ničesar. Kadar je bil dobre volje, se je silila biti tudi ona, a kadar je postajal neznošen, je umolknila in se navadno oddalila v stransko sobo s svojima otrokoma, dokler ni odšel. Take razmere pa seveda niso vplivale nanjo ugodno. Postala je suha in uvela, a njene oči in njeni dolgi, gosti lasje so bili še vedno krasni. Toda večkrat nego prej se je v

tem času zalotila pri misli na Gojka, in čestokrat je pri taki misli tudi ostajala z neko neumljivo slastjo. — ~~Pomembalo pa je hkratu tudi~~

ono čudno sovraštvo tlo malega Gojkovega sinka ter se umeknilo neki nerazumljivi ljubezni, s katero ga je obsipala pri vsaki priliki. —

Neki popoldan je Bratič iztikal po nekdanji svoji dijaški skrinji, katero je imel vedno pod posteljo. Potegnil je skrinjo sredi sobe in spravljaj iz nje raznovrstno staro in malovredno šaro. Ivanka je sedela v isti sobi ter pitala hčerko. Slučajno se je ozrla in videla, da drži Bratič v roki stekleničico, katero je bil našel na dnu skrinje. Bila je dobro zamašena, in v njej se je svetila neka motna tekočina.

Bratič povzdigne stekleničico proti solncu in se nekoliko časa zamisli. A kmalu se zasmeje ter pravi Ivanki:

»To je še iz tistih časov, ko sem bil nekoliko časa praktikant v lekarnici! Tistikrat sem si bil napravil to, in čudno, da je ostalo toliko časa v skrinji!«

Črez nekoliko časa je pristavil:

»Morda pride še prav!«

Te besede je izpregovoril počasneje in očitvidno z nekim namenom.

»Kaj pa je v steklenici?« vpraša Ivanka.

»Strup!« . . .

Nihče ni izpregovoril nato besedice, a Ivankine oči so nehote strmele za stekleničico, ko jo je polagal Bratič zopet na dno skrinje.

In zavlekel je skrinjo zopet pod posteljo . . .

(Konec drugega dela.)

Zašumelo je zeleno morje.

Zašumelo je zeleno morje
v toplem dihu iz Italije,
mrak je padal, na obzorju daljnem
plavala je črna ladija.

Zadnji blede žarki od zahoda
zableščali v rosnih so laseh,
na rokah so belih strepetale
svetle srebrne zapetnice . . .

Dvignilo se je nebo večerno —
moja duša se je dvignila . . .
Trudne si oči zakrijem z roko,
z lahkimi koraki stopim dol —

dol v šumečo, neizmerno večnost;
tam pa ležem na zeleni mah,
tam bom sanjal lepe dolge sanje,
morje bo šumelo nad menoj . . .

Ivan Cankar.

Gojko Knafeljc.

Povest. Spisal Vaclav Slavec.

Tretji del.

I.

Polagoma se je začela seliti pomlad v deželo. Divji kostanji v dolgem trškem drevoredu so že napenjali svoje svetlorumenkasto popje, in vrtnice na grajščinskem vrtu so že kazale drobno, narezljano, žametasto, temnozeleno, semtertja rdečkasto listjiče. Po bližnjih holmih se je že zablislila tuintam podolgovata, temnozelena lisa izmed drugih še rjavih travnikov. A polagoma so se te lise večale ter se podaljšale kar čez noč tja do gozdnih obronkov, in kamor je seglo oko, povsod je bilo namah vse sočno, vse živo, vse praznično. Poteki so šušnjali vse veselejše, ob njih bregovih so blestele pisane gruče raznobojnih cvetic, a iz slehernega grma se je oglašala pesem slavčeva, menjavajoč se s tihim, nežnim žgolenjem vrtnice. Na višku visokih orehov je proti večeru posedal kos ter popeval, spočetka glasno, a vedno tiše in tiše, dokler mu ni zamrla v drobnem grlu pesem kakor rahel vzdihljaj. In tihi mrak je zagrnil vso okolico, nad katero so se jele vzdigovati mlečnobeke, tanke, prozorne meglice. In te tihe, tople, mehke in vonjive pomladne noči! Vse duhti in boža ter raztaplja v sladkih sanjah človeško srce!

Ta izpremema v naravi je ugodno vplivala tudi na Gojka Knafeljca. Njegova vedno rastoča strast se je v teh mehkih dneh nekoliko ublažila, njegovi vedno razgreti možgani so se polagoma umirili, in začel je zopet hladno in trezno razmišljati svoje stanje. Ko je stopil zjutraj na vrt, ki je bleščal v prvem pestrem cvetju, ko mu je oko obviselo na mehkiem, sočnem zelenju, na katerem se je svetlikala biserna rosa, tedaj ga je vselej preplul neki nenavadno mehkek čut, tedaj je začutil hipoma neko sentimentalnost, v katero se je mešala podoba njegove soproge. In do nje se mu je budilo v prsih zopet nekaj takega kakor ljubezen ali vsaj gorko sočutje. Nehote je moral misliti na njene duševne vrline, na njeno zlato srce. Nehote se je pamet podvrgla srcu, in videl je globoki prepad, ki mu je z groznim svojim žrelom zeval nasproti. Kdo ve, v koliko bi se bile morda v kratkem izpremenile razmere njegove do Ane, v koliko bi se bila morda izpremenila vsa smer njegovega življenja,

da se ni v trgu zopet dogodilo nekaj, kar ni vplivalo samo nanj, nego tudi na širše občinstvo.

Hipoma je počil v trgu glas: »Konsumno društvo snujejo!« Kolikor je bilo trgovcev, so začeli stikati glave, se zbirati v tajne posvete, kako bi to zlo še o pravem času preprečili, a stvar se ni dala zavirati. Predno so si vedeli pomagati, je že bil kupljen stavbeni prostor, in črez nekoliko dni je bilo vse stavbišče enako mravljišču. Kamenoseki so klepali, žvižgajoč ali pa zateglo si pevajoč pri vselem delu; delavci so kopali temelj, a ljudje so se radovedno zbirali tam okoli ter kritikovali. Med delavci pa se je mešal oče konsumnega društva, gospod kapelan. V rokah je nosil vedno načrt stavbe, semtertja malce vanj pogledal, privoščil tuintam komu prijazno besedo, a zrl je veličastno in mogočno izpod nizkega polcilindra na čudovito hitro rastoče »delo svojih rok«. In prišli so tudi zidarji. Njih zarjavele roke so bile gole črez lakti, in črnkastorjavi obrazi s trdimi, kratkimi brkami so se potili pod nizkimi, z malto oškropljenimi klobuki. Nekoliko v ozadju so si bili postavili leseno, s smrekovimi vejami zadelano kočo, v kateri so prenočevali, a za njo se je vil vsak dan trikrat temnosivi dim kvišku, in hkratu se je napolnil vzduh v obližju z vonjem po kuruzni moki, a skoro zatem po cvroči se slanini. Visoka, koščena žena nekega zidarja, z rdečo ruto na široki glavi, je tam trikrat na dan kuhala delavcem polento, a ostali ji čas je krpala in prala zidarjem obleko ter jo sušila in likala kar s plosko roko brez vsake druge priprave.

In stavba je rasla in rasla. Ljudje pa so bili hipoma razdeljeni v dva tabora. Tu so novo podjetje hvalili in povzdigovali do nebes ter si obetali novo dobo, a tam so mu zabavljali in ga preklinjali. Najbolj nepristranski je bil menda davčni eksekutor, gospod Majzelj, ki ga je zelo rad srkal ter vsak dan okušal moč vinskih duhov.

Ta je rekel o neki priliki mežečih oči:

»Če bodo tam točili tudi vince, če bo to vince dobro, in če bodo vedeli spoštovati mojo »uradno osebo«, kakor jo spoštujejo drugi, in če me gospod kapelan ne vrže pod kap, pa pojdem tja. Zakaj pa ne? Ali »uradna oseba« je prva, in potem pride šele pijačica!« —

Vselej, kadar je nanesla pot Gojka Knafeljca mimo nove stavbe in je zaslišal klepanje kladiv, vselej je postal čemereren, in nekaj mu je pravilo, da mu ta kladiva počasi sicer, a z veliko gotovostjo zabijejo žreblje v rakev, v kateri poneso k pogrebu njegov tolikoletni trud. Vselej je ob takih prilikah stisnil zobe in obrnil pogled v na-

sprotno stran. A korake je pospešil, da bi ušel temu neprijetnemu, bridke slutnje obujajočemu šumu.

Toda sčasoma se niso obujali ti čuti samo tedaj, ko je hodil osebno mimo tega »vira bodočega ljudskega blagostanja«, ne, ob vsaki najmanjši priliki in nepriliki so ga preplavljali. Ako je bilo zjutraj kdaj manj kupcev v prodajalnici nego po navadi, tedaj se je zamislil, podprl glavo ob svoji pisalni mizi v roke ter ždel predse, migajoč z debelimi čeljustmi, kakor bi govoril sam s seboj.

V njegovi notranjščini je zopet nastal neki razpor, nastali so dvomi, in njegovo duševno življenje je kazalo samo še nejasne konture; bilo je brez vsakega smotra, brez vsake steze v lepšo bodočnost. In v takih hipih je zopet zašel v svojo strast, noga mu je zdrknila nazaj proti prepadu ter obtičala globoko doli pod robom.

A v tako stanje se mu je zopet z vso neodoljivo silo začela vmešavati podoba Ivankina. Videlo se mu je, da ne bi bilo moglo priti nikdar tako daleč, ako bi bila ona žena njegova; sreča bi ga gotovo spremljala povsod in vedno, nič ne bi mu nasprotovalo, vse bi ga nosilo na rokah; njegova usoda bi se bila morala preobrniti, bi se bila morala dati podkupiti po takih nebeških očeh, po takih sladkih ustnicah! —

V takih razmerah je bilo naravno, da mu je postala Ana zopet vir vse nesreče, da je začel preklinjati dan in uro, ko jo je videl prvič, minuto, ko ga je preslepil njen denar. Sam ni hotel biti kriv ničesar!

In Gojko je začel še redkeje hoditi v svojo prodajalnico, gostilnica mu je bila najboljše zavetje, najboljše zatočišče, kjer pozabi človek med svojimi prijatelji onih neprijetnosti, onih srčno kri zastrupljajočih trenutkov, v katerih mu počasi, a z grozno, kruto silo orje po možganih spomin, kakor bi se razlival po njih razbeljeni svinec v debelih, težkih curkih.

In zopet je pil! In Bratič mu je pomagal. Bil mu je vedno zvest sodrug pri kozarcu . . .

Bilo je neki popoldan že proti večeru, ko sta sedela zopet v gostilnici pri očetu Pilatu. Za hišo se je stiskala neke vrste veranda, prepletена z gosto divjo trto, a znotraj posuta črez in črez s slikami, pobranimi iz raznih nemških ilustrovanih časopisov.

V tej verandi sta čepela pred litrom črnine, in Bratič je vprav začel pripravljati nekoliko kvargljev. Po verandi se je širil plemeniti vonj po tem izbornem jedilu, in Cilka, ki je sedela v kotu pred njima, si je nekoliko časa tiščala privihani rdeči nosek. Bratič

pa je mečkal s koncem noža rumene hlebčke ter že naprej cmakal z jezikom. Ko so bili hlebčki dodobra zmleti, je potrosil vse z rdečo papriko, nasul povrhu več ščipcev dišečega kumina in drobno razrezanega drobnjaka ter vnovič dobro premešal. Pri tem delu se je vedno smehljajal ter pogledoval zdaj Gojka, zdaj Cilko, kateri je semtertja tudi z levim očesom namežikal. Takoj nato sta si začela z Gojkom mazati to rdečkasto zmes na počrez razrezane žemljice ter z vidno slastjo uživati ta neprecenljivi dar božji.

Pri vsakem grižljaju sta zalivala, in ko je bil prazen krožnik, je bil prazen tudi liter.

»Tako, zdaj ga bodeva pa še en litrček. To se bode prilegel«, je dejal Bratič, brišoč si brke.

»Zdaj pa, zdaj,« je pristavil Gojko ter podal Cilki trebušno steklenico.

Cilki ni bilo treba veleti dvakrat. Kmalu je bila steklenica po-barvana v drugič in čez dobro četrt ure tudi v tretjič . . .

Ko je jelo v drevesnih vrhovih šumeti in je večer legal na mlado zemljo, je bil Bratič že popolnoma vinjen, a Gojko, ki je prenašal mnogo več, se je držal še vedno trdno.

Čez nekoliko časa je Bratič začel preobračati oči, usta so se mu slinila, in kmalu je naslonil glavo na mizo ter zaspal.

Gojko ga je nekoliko časa molče opazoval, a kmalu mu je zažarelo oko z nenavadnim bleskom, in lica so mu za hipec poble-dela. Neka misel mu je šinila nenadoma v glavo. In ta misel mu je laskala in ga popolnoma prevzela.

Naglo je vstal ter rekel Cilki:

»Ne pusti ga nikamor! Jaz imam še neko nujno pot, a kmalu se vrnem, in ti glej, da ga najdem še tukaj!«

Zloben smehljaj mu je krožil okoli debelih ustnic, ko ji je stisnil roko ter naglo odšel. —

Cilka je stopila v hišo, prinesla majhno blazino ter jo podložila Bratiču pod glavo. Ta je tedaj sicer odprl oči, a takoj je zopet zamizal ter v istem hipu že dalje spal, dihaje tesno in globoko . . .

Gojko pa je stopal po ulici hlastno, kakor bi ga kdo podil. Roke je tiščal v žepih in ozrl se ni ne na desno ne na levo.

Pred Bratičevem stanovanjem se je hipoma ustavil, kakor bi še nekaj razmišljal. Pogledal je v gornje nadstropje. Tam je bilo videti pri napol odprtem oknu že luč, in njeni medli žarki so se črtali na stropu.

»Zdaj, ali pa nikolil!« je izpregovoril Knafeljc sam pri sebi polglasno.

Ozrl se je še po ulici gori in doli, in ko se je prepričal, da je prazna, je izginil v veži, kakor bi trenil.

S tresočimi koleni je hitel navzgor po stopnicah in v tistem trenutku je že odprl duri v Bratičevo stanovanje.

V kuhinji, kamor je stopil najprej, je bilo temno, a iz nje se je videlo skozi polodprta vrata v spalnico, kjer je bila Ivanka vprav spravila otroka v posteljo.

Ko je zaslišala stopinje v kuhinji, je naglo prihitela nasproti ter vzklíknila:

»Hvala Bogu, da si doma! Mislila sem že, da te zopet ne bode pozno v noč. Ah, Josip, kako sem vesela!«

Oklenila se je vratu Gojkovega, a v tem hipu glasno kriknila. Pahnila ga je od sebe, kajti spoznala ga je, ko so se ji bile oči privadile temi.

»Čemu, ha, čemu ste prišli?« je viknila hripavo.

Vprašala je to, dasi ji je bilo v tem hipu popolnoma jasno, čemu je prišel. Ugenila je takoj, da je gotovo on zadržal njenega moža in to nalašč.

Gojko pa se je polglasno nasmejal ter dejal:

»Čemu sem prišel, dušica? Da izpolnim svojo obljubo, ljubical! Po kaj drugega neki?«

Ivanki je postalo tesno.

»Kje je Josip?« je vprašala s tresočim glasom, samo da je nekaj izpregovorila.

»Spi!«

»Spi?«

»Da, spi! In kdor ob tem času spi, ni vreden tebe, duša!«

Približal se ji je za korak, a ona je odstopila ter zadela ob steno.

»Čemu se umičeš, dragica? Glej, jaz te ljubim, ljubim tako brezumno, tako strastno, da ne morem živeti brez tebe! Ali me slišiš? Slišiš?«

Ona je molčala. A v tem hipu ji je napolnil dušo neki drugi čut, čut — sovraštva do svojega moža. Prešinila jo je misel, da gotovo njen mož o tem kaj slutí, a da to nalašč dopušča, samo da bi jo ponižal, da bi se je odkrižal. Ako je že tako daleč, potem je pač vse enako, ali je človek čednosten ali ne.

V tem se ji je Gojko približal ter ji govoril tiho, naglo, govoril o starih časih, o svoji ljubezni, o svoji nepremišljenosti in o svojem kesanju, da je ni vzel. 'In kako je znal govoriti,' ta Gojko Knafeljc!

Kakor nehote jo je prijel v tem za roko ter ji stiskal drobne prste. Njegova vroča sapa ji je žgala potno čelo. A ona je stala pred njim kakor okamenela; vsi tisti nekdanji lepi časi so se ji pričarali pred oči, pozabila je med njegovim govorom vsega okoli sebe in strmela le predse, odmaknjena realnemu svetu. In tiho kakor tat se ji je vtihotapila zopet nekdanja ljubezen v srce, in neka razkošna slast jo je objela.

A vendar se je še zdramila. Povzdignila je oko proti njemu ter dejala:

»Čemu me mučite?«

In v tem očesu se je zasvetila svetla solza, katero je Gojko takoj zapazil. In izprevidel je prevrat v njenem srcu, uganil je, da to srce zopet bije zanj, samo zanj.

»Ti me torej še ljubiš?« je vzkipeł ter jo hotel objeti.

Njegova prevroča strast jo je vnovič zdramila, jo preplašila. In povesila je glavo ter si zakrila oči z rokami.

»Zdaj pa pojdite, pojdite!« je dejala skoro nato, sileč ga k vratom.

Ali Gojko ni hotel slišati ničesar. Bil je kakor brezumen, popolnoma slep v strasti svoji.

Prijel jo je za roko ter jo privil k sebi.

V tem trenutku se je v sobi zbudil otrok ter začel jokati. Ta otročji glas, kako moč pač ima! Ivanka se je stresla, v njeni duši se je hipoma zdanilo, in jasno ji je stala pred očmi sramota, v katero bi bila skoro zabredla. V tem trenutku je bila zopet samo mati!

Pahnila je Gojka od sebe ter naglo zbežala v spalnico, a duri je v istem hipu zaklenila za sabo.

Gojko je ostal sam v temi. Slišal je še, kako je notri tolašila Ivanka otroka, ki je kmalu zatem utihnil.

Pristopil je k durim ter prosil, naj mu odpre. Toda notri je bilo vse tiho. Na vse njegove moledovanje ni bilo odgovora.

In kakor tat se je splazil črez dolgo od duri ter stopal oprezno nizzdoli po stopnicah na temno ulico. A v prsih mu je kipelo in vrelo. In kakor nekđaj, samo še bolj samosvestno, si je dejal tudi nocoj:

»In vendar bodeš moja!« —

II.

»Kako je s tabo in Webrom? Ali bode kaj iz te ljubezni?«

Tako je vprašala neki popoldan Ana Pavlino, ko sta sedeli pri odprtem oknu z razgledom na vrt. Ana je bila toliko boljša, da je nekoliko vstajala in posedala v naslanjaču. Bila je danes podprta z mehкими blazinami, roke je imela sklenjene na kolenih in zrla je ven v sočno zelenje jabolčnih vrhov, ki so lahko vztrepetavali v rahli pomladni sapi.

Pavlino je to vprašanje nekoliko iznenadilo. Bilo je prvič, da sta govorili o tem predmetu.

»Čemu me vprašuješ? Jaz si sama še nisem o tem gotova!« je odgovorila.

»Čemu? Glej, predno se odločiš kamorkoli, sem si štela v dolžnost, da te nekoliko poučim. Zraven pa imam do tebe neko prošnjo!«

Ana se je sklonila ter zrla sestri naravnost v oči. Nato jo je prijela za roke ter nadaljevala počasi, poudarjajoč vsako besedo:

»Kaj ne, da se ti čudno zdi, kako sem danes prišla na ta razgovor? Ali enkrat se mi je videlo potrebno, da vsaj nekomu odprem svoje srce, predno ležem pod hladno rušo, kar se zgodi itak kmalu!«

»Ne govori tako,« je vzkipela Pavlina. »To se ne sme zgoditi in se ne zgodi!«

Ana se je bridko nasmejala.

»Pustiva za sedaj to, naj bode že, kakor hoče! Toda vrniva se zopet k prvemu predmetu! Glej, opazovala sem tebe, opazovala sem Webra, in videla sem, da se ljubita. A vedela sem tudi, da je on že prej ljubil drugo! Ne oporekaj mi! — To, da je ljubil drugo, to ni nič takega, in spričo tega se prav lahko vzameta in spričo tega sta tudi prav lahko še srečna. Koliko pa je onih, da se vzamejo v prvi ljubezni? — Toda nekaj drugega je, kar moraš dobro preiskati, predno se zavežeš za večno, in to je, ali je bila ljubezen njegova čista, ali je bila idealna, ali je ljubil dostojno! Nadalje preišči, ali je tudi tvoja ljubezen do njega tako vzorna, tako čista kakor solnce, in šele potem odloči! — Veruj mi, ako je bila ljubezen enega ali drugega drugačna, ako je bila ljubezen pregrešna — ne bode je sreče! Nesrečen postane oni, ki je grešil, a s sabo potegne tudi nedolžnega! — Koliko hujše pa mora biti, ako se zavedata oba nedostojnosti pred zakonom!«

»Jaz sem prepričana, da Weber ni zmožen kakega nepoštenega dejanja, a mene poznaš in veš, kakšni so moji nazori,« je odgovorila Pavlina.

»Prav dobro, Pavlinka; tudi jaz sem prepričana o tem, kar praviš. Tudi jaz sem natančneje poizvedovala o vsem ter izprevidela, da sta vidva skupno lahko srečna. In sreče vama privoščim polno mero obema! — Da pa vidiš, da imam razloge do takega govorjenja, da vidiš, kako opravičene so moje zahteve, naj ti danes in to tebi edini na vsem širokem svetu razodenem svoje srce!«

Ano je govorjenje utrudilo, in umolknila je.

Pavlina je sestro objela okoli vratu ter pritisnila poljub na belo njeno čelo, rekoč:

»Kako hvaležna sem ti, da mi toliko zaupaš! Samo bojim se, da mi poveš nekaj groznega! — Toda govori po malem, da ti ne bode škodovalo!«

»Vidiš, ljuba moja,« je nadaljevala Ana, »meni ne bi bilo prav nič hudo napram odprtemu grobu, ako bi mogla prepustiti z mirnim srcem svoja otroka — soprogu, ako bi vedela, da bodeta vsaj kdaj poštena, da ne bodo morda za njima kazali s prstom. Toda sedaj sem popolnoma nesrečna, groba se bojim in tresem se pred njim, ker ostaneta moja dva ljubčka takemu očetu!«

V očeh ji je zablestela solza, in stresla se je kakor list v hladni jesenski sapi.

Pavlina je zaplakala ter si zakrila oči.

»Za božjo voljo, ne govori tako, saj je vendar oče!«

»Da, oče. Toda razlika je med očetom in očetom! Ali poslušaj me dalje! — Glej te prozorne roke, glej to uvelo kožo na mojih licih, te prazne žile, to trhlo telo — glej, vse to je delo — njegovo, delo Knafeljčevo! — Na poročni svoj dan sem morala zvedeti, da me je varal, grdo varal, da je imel že prej — nezakonskega otroka. Toda kaj ti hočem praviti? Ti ne veš, kaj se to pravi, tak poročni dan! Prej živa, trdno verujoča v ljudi in v bodočnost, sem bila hipoma mrtva; po žilah se mi je razlil počasi razjedajoči strup, in ta strup deluje gotovō. In potem so prišli časi, ko se je on hlinil, ko se je delal, kakor bi me ljubil, ko mi je izkušal ustrezati v vsem, a jaz sem bila mrtva. Vendar sem sčasoma nekoliko pozabila, in bila sem včasih celo nekam zadovoljna. Toda zopet sem bila goljufana. A zdaj pa čestokrat preživim dni, katere prosim, da bi mi nebeški oče okrajšal, a prosim, da bi z mano vred presadil na oni svet tudi moja dva otroka. — Glej, iz njegovih sanj po noči in iz nekega lističa, ki je slučajno prišel v moje roke, sem zvedela vso ostudno resnico. Pomisli, ona, s katero je imel prej otroka, ona živi tukaj v trgu, k njej ga zopet vleče srce, zaradi nje zanemarja svoje dolžnosti, in kdo

ve, ali že ne nadaljujeta prejšnjega svojega razmerja? In ni li tako življenje hujše negoli smrt?»

»Uboga moja sestra, uboga moja Ana!»

»In kaj čaka mojih otrok? Sramota očetova se usuje na nju, greh očetov se bode maščeval nad njunima nedolžnima glavama!« je pristavila Ana ter globoko vzdihnila.

»Ah, Ana, Ana, zakaj nisi tega povedala očetu? On mora to vedeti; jaz mu povem. Pokliče naj ga k sebi in ga posvari!«

»Ne, draga Pavlina, čemu? Zdaj je itak že prepozno, in za očeta je tudi boljše, da ne ve nič o tem. Lahko bi mu to škodovalo in mu nakopalo prezgodnji grob, in jaz bi ga imela na vesti! — Ako pa hočeš nekaj storiti zame, obljubi mi samo to, kar te prosim zdaj. Glej, ko me zadene to, kar se približuje neizprosno, tedaj skrbi, da prideta moja otroka v dobre roke. Izkusi mu ju izvabiti k sebi in skrbi ti za njuno odgojo. Ali mi to obljubiš? Ako ne bi ju hotel dati, izkušaj ju dobiti z zvijačo. Nazadnje pa bode morda celo vesel, ako se ju iznebi. Ali mi obljubiš?»

Mesto odgovora je pristopila Pavlina k sestri ter jo objela. Molče sta si sloneli nekoliko časa v objetju, in obema so tekle solze, katerih se nista izkušala ubraniti . . .

Solnce se je nagibalo, ko sta začuli na stopnicah veselo žlobudranje otrok. Pavlina skoči kvišku ter teče proti vratom, ki so se v tistem hipu odprla.

Na pragu je stala nekoliko čez dve leti stara Nada, šibko dekletce podolgovatega, belega obraza in že dolgih, zlatorumenih las. V mali ročici je držala šop belih šmarnic, pomešanih s podolgovatimi zelenimi listi in belkastimi stebelci. Za njo je stala pestunja z dečkom, še ne eno leto starim, ki je veselo mahal in ploskal z rokami. Bil je rejen debelušček, napihnenih lic z ljubko jamico na vsakem.

Ana se je ozrla. V njenem pogledu sta se mešali radost in žalost.

Nada je priskakljala proti njej ter ji molila nasproti duhteč šopek.

»Mamica, mamica, to je tvoje!«

Ana je vzela šopek, privila deklico k sebi in jo poljubila na čelo. S prozorno desnico ji je pogladila lasce raz čelo ter jo posadila na stol zraven sebe.

Pavlina pa je vzela dečka pestunji, ki se je takoj oddalila, ter ga prinesla materi. Debelušček je iztegnil ročici proti njej ter ji požal velo lice. Pavlina ga je posadila zraven sestrice, skočila k

bližnjemu predalu ter jima donesla rumenih kolačkov, katere sta začela takoj gruditi z belimi, ostrimi zobci.

In sedeli so vsi v tesnem krogu. Otroka sta veselo žlobudrala, in po okroglih bradicah so se jima cedile sline, pomešane z zdrobljenimi kosci kolačkov. Ana in Pavlina sta otroka popraševali glede popoldanskega izprehoda, in njiju naivnim odgovorom sta se morali smejeti od srca.

V tem se je solnce znižalo v toliko, da je pošiljalo rumene svoje žarke skozi okno v sobo. Zaplesali so po navzočni petorici, se poigravali z otročjimi lasci, poljubljali bele čipke na kratkih krilcih ter se odbijali na svetli opravi.

In kdor bi bil videl to skupino, vsakdo bi moral reči: to so srečni ljudje!

Tudi Ana je bila nekoliko pozabila svojih bridkosti. V očeh ji je plamtela ljubezen materinska, in čutila se je ponosno in vzvišeno, da ima taka dva otroka.

Ali kmalu ji je zatemnila črna senca visoko čelo; stresla se je ter vzdihnila:

»Uboga, uboga otroka!«

Nagnila se je k njima in ju poljubljala venomer, in solze so ji kapale nizdoli na mladi glavici.

Pavlina ni mogla več gledati tega prizora. Vstala je ter negotovih korakov pristopila k drugemu oknu. Hotela se je premagati ter premotiti s tem, da se je nekoliko oddalila. Ali še predno je bila pri oknu, že je zaplakala glasno, da je šlo skozi mozeg . . .

V tem hipu so se odprle duri, in v sobo je stopil nenadoma Gojko.

Ko je zaslišal ta jok in je videl ves prizor, se mu je čelo stemnilo. Neki glas mu je šepnil, da je te žalosti kriv samo on, in to ga je dirnilo skrajnje neprijetno.

Pavlina in Ana sta si naglo obrisali oči ter umolknili.

Toda Gojko ni mogel tiho mimo njih.

»Kaj se kisata? Treba vama je, seveda,« je izpregovoril surovo, hiteč v sosednjo sobo.

»Papa! . . . Papa! . . . je klicala za njim Nada.

Toda on se niti ozrl ni na otroka. Še nekaj je zamrmral ter izginil.

Kmalu nato so se odklenila iz sosednje sobe na mostovž vodeča vrata. Po stopnicah so se čule nekoliko časa trde, hreščeče stopinje, in zopet je bilo vse tiho.

»Že zopet gre!« je dejala Ana tiho, komaj slišno.

Bilo je prvič, da je bila Pavlina priča takega neprijetnega prizora. Njena notranjost se je uprla takemu počenjanju, in ni se mogla vzdržati, da ne bi bila viknila za njim:

»Govedo!«

(Dalje prihodnjič.)

Pogreb?

Bolesten molakord . . . memento mori! . . .
 Ah, ko pa še po žilah kroži kri,
 ki goni srce kakor potok mlin . . .

Pogrebne pesmi peli so zvonovi,
 mrtvaški miserere je po cerkvi
 zamolklo in otožno trepetal . . .
 Kako bil čuden ta vam je pogreb!
 Saj bil pogreb le-ta je brez
 mrliča,
 brez rakve in brez svežega bil
 groba . . .

Devojko mlado so zagrebli v
 klošter,
 da bi oteli pekla jo in zmot.
 Al kuta črna res vkroti duha,
 vkroti duha in krvco in srce? . . .
 Čemu pač Bog človeka je
 ustvaril?
 Čemu postavil v svet ga je
 prekrasni?
 Ah, človek, kaj upiraš se
 življenju! . . .

*

Slonela sestra Pia je ob oknu . . .
 Ostrigli so ji lepe črne kodre,
 odvzeli prejšnje — drugo dali so
 ime,
 a gorko krvco, živo to srce
 pustili ji . . . Mar to bi rajši vzeli! . . .
 Slonela sestra Pia je ob oknu,
 držala mrtvo v rokah rožni venec,
 pogled uhajal ji je v jasno noč,
 na zagonetno, zvezdnato nebo . . .
 Srebrna luna bajno luč je lila
 na spečo zemljo, v celico samotno;
 na vrtu pel zaljubljeni je slavec . . .
 »Ah, čudna krvca, čudno ti srce!
 Kako na tebe vpliva čar pomladni!
 Oh, vir ljubezni, kaj Ti bolj ugaja:
 Če človek se odreče vsemu svetu,
 al če ga vživa, dar iz Tvojih rok,
 hvaležnega, krepostnega srca? . . .
 Čeprav v nebo se dviga duša
 čista,
 človeška kri ostane vedno ista;
 in s pametjo bo bila neprestani
 boj
 ta gorka krvca, živo to srce« . . .

Márica II,

Gojko Knafeljc.

Povest. Spisal Vaclav Slavec.

(Dalje.)

III.

tari Grahor je še vedno živel po svoji navadi, držeč se v vsaki reči najstrožjega reda. Ali starost tudi njemu ni prizanesla. Ravni život se mu je nekoliko upognil, in obokane prsi so se stisnile med široke rame. Sleherni dan se je izprehajal zjutraj od sedme pa do devete ure po trških šetališčih počasnih, vedno enako umerjenih korakov. Ostali del dneva je presedel večinoma na vrtu, baveč se s kakim malim, pri hiši potrebnim delom. Proti večeru je s soprogo obiskoval Ano. Za ves drugi svet se ni nič več brigal. Živela sta s soprogo skoro vedno le sama sebi in svojima otrokoma ter vnukoma. Neki dan pa je Grahor nenadoma zvedel vse tajnosti Gojkovega življenja! Vrnil se je bil z izprehoda prepadel in bled, sedel v svoj naslanjač, podprl glavo v koščene roke ter ni izpregovoril besedice ves dopoldan. Pri obedu pa, ko se mu je vsaka žlica jedi valjala po ustih, ne da bi jo mogel pogoltniti s pravim tekom in veseljem, je dejal hipoma svoji soprogi:

»In vendar sem se motil nad njim!«

Ona ga je čudno pogledala, kajti ni ga bila razumela.

»Nad kom?« je vprašala s tihim svojim glasom.

Grahor pa je vstal ter začel hoditi po sobi gori in doli. Roke so se mu tresle, in glava mu je lezla na prsi.

»Nad kom?« je dejal hripavo in se ustavil. »Glej, jaz sem res vzoren oče, da sem prodal svojega otroka, da sem prodal svojo hčer, ki zdaj že nekaj let počasi umira ob svojem zverinskem možu!«

Grahorica se je stresla. Grozne slutnje so ji napolnile dušo, a izpregovoriti si ni upala ničesar.

Nastal je molk; čule so se samo trde stopinje starega Grahorja, ki je postajal vedno bolj razburjen. Nesreča hčerina mu je, še predno je vedel njen pravi izvor, glodala zdravje in življenje, a zdaj, ko si je začel domišljati, da je kriv njene nesreče samo on, ker je dovolil v zakon z Gojkom, zdaj je bil popolnoma uničen in strt.

Hipoma se je ustavil sredi sobe, nekoliko pomišljal, a takoj nato prijel klobuk in palico ter dejal soprogi:

»K njemu pojdem. Izpove naj se mi, in ako je res, kar sem zvedel, ga ustrelim kakor psa!«

Železna odločnost je bila v njegovih besedah, a iz oči mu je odsevala neka hipna blaznost, ki ga je bila v tem trenutku vsega prevzela.

Grahorica se je ustrašila ter vstala naglo, kolikor ji je dopuščala starost. Pristopila je k njemu, ga prijela za roke ter mu položila klobuk in palico zopet na prejšnji prostor.

»Kam hočeš zdaj, ljubi moj? Ne prenašli se, počakaj! Drevi posetiva skupaj Ano, in tistikrat se lahko pogovoriš z njim, kolikor in kar ti bode drago!«

Blazno se je nasmejal, jo pahnil od sebe ter hotel vnovič pograbiti klobuk in palico. Ali tedaj se je hipoma prijel z desnico za prsi na srčno stran, in obraz mu je prepregla smrtna bledost. Oči so se mu uprle v strop, iz prsi se mu je izvil globok vzdihljaj, in začel je skupaj lesti. Grahorica je viknila ter ga hotela udržati, a v tem hipu je telebnil z vso močjo na tla. Glava je zadela ob rob mize, in niti ganil se ni več. Zadela ga je bila srčna kap.

Grahorica se je vrgla na moža, tarnala, klicala, zdihovala, a on se ni hotel zbuditi. Šele čez dolgo je zaslišala glasni jok dekla, ki je imela ta čas opraviti v spodnjih prostorih. Naglo je prihitela v sobo ter zapazila žalostni prizor. Toliko je imela razuma, da je vzdignila Grahorico, ki je še vedno glasno stokala. Položila jo je na divan, a sama je tekla najprej po zdravnika, ki je došel v kratkem.

Zdravnik je poskušal, da bi nesrečneža oživil, a vse je bilo zastoj.

O nenadni smrti je zdravnik obvestil samo Pavlino, kajti Ana se mu je videla prešlaba, in bal se je, da bi to pospešilo katastrofo tudi pri njej. Pavlina je bila ravno pri Ani, ko je vstopil. Pregledal je Ano, potem pa pomignil Pavlini, naj gre z njim. V veži ji je v kratkem razodel, kar jo je zadelo. Pavlina je navidezno čudovito mirno sprejela žalostno novico; niti solze ji ni bilo v očesu. Koliko trpi, je bilo videti samo na smrtnobledem obrazu in na konvulzivnem tresenju rok, ki so stiskale beli robec.

»Ana ne sme tega vedeti,« je dejala, ko se je vračala od zdravnika v Anino sobo.

Tam je objela sestro, jo poljubila na blede čelo, rekoč, da mora za nekaj časa domov.

V tem je že bil zdravnik obvestil tudi Gojka, kateremu je priporočil, da naj posebno zdaj pazi na svojo soprogo, da tega prehitro ne zve.

Gojko je izpregovoril nekoliko običajnih fraz ter se delal, kakor da ga je novica potrla. Ali v srcu ni čutil ničesar. Še celo ljubo mu je bilo, da je izgubil enega svojih nadzornikov. Toda preoblekel se je naglo ter odšel kmalu za Pavlino v Grahorjevo hišo . . .

Pavlina je na svojem potu proti domu srečala Webra. Ta je prihitel k njej, ji stisnil roko ter izrazil svoje sožalje ob dogodku, ki ga je ravnokar doznal. In videti je bilo, da mu besede gredo od srca, da res čuti, kar govori. Pavlina je uvidela, da je to morda edini človek, ki zdaj žaluje z njo, in hvaležna mu je bila.

»Spremite me,« je dejala mehko in stopala dalje.

V veži Grahorjeve hiše se je poslovil od nje, ko je bil dahnil rahel poljub na njeno čelo . . .

* * *

»Komu zvoni?« je vprašala kmalu potem Ana deklo, ko je zaslišala glas drobnega navčka, s katerim so običajno zvonili »zadnjo uro«.

»Ne vem.« je dejala dekla, kateri je bilo tudi naročeno, da mora molčati, ter je odšla iz sobe.

Ani je bilo čudno pri srcu. Dolgo že ni bil nihče v trgu umrl, zato ji je danes navček pel toliko tožneje, da, slišati je bilo, kakor bi plakal in zdihoval iz visoke line. In Ani je postalo tesno, in bilo ji je, kakor bi klenkalo njej sami.

Prekrižala se je ter začela moliti za pokojnika. In molila je goreče in zraven mislila, kako morebiti kdo tudi skoraj sklene roke ter pomoli zanjo, ki je na istem potu kakor oni, kateri se je ločil danes iz te solzne doline.

Proti večeru se je zopet zglasila Pavlina ter povedala Ani, da mora zdaj nekoliko časa doma ostati, ker je oče nekoliko obolel.

Ana se je prestrašila: »Pa vendar ni nič hudega?«

»Ne, samo malo se je bil prehladil,« je odgovorila Pavlina in zardela v vidni zadregi.

»Hvala Bogu, da le ni nič hudega! Le ostani doma, že potrpi sama z deklo! Pa skrbno čuvaj dragega starčka, da v kratkem ozdravi,« je dejala s solzami v očeh . . .

Tretji dan pa se je pomikal izprevod z mrličem mimo Gojkovega stanovanja. Zvonovi so tožno brneli, in še tožneje se je glasil izpred krste žalobni »miserere«.

Ana je bila v postelji, a je imela odprto okno, ko so nesli očeta mimo. In vonj po kadilu se je razširil tudi v njeno sobo, in ta vonj je bil zadnji pozdrav Grahorjev svoji ljubljeni hčeri.

Izprevod se je vedno dalje odmikal; iz daljave so se čuli samo še nejasni glasovi kraljevega psalma, dokler niso popolnoma zamrli.

* * *

Drugi dan po pogrebu je Pavlina Ani naznanila, da je zdravnik nasvetoval očetu, naj gre nekoliko časa v kake toplice, in da se oče res tja odpravlja.

»Kako je pa to, da me nič ne obišče?« vpraša Ana.

»Zdravnik mu je zabičal, da še ne sme prav nič razburjati, zato te samo pozdravlja. Ker upa, da kmalu ozdravi in se vrne, se itak vidita v kratkem.«

Ana je vse to verjela, posebno še, ko je na večer došla k njej tudi mati, ki je vse to potrdila.

Naslednje dni sta bili Pavlina in stara Grahorica vedno pri Ani, a med njimi je bilo nekam mrtvaško tiho, nobenega veselega glasu ni bilo slišati . . .

Gojko je v tem nadaljeval svoje prejšnje življenje. Le redkokdaj se je oglasil pri Ani, in še takrat je bil ali oduren ali pa tako hinavsko-sladek, da ji je vzbujal samo neprijetne občutke. Z Bratičem pa sta tičala skupaj ob vsaki prosti uri in vedno še pozno v noč. Čestokrat sta prihajala domov s prepolno glavo in pokvarjenim želodcem.

IV.

Pri Bratičevih so se začeli najžalostnejši dnevi. Vsako jutro je zunaj vzhajalo solnce na najjasnejšem nebu, z bližnjih vrtov se je čulo sladko ptičje petje, in v drevesnih vrhovih je tajinstveno šumelo listje v rahli sapi. Veselila se je življenja vsaka najmanjša stvarca božja ter izpodbujala človeka, govoreč mu glasno in umljivo v nekem sladko-skrivnostnem jeziku: veseli se tudi ti, črpaj veselje iz stoterih kipečih čaš, ki ti jih ponuja sedaj vsa stvarnica!

Tudi Ivanka je slišala ta glas; poželjivo je hotela iztegniti roke po najbližji čaši, v kateri sta kakor kristal bleščala — srčni mir in zadovoljnost. Ni še dolgo, kar je imela to čašo dan za dnevom pri svojih ustih, kar je pila iz nje v dolgih požirkih, a tedaj se ji je bila privadila kakor kaki vsakdanji stvari, in niti zavedala se ni več, koliko dobroto uživa iz nje. A sedaj, ko se ji je ta čaša odmeknila tako daleč, da so ji bile prekratke roke, da bi jo mogla zopet potegniti k sebi, sedaj je uvidela, kaj je izgubila, in megla žalosti ji je prepregla srce. In ta nadražja kupa se je odmikala vedno dalje in dalje! . . .

Vsako jutro je vstajala Ivanka s težko glavo, in po ves dan ji ni zbežala senca nezadovoljnosti raz blede čelo. Soprog se ni dosti menil zanjo. Redno je dohajal samo k obedu opoldne, a zjutraj je v bližnji kavarni navadno zvrnil par kozarčkov žganja, predno je odšel v pisarnico, da si je »dušo privezal«. Zvečer je večerjal najraje »Pri vinski trti«, kjer sta se shajala z Gojkom in drugimi takimi, ki jih ni dom posebno veselil. Ko je po noči pozno prišel domov, je zbudil po navadi s svojim ropotanjem ženo in otroka, a vpil in razgrajal je nad njo, ako se je drznila kaj ziniti. Včasih je še poskušala, da bi mu z laskanjem in lepo besedo genila srce, a ko je uvidela, da je vse zastonj, je opustila tudi to ter molčala kakor zid.

Ni torej čuda, da je ob takih razmerah duh njen zašel na kriva pota. Ko sta otroka spala, je navadno ždela ter zrla srpo predse. Vglobila se je v prijetne minole čase, popolnoma pozabivši svojega soproga. In vse njene misli so uhajale h Gojku, ki ga je nekdanj ljubila z vso silo mladega srca. In čutila je, kako se ji ta ljubezen vrača z neodoljivo močjo; tresla se je pred njo, a hkratu je bila vsa blažena v njej. In sama je uvidela, da je izgubljena, ako je kaj nepričakovanega ne reši.

Gojko v tem tudi ni miroval. Skrbno je pomagal Bratiča spravljati od prave poti, a hkratu mu je prišlo na misel, da se mora pred njegovo soprogo napraviti čistega in nedolžnega. Napisal ji je dolgo pismo, v katerem je obžaloval, da ga Bratič noče poslušati in nehati popivati. On da vse stori, da bi ga odvrnil od pijačenja, in prav zato zahaja večkrat z njim, da ga kolikor toliko vsaj nadzoruje. Seveda hoče tudi nadalje zastaviti vse svoje moči, da bi ga rešil, ako je le mogoče.

Ko je Ivanka prejela ta list, se je glasno zasmejala. Uvidela je takoj celo komedijo. A ko je čitala te vrste drugič in tretjič, je vendar začela dvomiti, ali ni morda to, kar piše, resnično. Po dolgem ugibanju in razmišljanju je prišla celo do zaključka, da ji Gojko piše resnico ter da ji hoče storiti to uslugo iz nekdanje prijaznosti. In njena razsodnost je bila že tako medla, da je videla v tem činu Gojkovem sčasoma samo resnično in globoko ljubezen njegovo do sebe! In odzdaj je živela samo še v neki omotici, v neki nerazsodnosti. Izpozabila se je celo tako daleč, da je Gojku na to pismo odgovorila ter ga prosila, naj čuva i nadalje nad njenim soprogom, za kar mu bođe gotovo hvaležna! Dasi je pa v resnici že vsa živela samo za svojega nekdanjega ljubimca, vendar si je želela še vedno,

da bi se povrnili oni časi, ko je z Bratičem živela v tako lepem miru in v slogi. Misliti je celo začela, kako bi bilo udobno, ako bi Bratič postal zopet stari Bratič, a Gojko njun prijatelj! —

V.

Dnevi so potekali hitro. Izza vrtnih plotov so že vzdigovale georgine bujne, široke cvetove ter naznanjale, da se bliža jesen, otožna jesen.

Neki popoldan, ko sta bili Pavlina in Grahorica zopet pri Ani, je bila ta nenavadno slaba, vendar je venomer govorila; pripovedovala je najraje dogodke iz svoje mladosti. Spominjala se je natančno najmanjših stvari, katere ji sicer nikdar niso prišle na misel, in katerih se nista mogli spomniti niti mati niti Pavlina. Posebno je mnogo govorila o očetu ter ga živo naslikala v marsikaterem oziru.

Pavlini in Grahorci se je zdelo pri tem živahnem opisovanju, da živita zopet v onih srečnih in blaženih časih mladostnih let, in pozabili sta celo na to, da bi ji zabranili pregosto in premučno govorjenje. Videlo se jima je, da imata zopet starega Grahorja med sabo, da živi in se giblje med njimi, jih opazuje s svojim milim očesom ter se s svojo resno besedo razgovarja z njimi.

Kar vpraša Ana: »Mama, kaj ata še vedno nič ne piše? Kdaj se vrne? O, kako rada bi ga že videla!«

Dasi je bila Grahorica pripravljena na to vprašanje, vendar jo je spravilo v vidno zadrego. Razmišljati je začela, ali ne bi bilo prav, ako bi hčeri razodela čisto resnico. Toda ustrašila se je posledic, in videlo se ji je brutalno, da bi ji prizadela zdaj toliko žalost, ko bode morda itak kmalu morala umreti.

Že je mislila na kak nov izgovor, ko zopet nenadno izpregovori Ana: »Oh, mama, zakaj ga ni tukaj? Poslovila bi se od njega! Mama, meni je tako čudno slabo, bliža se mi ura . . . mama . . . ata . . . Pavlina . . .«

Naslonila se je v postelji niže ter zaklopila oči. Dihala je tesno. Pavlina in Grahorica sta se ustrašili ter pristopili k njej.

V tem trenutku so se odprla vrata, in v sobo je stopil Gojko. Hotel je mimo njih v sobo, da bi se preoblekel in odšel z doma; toda Pavlina mu zastavi pot: »Samo danes ne hodi nikamor! Glej, Ana ne bode dolgo!« Pokazala je na posteljo, kamor so mu nehote sledile oči. Pavlino pa so polile solze.

Gojko je pristopil k postelji ter se sklonil.

V tem hipu je Ana odprla oči, in srečal se je njen pogled z njegovim. Toda ust ni odprla, samo v njenem pogledu je bila nema prošnja: »Že vsaj danes vstani doma!«

Toda Gojko te prošnje ni razumel, ali je ni hotel razumeti, Ana je začela zopet rahleje dihati, izkušala se je celo nasmehniti in se nekoliko skloniti v postelji.

Gojko se je obrnil ter dejal poltiho: »Nič ne bode hudega. Pazite, da bode mirna! Jaz imam neko nujno pot, toda vrnem se kmalu!«

Nobeden ni več izpregovoril besedice. Kmalu nato pa je Gojko zapustil hišo ter odšel k — »Vinski trti«, da bi se tam sešel z Bratičem, kakor sta se bila sinoči dogovorila.

* * *

Počasnih korakov je stopical Gojko po dolgi trški ulici, držeč desnico trdo stisnjeno na hrbtu, a z levico mahajoč semtertja. Glavo je držal kvišku in na obrazu je kazal resnobo, ki se je pa vedno bolj umikala, kolikor bolj se je bližal hiši, kjer je stanoval Bratič. Ko je zagledal okno, ob katerem je često slonela Ivanka, mu je legel celo nasmeh okoli ustnic, in oko se mu je uprlo tja gori. In res je stala tudi danes Ivanka ob oknu, in ko je stopal mimo, se ni umeknila, marveč mu je z nekim veselim izrazom na licu odzdravila.

Gojku je to ugajalo, in živahneje je stopil dalje. Usta so se mu celo zaokrožila, in zažvižgal je predse napol tiho ono tedaj navadno »ribarico malo« . . .

Ko je vstopil k očetu Pilatu, je osupnil. Tam je sedela danes, dasi je bilo zelo zgodaj, že jako glasna in hrupna družba, v kateri je kraljeval Šahar. Bil je že rdeč kakor puran, in glas se mu je zažiral. Okoli njega je čepelo nekoliko drugih znanih obrazov, in vsi so gledali kakor miši iz moke. Med njimi je bil tudi Bratič, ki je komaj še poznal Gojka. Glava mu je že lezla nizdoli, male brke so bile vse mokre in slinaste, oči pa so se mu križema upirale na različne predmete.

»Hoj, duša, kje si? Kaj tako pozno, duša? Ti duša . . . duša ti!« je vpil ter se prigugal h Gojku, hoteč ga je poljubiti.

Gojko je uvidel, da je Bratič popolnoma vinjen, zato ga je počasi odvil od sebe ter ga zopet posadil na stol.

»Kako je pa tó, da si že tako vesel? Saj so uradne ure komaj minile?« je vprašal Gojko.

»E, e, veš . . . veš, danes pa nisem bil v uradu. Glej, ta . . . moj prijatelj izza mladih let me je zadržal,« je jecal Bratič, kažoč na bledega, majhnega človeka.

Ta je vstal ter se predstavil Gojku kot notarski sollicitator Grm iz Ajdovice.

Sedli so zopet ter pili.

Ni še preteklo dolgo, ko je Bratič hipoma vstal te kolovratil proti vratom. Nikomur ni rekel ničesar, le sam s seboj je mrmral ter izginil v veži.

Ko se le ni predolgo vrnil, je stopil Gojko za njim; toda niti v hiši niti v okolici ga ni bilo. To se je videlo Gojku sumljivo. Krenil je doli po ozki ulici, da bi morda kje kaj opazil, toda nikjer nič. Šele, ko je došel skoro do glavne ulice, je zaslišal neki vrišč in vpitje otrok. Pospesil je korake, in skoro na oglu je zagledal žalosten prizor. Bratič je ležal na cesti, z obrazom obrnjen proti tlom, ves oprашen od belega cestnega prahu. Levico je imel zvito pod sabo, a desnica je bila iztegnjena daleč proč po umazanem tlaku. Hropel je glasno, in iz ust so se mu cedile belkaste pene. Okoli njega je pa bilo krdelo otrok, ki so ga vpijoč drezali, a zbirati so se začeli tudi že odrasli ljudje.

V tem se je bilo že zmračilo, in to je bilo še dobro, da ga ni vsak takoj spoznal.

Gojko je najprej odstranil otroke ter se izrazil proti odraslim ljudem, da je Bratiču prišlo slabo, in da je potreben pomoči. Nekdo je pristopil, da sta ga vzdignila in tresla.

Šele čez dolgo se je Bratič toliko opomogel, da je zučutil noge pod sabo. Tedaj pa je Gojko odslovil pomagača pa začel prijatelju prigovarjati, in res se je dal Bratič dalje voditi. Dasi je na Gojku skoro ves visel, vendar ga je naposled z vso silo spravil do stanovanja . . .

* * *

Ura je že bila odbila deset.

V mali stranski sobi Bratičevega stanovanja je na nizkem predalniku brlela nočna svetiljka. Skozi rdečkasto steklo se je motno svetlikalo rumeno olje, na katerem je plavala drobna lučca, venomer migljajoč s sajastim plamenom; le nerazločno so se črtali predmeti v njenem svitu.

Na usnjatem divanu sta sedela Ivanka in — Gojko ter se objemala.

Vrata v spalnico so bila odprta. Tam je na postelji ležal Bratič in glasno smrčal.

Ivanka se hipoma izvije ter vstane. Z roko si pogladi zmršene lase, se ustopi tik pred Gojka, upre oči trdno vanj ter izpregovori polglasno, naglašujoč vsako besedo:

»Danes ste obhajali svojo zmago nad menoj. Najsi bode ta zmaga pridobljena tako ali tako, gotovo je, da vam jo je olajšal oni tamle« — pokazala je proti Bratiču. — »A priznati vam moram, da sem vas do tega trenutka res ljubila, vnovič ljubila kakor v nekdanjih časih; v tem hipu pa, ko ste zlorabili to ljubezen v svoje namene, se je zopet izkadila v nič. In sedaj vidite pred sabo — onečlašeno ženo, ženo, ki ne bode vedela več, kam bi pogledala v družbi poštenih ljudi. In to ste učinili vi, to je danes učinil — moj soprog!«

Zasmejala se je hripavo, a takoj nato si zakrila obraz in zaihtela.

Gojko se je ustrašil. Še pred nekoliko hipi jo je stiskal v razkošni blaženosti na svoje srce; menil je, da je zopet njegova, vsa njegova, a zdaj pa to govorjenje! Iztegnil je roke, da bi jo objel, a ona se je odmeknila in mu resno ukazala:

»Ne doteknite se me več in pojdite. Pojdite!«

Ko se le ni hotel odstraniti, je udarila z ного ob tla in viknila glasno: »Pojdite! . . . Ali ne slišite? — Pojdite!«

Mehanski je vzel klobuk ter tiho stopil iz sobe. Uvidel je, da mu ni ostati, a čutil ni, kaj je nocoj učinil. Vendar je bil sam s seboj zadovoljen, in ko je bil spodaj na ulici, se je nasmehnil ter polglasno vzkliknil: »In vendar si bila zopet moja!« . . .

Ko je bilo v sobi zopet vse tiho, se je Ivanka zgrudila na divan ter začela glasno plakati. Telo se ji je zvijalo v bolečinah, ki so ji hkratu preplule dušo.

Ko se je nekoliko potolažila, je začela razmišljati, kako se je to moglo dogoditi. In v svojem srcu je zopet začutila ono bolečino, ki jo je prevzela, ko je bila zagledala nocoj svojega moža do studa pijanega. Še je videla, kako ga je bil Gojko pririnil skozi duri v sobo, kjer je takoj omahnil na posteljo. Ivanki je tedaj do zadnje iskrice ugasnila ljubezen do njega. In tedaj, ko je bil Bratič trdno zaspal, se ji je vnovič približal Gojko in ji zopet začel praviti o svoji ljubezni.

V njenem srcu je nastal boj, a misel, kako bi se nad možem maščevala, da je to napravil, ta misel jo je vso prevzela in zapeljala . . .

In zdaj se je zopet zavedela. Uvidela je polagoma vso podlost Gojkovo, uvidela, da je zašla grozno daleč, da je padla v brezno, ki jo bržčas pogoltne . . .

Nad gorami se je že začelo svitati, jutranji zvonovi so se oglašali od vseh strani, a Ivanka je še vedno bedela na divanu, stisnjena v dve gubi, brišoč si krvavo obrobljene, motne oči . . .

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

Ivan Cankar: »Vinjete«. Jaz se vsakega novega prikazka na našem knjižnem trgu danes še ravno tako po otročje veselim, kakor sem se ga v onih dneh, ko sem še drgnil hlače po šolskih klopeh. Časi so se sicer, hvala Bogu, izpremenili; na našem literarnem polju ni več take suše, kakor je bila, a meni je veselje navzlic temu ostalo. Da, naravnost nervozen postanem ob vsakem novem pojavu v našem slovstvu, in tisti dan, ko dobim novo slovensko knjigo v roke, je zame praznik . . .

Umevno je torej, da sem bil tudi Cankarjevih »Vinjet« veseli. Ogleдал sem si knjigo najprej od zunaj, kakor je že moja navada, in priznati sem moral: lična, moderno opremljena knjiga! Nato sem se hotel seznaniti z vsebino in pregledal sem kazalo . . . Devetindvajset komadov in 325 strani — na vsak komad pride torej poprečno . . . ali predno sem začel računati, mi je obstal pogled na zadnji strani knjige, t. j. ravno pred kazalom. Aj, kaj pa dela ta podoba tukaj? Kaj pomeni ta skremženi obraz, ta kuštrava glava z gosjim peresom v ustih, z zlomljenim rogom na vrhu, ušesa dolga, hlapasta, brada zmršena, čelo in lice potno — vsaj videti je tako . . . »Oni imajo nazore« — a tako! To velja kritikom torej! Dobra misel, originalen način, pokazati literarnim sitnežem njih onemoglost, zakriviti že naprej ost njih puščicam! Take mršave buče smo torej mi kritiki? Poglejmo se v ogledalo, in če se ujema . . . Da, ujema se! In nazorov bo za silo tudi! . . . Urežimo torej gosje pero in pišimo! Pišimo, toda — resno! — —

Jaz bi priporočal vsakomu, ki namerava čitati Cankarjeve »Vinjete« — in upam, da jih bode dosti — naj prične z »Epilogom«. Izpoved, katero nahajamo ondi, je velezanimiva. Cankar se tu slovesno odpoveduje realizmu, katerega pripadnik je prej bil. In reči moram, da se z razlogi, katere navaja za to, popolnoma strinjam. Tudi jaz sem in sem bil že od kraja odločen nasprotnik onega skrajnjega realizma, ki je obdelaval vedno le eno in sicer najodurnejšo stran človeškega življenja, pa je mislil, da je to že vse; onega realizma, katerega najvišji smoter je bil samo, popisati do pičice posamezen čin človeški, pa se je ponašal, kakor bi nam bil podal celega človeka, kakor bi bil prodrl v najtemnejše kote človeškega žitja. Da realizem te vrste ne more imeti obstanka, je izprevidel vsak, kdor ni bil slep in je proučeval, če ne drugih, pa vsaj samega sebe . . .

In res je nastal kar hipoma preobrat in celo radikalnejši, nego je bilo pričakovati. Nastopili so povsod možje, katere je razmišljanje dovedlo do

Gojko Knafeljc.

Povest. Spisal Josip Kostanjevec.

(Dalje.)

VI.

Gojko se je ustavil pred svojim stanovanjem na prazni ulici. Predno je potegnil ključ iz žepa, da bi odprl vežna vrata, se je mehanski ozrl kvišku proti nebesnemu obloku. Tam je medlelo brezštevilno srebrnih lučk, a med njimi je bleščala od severa proti jugu kakor s kapljicami svežega mleka posuta steza — »rimska cesta«. Na zapadu se je v istem hipu utrnila zvezda, a na severu se je nad bližnjo goro za- bliskalo, da so za hipec prebledele zvezde na obzorju.

Gojku je hipoma postalo nekam čudno pri srcu. Dasi je prav tačas po vzduhu priplula topla sapa, vendar se je stresel in naglo vtaknil ključ v ključalnico. Nalahko in oprezno je nato odprl vrata ter stopil v vežo. Ko je zaklenil za sabo in ga je objela gosta, črna tema, se je vnovič stresel, in preletel ga je neki dozdej nepoznan strah. Po vsej hiši ni bilo slišati najmanjšega glasu, a po vzduhu se mu je videlo, kakor bi frfotale črne, nevidne vešče in mu silile v

lase. S tresočo roko je potegnil iz žepa vžigalico in jo prižgal. Za hipec se je razsvetlila veža; prikazale so se vlažne stopnice, a za sabo na desnici je zagledal črno svojo senco, ki se je pošastno črtala na rumeni steni ter segala z glavo do stropa. Stopil je korak proti stopnicam ter potegnil drugo vžigalico, da bi jo prižgal ob prvi. Ali v istem hipu je ugasnila prva, in Gojku se je videlo, kakor bi jo bil nekdo ugasil nalašč črez njegov hrbet. Nehote je zganil z glavo ter se ozrl. Za njim je stal visok, ozkolist oleander, kateremu se je bil v temi približal. Stranska vejica mu je silila v lase, in listi so se ga dotikali kakor drobni, koščeni prsti. Bil je vedno bolj razburjen in v naglici je drgnil vžigalico za vžigalico, da bi si razsvetlil to grozno temo. Ali nobena se ni hotela vžgati, in Gojko se je moral pretipati v temi do stopnic, po katerih je hotel kar najhitreje dospeti v svojo sobo. Prijel se je ob držaj ter stopal navzgor z izbuljenimi očmi, vedno se boječ, da mu je kdo za petami.

Ko je bil na ovinku stopnic, so se zgoraj odprle duri, in moten žarek brleče svetiljke je hkratu šinil po hodniku. Takoj pa se je tudi

prikazala stara Grahorica med vrati ter vprašala s pridušenim glasom: »Kdo je?«

Gojku je odleglo. Naglo je stopil kvišku ter dejal polglasno: »Nič se ne bojte! Jaz sem. Le pojdite počivat!«

Sam sebi se je v tem trenutku zdel smešen. Tašči je rekel, naj se ne boji, a sam je bil v tem hipu dospel navzgor kakor preplašen zajec iz meje. In res mu je legel zaničljiv smehljaj okoli debelih ustnic, ko je hotel mimo tašče v svojo sobo.

Toda Grahorica ga je tačas ujela za roko ter ga potegnila z nenavadno močjo bliže sebe.

»Ali veš, kaj se je zgodilo?« mu je hušknila v uho z resnim naglasom.

Gojko jo je strmeč pogledal ter šele zdaj zapazil na njenem obrazu sledove solza po nagubanih licih.

»Ne. Le hitro povejte!« je dejal hripavo in v nekaki zadregi.

»Ne mudi se tako! . . . Z mano pojdi,« je odvrnila resno ter stopila v sobo pred njim.

In Gojko je stopal mehanski za njo. Oči je upiral v zelene preproge po tleh; kakor bi se sramoval, si ni upal povzdigniti pogleda, dokler se ni Grahorica ustavila pri Anini postelji. Tedaj je pa tudi on obstal ter pogledal na posteljo.

Na Anini postelji pa ni bilo več običajne rdeče svilene odeje, samo snežnobela široka rjuha je zakrivala pod sabo nekaj nepremičnega.

V istem hipu je nekaj za njegovim hrbtom zašumelo. Gojko je vidno prebledel ter se ozrl. Bila je Pavlina, ki je stopila od okna, in katere Gojko ni bil prej opazil.

Naglo je krenila k postelji, prejela s tresočo desnico rjuho pri zglavju ter je počasi odgrinjala.

In prikazala se je glava Anina, blede, z zaprtimi očmi in s trdo stisnjenimi ustnicami. Nizdoli po prsih pa so se svetlikali dolgi, vlažni lasje, kakor bi se bili hipoma stresli pod pogledom Gojkovim.

Gojko se je zdrzil. Zaklopil je oči ter iskal z rokami opore, kajti noge so mu bile v istem hipu odpovedale.

Tedaj pa se je Pavlina sklonila kvišku ter ga prijela trdo za roko. Z levico je kazala na mrtvo Ano ter v istem času izpregovorila glasno in resno: »Vidiš, to je tvoje delo!«

In prijela je mater pod pazduho ter jo odvedla iz sobe. Odšli sta bili tako tiho, tako hitro kakor duhova.

V sobi je zavladata tišina. Nič se ni ganilo, a Gojko, ki je ostal sam, je začutil v zraku hladni dih smrti. Vnovič je odprl oči ter pogledal za hipec izpremenjeno, popolnoma izsesano obličje pokojne soproge. Hkratu mu je šinila v glavo misel: sedaj sem prost, morda se mi še kdaj nasmehlja sreča! A isti hip ga je zaskalelo v glavi, kakor bi ga bil kdo dregnil s koncem ostrega šila, in okoli srca se mu je začelo mehčati. Padel je na kolena pred posteljo ter iskal roke Anine. In našel jo je ter jo stiskal med svojimi prsti. Ali bila je tako koščena, tako mrzla, da je začutil ta mraz, to studenost v prsih svojih . . . A roko je slednjič privel do ustnic ter poljubljal njene trde prste.

Polotil se ga je bil kes. V tem hipu mu je stopilo pred oči vse nekdanje izgubljeno življenje, uvidel je vso svojo ničevost, vso svojo podlost; v tem trenutku se je spomnil, da je vendar nekdanj ljubil to bitje, ki je sedaj ležalo strto pred njim. In priznal je, da je res sam kriv, da je prišlo tako daleč.

Nagnil je glavo na Anino desnico ter zaplakal.

Tedaj so se pa odprle vnovič duri, in v sobi se je pojavila zopet Pavlina.

Gojko se je sklonil kvišku, ji stopil nasproti ter ji molče podal roko.

»Kdaj je umrla?« je vprašal tiho.

Pavlina ga je pogledala, a ko je videla, da je njegovo srce res napolnil kes, se ji je smilil, in stisnila mu je roko.

»Ob deveti uri,« je odgovorila takisto tiho.

»Ob deveti uri?« je vprašal mehanski ter se zamislil. A tedaj se je spomnil, da je bila vprav deveta ura, ko je stisnil na srce nekdanjo svojo ljubico Ivanko . . .

Umolknil je ter stopil v sosednjo sobo. Tam je bila na mizi razprostrta črna obleka Anina, v katero jo jutri preoblečejo.

Gojko se je ozrl po vsej sobi ter potem vprašal: »Kje sta otroka?«

»Tukaj,« se je oglasila Grahorica iz kota ter pokazala speča otroka.

Gojko je pristopil ter se ozrl v Nado. Spala je, ali dihala je nekam tesno. Pripognil se je, da bi jo videl natančneje, a tedaj je skoro odskočil. Na teh mladih licih je nocoj prvič zapazil neko čudno barvo, neko prozornost, katero je nekaj časa zapažal samo še na obrazu Aninem. Nemirno se je nagnil k dečku. A tudi na tem obrazu se mu ni videlo vse v redu. In prestrašil se je, da mu je kri

zastala v žilah. Izprevidel je, da sta otroka bolna, zaslutil je, da sta podedovala sušico po svoji materi . . .

Kakor okamenel je stal nekoliko časa ob postelji svojih otrok, a ko se je zdramil, je lezel k bližnjemu naslanjaču. Tu je sedel ter si skrnil obraz v roke, ne izpregovorivši niti besedice . . .

Proti jutru je že bilo. Skozi okna je gledal mesec. Ob robu je bil motno-rdeč in videl se je kakor veliko, od prečute noči utrujeno, krvavo obrobljeno oko. Njegovi medli žarki so se usuli Gojku na obraz ter ga zdramili. Ozrl se je kvišku, skoro zatem pa je vstal ter stopil v sobo, kjer je ležala mrtva Ana. Obraz ji je bil odgrnjen kakor tačas, ko ga je bil zapustil, a zdaj se je videl še bledejši, še bolj upadel in koščten nego sinoči.

Gojko je zrl nekoliko časa nepremično na pokojnico, a hipoma ga je sklonila neka nenavadna moč. Njegova glava se je za hipec približala ustnicam pokojničini. Toda le za trenotek! V isti sapi se je obrnil, pograbil klobuk ter hitel nizdoli po stopnicah.

Prišedši iz veže na cesto, je srkal vase z globokimi požirki čvrsti jutranji zrak. Hipoma mu je odleglo. Začutil se je prostega, kakor bi bil po dolgih letih pobegnil iz zaduhle temnice. Ozrl se je po mračni trški ulici ter privzdignil plosko desnico k ustom. Zazehalo se mu je bilo. A vmes je izpregovoril polglasno, od zehanja nerazločno: »Moj Bog, kako sem vendar še sentimentalen! In to po tolikih izkušnjah, po tolikih letih!«

Spomnil se je otrok, ki so ga bila sinoči toliko vznemirila. »A, ba . . . nič jima ne bode! Kolikrat vidi človek vse prečrno!«

Stopal je dalje po ulici počasnih, umerjenih korakov, poslušajoč petje petelinov, ki so se oglašali skoro pri sleherni hiši. Ko je dospel do Bratičevega stanovanja, mu je ušel pogled gori na znano okno. To je bilo temno in zatrto. Toda Gojka je pri spominu na sinočnji lepi večer zakrožil zadovoljen smehlaj okoli ustnic.

A v tem hipu se je spomnil zopet Ane. »Ah, kaj morem, da sem tak! Ali so drugi morda boljši? Nje ni več, a v mojih žilah še polje kri, gorka, živa kri! Ali so drugi kaj boljši?«

S temi besedami si je tolažil vest, ki se mu je bila zopet oglasila.

Blodil je dalje in dalje ter dospel domov že pozno v jutro. Stopil je v hišo prav tedaj, ko so bili Ano položili na nizki, s cvetjem obkroženi mrtvaški oder.

VII.

Solnce se je že bilo vzdignilo precej visoko nad gore, ko se je Bratič zbudil. Nemirno se je nekolikrat preobrnil v postelji, zdaj na levo, zdaj na desno, vedno še v neki omotici in z zaprtimi očmi. Ko se je začel bolj zavedati, je pod glavo začutil neko sumljivo vlago, a v istem hipu mu je tudi nos zavohal čuden vonj, ki je puhtel iz te vlage. Nekam neverjetno se mu je videlo, da bi bil ležal celo noč v takem smradu. Odprl je oči, a tedaj je hkratu zapazil, da je ležal popolnoma oblečen na svojem ležišču. In kakšna je bila obleka!

Planil je kvišku, a noge so se mu opotekale po sobi, da se je moral oprijeti ob stol. Privzdignil je glavo ter se ozrl v nasproti mu viseče ogledalo. Ustrašil se je svoje podobe. Brki so mu bili zmršeni, viseli so mu nizdolu, in njih konci so bili slinasti; obrvi so se mu kakor prilepljene tiščale rumenkastega čela, po katerem sta se počrez vlekli dve temno-rdečkasti lisi, a oči so bile široko črno obrobljene, proti sencem rumenkaste.

Povesil je glavo ter potegnil dvakrat z rokami po obrazu. Počasi je lezel proti postelji ter se ob znožju naslonil nanjo, podpirajoč si glavo z desnico.

Polagoma, prav polagoma se mu je začel vračati spomin. Vstala je pred njim včerajšnja družba, plesali so pred njim litri za litri, po ušesih mu je šumelo divje petje in ukanje, in čutil je, kakor bi bilo zdajle, kako mu je lezlo vino v lase. Temno se je spominjal, da je hotel iti domov, da je bil menda že na glavni ulici, a kakor v sanjah je še videl, kako so se mu hipoma izpodnesle noge, svet se zavrtel okoli njega. Tu je bilo konec njegovega spomina; pozneje ni niti videl niti čutil ničesar več. Ali drugo je lahko uganil, ko je pogledal posteljo, ko je videl svojo obleko.

Nekoliko je zamižal, kajti začutil je pusto bolečino v glavi. Ko je ta minila, je odprl na široko oči, in šele zdaj je zapazil, da je Ivankina postelja nedotaknjena, prav taka kakor včeraj opoldne, predno je odšel z doma.

To ga je dirnilo neprijetno, in telesnim bolestim so se pridružile v tem hipu nenadoma tudi dušne. Dasi je sleherni dan si ponavljal, kako malo mu je mari žene, vendar bi bil bolj zadovoljen, ako bi jo bil zdaj zagledal na njenem navadnem ležišču.

Ozrl se je nehote po sobi. Od vrat pa do postelje se je vila po preprogah umazana steza, gotovo od njegovih nog, ki so sinoči brodile po uličnem prahu. V tem hipu se je spomnil, kako je bilo v

prejšnjih časih pri njem vse snažno, vse v najlepšem redu bodisi zjutraj, bodisi zvečer. In kako je bilo tedaj lepo! Zakaj ni zdaj več tako? Vzdihnil je ter stisnil spodnjo ustnico med zobe.

Njegovo oko pa je blodilo dalje po sobi. Ob oknu je ležal na tleh prevrnjen stol, in med njegove noge se je bila zavila preproga. Pod mizo je ležalo nekaj belih, morda komaj včeraj polikanih prtičev, a na njih odprta debela knjiga. Vse je bilo v največjem neredu.

Bratiču je postajalo vedno tesneje. Toda še vse bi bilo, samo da bi se kje slišal kak glas, kak šum, kako znamenje življenja! Ali okoli njega je bilo tiho kakor v grobu, celo ura na steni se je bila ustavila.

Kje so otroci, kje je ona, Ivanka? Ta misel mu je šinila v glavo. In takoj se ga je polastila želja, da bi videl otroka, da bi videl svojo ženo.

Tedaj se je pa šele spomnil, da včeraj popoldne ni bil niti v uradu. Toda, kaj to — se že izgovori morda z boleznijo ali kakim nujnim družinskim opravilom, in stvar bode v redu. Ali stoj! Kaj pa, ako ga je kdo videl — in to se je zgodilo brezdvomno — kaj, ako bi po kom zvedel njegov predstojnik, da je bilo krivo njegove odsotnosti samo — vino?!

Bratič je vstal razburjen. Nič več se mu niso opotekale noge, pozabil je telesne slabosti. Prvič v življenju je zanemaril službene dolžnosti zaradi pijače. To mu utegne postati usodno!

V Bratičevo srce je začelo lesti kesanje. In ni ga hotel odpraviti iz njega; v kratkem mu je prevzelo vso njegovo od narave že plemenito dušo. Uvidel je vso svojo krivdo, uvidel, da je zadnji čas, ako se hoče še kdaj vrniti na pošteni pot. Vse zlate ure, ki jih je nekdam preživel s svojo ženo, prebil s svojo družinico, vse so mu stale živo pred očmi, in po njih mu je zopet zahrepenelo srce. Da ni bilo v zadnjem času v hiši vse prav, tega je bil kriv on, samo on; to je spoznal sedaj, ko je natanko presodil samega sebe!

Hodil je po sobi ter mislil, kako bi se približal Ivanki, kako bi nasnoval pogovor, da bi se zopet vse uredilo. In pri teh mislih mu je včasih legel na ustnice zadovoljen smehljaj; tako živo si je slikal prizor med sabo in ženo, ko ji pove, kako jo še vedno ljubi, kako jo pravzaprav še nikdar ni nehal ljubiti, ko jo bode prosil odpuščanja in ga ona s solzami v očeh privije k sebi ter ga vroče poljubi kakor v onih blaženih, blaženih časih! . . .

Pristopil je k umivalniku ter se začel umivati. Mrzla voda ga je okrepčala. Uravnal si je lase ter se precoblekel. Nato je pogledal, kje sta otroka, kje je Ivanka . . .

Ko je stopal mimo vrat male sosednje sobe, mu je nehote pogled ušel vanjo ter obtičal na — Ivanki, ki je še vedno sedela nepremično na divanu. Glavo je imela nizko sklonjeno na njegovem robu in jo podpirala ob desnico, ki je tiščala med prsti premočeni robec. Levica ji je visela trda in mrtva nizdoli . . .

Na nizkem predalniku je tudi sedaj še brlela nočna svetiljka, a plavala je skoro samo še na vodi ter razširjala po sobici vonj po sajah in dimu.

Bratič je postal med vrati ter nekoliko hipcev nepremično zrl na svojo soprogo. Nekako tesno mu je prihajalo sedaj pri srcu, in skoro se je že začel sramovati tega, kar je nameraval storiti. Besede, ki jih je tolikrat slišal zadnji čas v družbi: »ti si mož in ti imaš vselej prav ali moraš prav imeti,« so se mu nehote vrivale v spomin, in le s težavo se je branil njih sili. Ali ko je pred sabo videl strto in žalujočo svojo soprogo, ga je vnovič preplul čut stare ljubezni, in pozabil je hkratu vse, kar si je domišljeval, da mu je v zadnjih tednih grenilo življenje.

Počasi je stopil v sobo ter se bližal njej. Ali ona se ni genila. Kakor ne bi bila čula njegovih stopinj, je bila še vedno nepremično sklonjena.

Pristopil je k njej ter ji položil nekoliko tresočo se desnico na teme. In pogladil ji je bujne lase ter se pripognil k njej.

»Ivanka! . . . Čuješ?«

Tih, trepečoč je bil njegov glas in slišal se je kakor globok vzdihljaj, ko ji je pošepetal te besede na uho. Takoj nato so se približale njegove ustnice drobnemu ušescu, in na njem je zatrepetal vroč poljub.

Ivanka pa se niti ni genila.

Prijel jo je z obema rokama ter ji rahlo privzdignil glavo. Njene oči so se za hipce odprle, in zadel ga je iz njih pogled, v katerem se je zrcalila brezmejna žalost, odseval črn obup. A ves obraz je bil izpremenjen, kakor bi bil to obraz človeka, ki je bil živ pokopan, a so ga slučajno rešili.

Bratič je vztrepetal po vsem životu ter nehote viknil: »Uboga revica, koliko si prestala!«

Hipoma je bila vsa drugačna. Planila je kvišku ter se postavila zraven njega, ravna kakor sveča. Hripavo se je nasmejala, in glas

ji je bil suh in raskav, ko je dejala: »Čemu me pomiluješ? . . . Prepozno je!«

Bratič je pristopil k njej ter jo hotel objeti, rekoč: »Prepozno? Zakaj prepozno? Ali more biti dobra reč kdaj prepozna?«

Pahnila ga je od sebe ter vzkliknila: »Ne dotikaj se me! . . . Ali ne slišiš, da je res prepozno?«

Zakrila si je obraz z rokami ter zavpila: »Moj Bog, moj Bog!... Zakaj me mučiš?«

»Mučim te? Ivanka moja, ali se pravi to mučiti, ako ti zopet ponujam vso svojo ljubezen, vso srčno ljubezen, kakršno sem ti mogel nuditi v onih srečnih časih, ko sem ti čital vsako najmanjšo željo iz tvojega očesa, ko sem razumel najneznatnejši migljaj tvoje roke, ko sem bil srečen, da sem mogel hoditi po sledu tvojih stopinj? Glej, vse ti zopet ponujam! Odpusti mi, pozabiva zadnje žalostne dni in ljubiva se zopet, ljubiva!«

Privil jo je po sili k sebi ter jo hotel poljubiti. Ali ona se mu mu je iztrgala ter zbežala proti oknu.

»Ne muči me več . . . prepozno je!« je vnovič dejala.

»Jaz te ne razumem, Ivanka!«

Ona pa je molčala ter nemo zrla skozi okno na ulico, koder se je vprav izprehajalo nekoliko trških gospodov v jutranjem svežem zraku. On ji je prigovarjal dalje z istim mehkim glasom ter poskušal na vse možne načine, da bi ujel od nje prijazno besedico. Ali ona je odgovarjala vedno enakomerno, kratko in suho: »Prepozno je!«

Bratiču je silila kri k srcu. Bil je užaljen, in neka jeza mu je začela vstajati v srcu. Ali siloma jo je potlačil, in v tem hipu mu je prišlo na um, da bi poskusil svojo srečo kako drugače.

»Kje sta pa otroka, Ivanka?« je vprašal nenadno.

Ivanka se je hipoma ozrla ter ga pogledala, kakor ne bi ga bila razumela. Šele čez nekoliko časa je bilo videti, da je začutila pomen njegovega vprašanja.

Stopila je od okna ter odšla naglo v kuhinjo.

Tam je bilo še temno, kajti okno je bilo popolnoma zastrto, in komaj se je razločevala v kotu otroška postelja, katero je bila sinoči postavila tja, da bi otroka spala v lepšem miru.

Pristopila je k posteljici ter se ozrla vanjo. Nagnila se je nad otroka, a ko je videla, da še spita, je odstopila ter se vrnila v sobo.

Bratič je hodil za njo kakor senca.

Ivanka je mehanski pobrala stol ter naravnala preproge na tleh. Nato je zaprla visoko omaro za obleko ter poskušala napraviti nekoliko redu.

Bratič jo je molče opazoval, sloneč ob postelji. Hkratu je uvidel, da je bila vedno bolj razburjena, vedno bolj nervozna, ter da so ji roke švigale kakor mrzlične po posameznih predmetih.

Pristopil je k njej ter jo ujel za roko.

»Samo besedico iz tvojih ust, Ivanka,« je prosil.

»Prepozno!« je odgovorila zopet kakor že tolikrat prej ter mu iztrgala roko.

Tedaj ga je pa potrpežljivost minila, in viknil je jezno: »Torej mi povej, kaj pomeni ta tvoj vedni »prepozno«!«

Blazno se je nasmejala ter dejala: »To torej hočeš vedeti? No, meni je enako! Ta »prepozno« pomeni, ljubček moj, da te ne smem in ne morem več ljubiti!«

»In zakaj ne?«

Nestrpno je udarila z nogo ob tla. »Zato ne, ker sem ljubila drugega!« je resno odgovorila.

Pogledal jo je natanko v obraz ter hotel videti, ali se ji blede. Toda izraz na njem je bil samo otopel in do skrajnosti utrujen.

»Saj to vem, da si ga ljubila, in to sem že davno pozabil. Ali sedaj ga ne ljubiš več in ga ne bodeš več ljubila.«

Ivanka se je nagnila proti njemu, da je začutil njeno sapo na obrazu svojem. Prsi so se ji razburjeno dvigale, in le z vso silo je mogla govoriti.

»Vidim, da me ne razumeš, ali me pa nočeš razumeti! Torej naj govorim razločno! Glej, sinoči, ko si bil ti toliko vinjen, da se nisi zavedal, te je privedel Knafeljc domov. In potem, no potem . . . je ostal pri meni . . . in . . . ljubila sva se!«

Glasno se je zasmejala. A Bratič jo je poslušal z izbuljenimi očmi. Pri zadnjih besedah je občutil v glavi bolečino, kakor bi ga bil kdo nenadno udaril z vso močjo na teme. In strmел je vanjo nepremično kakor v neki nezavesti.

Ona pa je stopila še bliže do njega ter mu položila roko na ramo.

»Vidiš, dragec moj, to sem ti hotela prizanesti; ali prisilil si me v to, zato sem govorila. Pa saj je bolje, da veš; vedel bodeš vsaj po zaslugi ceniti svojo nekdanjo ženo. Ljubila sem te, da, ljubila z vsemi svojimi duševnimi silami; zdaj vidim, da te še ljubim, edinega tebe resnično ljubim, a prav zato, ker te ljubim, ne morem

biti več tvoja, in zdaj, ko si to izvedel, niti ne moreš več želeti, da bi še kdaj bila tvoja! Zato te zapuščam, moram te zapustiti, a ti ostani srečen ter odpusti mi, odpusti mi! Za grehom mora priti pokora! Spominjaj se prizanesljivo svoje nesrečne soproge!»

Krepko se je oklenila njegovega vratu, pritisnila goreč poljub na njegovo čelo ter odšla proti postelji.

Bratič je stal omamljen, skoro popolnoma nezavesten. V njegovem srcu se je bilo nekaj utrgalo, in bilo mu je, kakor bi bile vse štiri stene oživele, se v ostudne pošasti izpremenile, se pomikale proti njemu ter iztezale dolge koščene roke, da bi ga zadavile.

In tedaj niti zapazil ni, kako je žena potegnila izpod postelje nekdanji njegov dijaški kovčeg, kako ga je odprla, nekaj iskala po njem, a skoro nato potegnila iz njega drobno stekleničico. In tudi zapazil ni, da je to stekleničico odprla ter jo v enem požirku izpraznila.

Skoro nato je kriknila, se zavrtela sama okoli sebe ter telebnila z vso močjo na tla.

Zastrupila se je bila. Bila je takoj mrtva.

Šele ko je ležala na tleh, se je zavedel Bratič. Divje je zakričal ter planil k njej.

V istem hipu se je zbudil v kuhinji mali Rajko. Hitro si je pomagal iz postelje ter prihitel v sobo. Ko je zagledal mater na tleh, se je vrgel nanjo ter začel jokati, da ga je bilo slišati na ulico.

V posteljici pa se je dvignilo dekletce, in ko je zaslišalo jok, je pritegnilo tudi ono . . .

(Konec prih.)

Gazelica.

Nad horizont so mi beli oblaki priplavali,
tamkaj za barjem, nad Krimom so se poigravali.
Beli oblaki jesenski, objestno veseli,
vi pa gotovo sinoč ste pri ljubicah spavali!
Nismo pri ljubicah, pač pa pri svojem očetu,
pri oceanu se sivem sinoč smo zabavali:
pili smo grog in potem po valovih pijani
barčice pisane celo smo noč premetavali,
da so brezverci molili kot deca pred parkljem,
a kapitani preklinjali in obupavali.

Oton Zupančič.

Gojko Knafeljc.

Povest. Spisal Josip Kostanjevec.

(Konec.)

VIII.

Bilo je prve dni po novem letu. Vso ravnino okoli trga in nizke griče v daljavi je pokrival droben sneg, a solnce na nebu je dan za dnevom vzhajalo in zahajalo v vsej zimski krasoti. Lovci so se veselili lepih dni, in vsako jutro je škripal sneg pod njih nogami, se bleščale visoke zelene nogavice in se svetlikale dvocevke na njih ramenih, ko so stopali iz trga z dolgouhimi psi v goščavo. Zadnji hudi časi so bili prišli v tej lovski sezoni nad uboge zajce in srne!

Neki popoldan je koračil Šahar proti Gojkovi prodajalnici.

»Ali je gospod doma?«

»Da, takoj zraven v sobi! — Poslužite se!« je odgovoril pomočnik ter napravil prostor, da je stopil lahko Šahar mimo njega k vratom.

»Za Boga, Gojko, jutri pojdeš z nami na lov!« je zavpil takoj pri vstopu v sobo.

»Toda, per dio, kaj ti je?«

Ustopil se je pred Gojka ter ga opazoval.

Gojko je sedel pri peči na mehkem naslanjaču, nagnjen z životom nekoliko naprej. Črez noge pa do polovice života je bil zavit v zeleno volneno odejo, na kateri so mu počivale tolste roke. A koža na njih ni imela več one zdrave barve kakor nekdanj, pač pa je bila skoro prozorna in rumenkasta. In kadar si je hotel popraviti mehko odejo, ki mu je včasih zdrkovala raz kolena, vselej so se mu roke tresle kakor mrzlične. Obraz mu je bil bled, in že redki, sivkasti lasje so se mu tiščali modrožilnatih senccev, kakor bi bili prilepljeni. Na vrhu temena mu je čepela rdeča čepica, a izpod nje se je ob robih svetlikala že pleša. Vsa njegova podoba je kazala telesno in duševno izmučnega človeka.

»Per dio, kaj ti je?« je vprašal drugič Šahar te se mu približal.

Gojkovo brezbarvno oko se je uprlo v Šaharja.

»Zebe me!« je izpregovoril počasi. »Druzega ni nič!«

»Človek, ti si resno bolan! Pojdi v posteljo!«

V peči je veselo prasketal ogenj, a skozi okno je sijalo sonce v sobo, da je bilo tam notri že skoro pretoplo.

Šahar ni mogel dolgo gledati bolnega človeka. Sedel je za nekoliko časa na stol, ki mu ga je bil molče ponudil Gojko. A bolj ko je opazoval Gojka, bolj je mencial z nogami ter po nekotikih frazah vstal, rekoč:

»Torej z lovom ne bo nič! Pa pazi se! Daj si skuhati čaja ter pojdi v posteljo! V kratkem bo boljše! Servus!«

Ko je pri odhodu prejel Gojkovo mrzlo desnico, ga je zazeblo po vsem životu, in stresel se je.

Zvečer pa je pripovedoval v krčmi pri očetu Pilatu o bolezni Gojkovi: »Njegove žile so napolnjene s svincem, in v njegova čreva se je vsilil mraz. Njegov želodec je pokrit na debelo z neprebavnim vinskim kamenom, in okoli njega se je zajezila vodenica. Škoda ga je, a per dio, ob letu ga ne bo več med nami!«

Tako je končal svoj govor ter izpraznil poln kozarec. V sobi pa je postalo tiho, samo oče Pilat je s prsti bobnal po rjavi mizi. Hudo mu je bilo pri srcu, da izgubi stalnega gosta . . .

* * *

Gojkova bolezen se ni ganila ne na bolje, ne na slabše. Okoli enajste ure je vstajal vsak dan, a k počitku je legal ob devetih zvečer. Ves drugi čas je presedal za pečjo, zavil v odejo, in razmišljeval svoje stanje. Zeblo ga je vedno, glava mu je bila pusta, a noge težke, da ni mogel nikamor, niti v prodajalnico.

Vsak dan ga je za nekoliko hipcev obiskal kateri njegovih tovarišev, a ker je bil Gojko zelo redkobeseden in grozno čemereren, se je vsakdo rad hitro izgubil od njega. Polagoma so ga zapustili vsi, kvečjemu se je kdo oglasil vsakih osem dni.

V bolezni ga je stregla kuharica, katero si je bil vzal po Anini smrti. Srečo je imel, kajti boljše gospodinje in hkratu dekle ne bi si bil mogel želeti. Za delo je bila prav tako pripravna kakor nekdanja Neža, a jezik je znala pa brzdati veliko bolje od nje . . .

V teh žalostnih dneh svojega življenja je imel Gojko dovolj časa, da se je vglobil v prošlo dobo. Polagoma je uvideval vso puhlost, vso popačenost, vso lopovščino svojega srca. V teh samotnih urah je hrepenel ter vzdihoval po nekdanjih časih, da bi se povrnili vsaj za hipce, vsaj za toliko časa, da bi mogel popraviti škodo, ki jo je naredil drugim, da bi mogel posušiti solze, ki so bile prelite spričo njega. Toda prepozno je bilo, prepozno!

V tihih nočeh brez spanja, ko ga je obdajala črna tema, ko ni slišal drugega glasu kakor enakomerni tiktak ure na steni, ko so se mu črne pošasti gnetle okoli postelje ter iztezale po njem koščene svoje prste, je slonel z izbuljenimi očmi v mehkih blazinah. A ko se je umiril, je moral nehote misliti nanjo, na Ano, ki je prav tako morala sloneti dneve in dneve, tedne in tedne, mesece in mesece, ki je prav tako, zakopana v blazine, počasi mrla kakor samotni jesenski list na uschli veji. In potipal je blazine pod svojo glavo, kajti začutil je, kakor bi bile mokre, kakor bi bile hipoma oživele vse posušene solze, ki jih je kdaj lilo blago Anino oko. Ali blazine so bile suhe, le nenavadna vročina, ki mu je silila iz glave, je puhtela iz njih ter mu vznemirjala živce. Vtihatopil se mu je v spomin dan njene smrti. Stresel je z glavo ter se prijel za čelo, na katerem so stale potne kaplje. Kako hinavsko, kako podlo se je vedel tisti dan in še naslednje dni! In ko se je vračal s pokopališča, ko so mu znanci in prijatelji stiskali roko v znak sožalja, kako je bilo mirno njegovo srce; niti žilica se ni zganila zanjo, ki jo je bil umoril! A zdaj se to maščuje! Njegovo trhlo telo, razjedeno od bolezni, se ne more več braniti erinijam spomina, ki so ga preplule nenadoma, zavratno. In zvija se in krči v brezmejni bolesti, in neka nevidna roka mu grozi in ga tlači, neki daljnji jek mu sili na uho, vpijoč po maščevanju. Zaman se brani z rokami, zaman si maši ušesa; vedno bliže je temna roka, vedno težji njen pritisk, vedno gromovitejši in strašnejši oddaljeni glas! Izmučen zatisne oči ter nekoliko zadremlje...

V sanjah se mu prikaže Ivanka, Bratičeva soproga. Nje oko ga gleda spočetka milo, nje blede obraz se pripogiblje k njegovemu, nje prožne ustnice kipe nasproti njegovim žejnim ustnicam, in on vzdigne hrepeneče roke, da bi ji objel beli tilnik. A v tem hipu se ji izpremene ustnice v kačjo glavo, iz njih zasiče razcepljeni jezik, in pokoncu se postavita dva ostru strupena zoba. Hkratu se mu zasadita v ustnico. On zakrili z rokami, vikne glasno, vztrepeče po vsem telesu ter se vzbudi z izbuljenimi očmi. In oči mu strme v temo, a po spalnici se mu vidi, da veje mrtvaški vonj, zdi se mu, kakor bi po zraku frfotale perutnice smrtnega angela.

Prižge si luč s tresočo roko ter ždi toliko časa v plamen, da slednjič proti jutru vendar zadremlje. Luč pa dogoreva... dogoreva...

Dan je enak dnevu, noč noči! . . .

* * *

V dveh letih po Anini smrti se je v trgu mnogo izpremenilo. Gojko je bil nekako osamel, kajti razen Šaharja so se bili poizgubili skoro vsi njegovi boljši znanci in intimnejši prijatelji. Weber je bil prestavljen v neki oddaljen kraj. Grahorica je prodala hišo ter se zopet preselila v Ljubljano. Pavlina je odšla z njo ter vzela s seboj Gojkova otroka, katera ji je radovoljno prepustil. Otroka nista nič kaj uspevala, in že čez nekoliko mesecev je umrl deček za sušico. Ostala je samo še Nada. Gojko se je po dečkovi izgubi vedel nekoliko časa kakor brezumen, a kmalu je pozabil ter živel zopet lahkomišlno.

Tudi Bratiča ni bilo več v trgu. Od onega usodnega dne, ko je bil izgubil soprogo, ga ni nihče več videl v družbi. Njegova pot je bila domov in v pisarnico. Postrežnica mu je donášala hrano iz gostilnice ter oskrbovala otroka. Ko je bila prilika, je prosil drugam službe ter se res kmalu preselil na Štajersko. Odšel je brez vsakega slovesa. Gojko pa je dobil drugi dan po odhodu njegovem od njega list z naslednjo vsebino:

»Gojko Knafeljc!

Moja dolžnost je sicer bila, da bi bil prišel k Tebi, da bi Te bil poiskal tudi v peklu, ako Te ne bi bil mogel najti drugje! In res je bilo že nabrušeno bodalo, ki bi Ti bilo puščalo izdajalsko Tvojo kri. Toda, premislil sem se! Spomnil sem se besed: »Pustite maščevanje meni!« Preverjen sem, da ne odideš svoji vesti, ko se Ti vzbudi! Pride čas, ko se obsodiš sam, ko s tresočo desnico posežeš po svojem življenju! In želim Ti, da pride ta čas kmalu, prav kmalu! Dotlej pa ne imej miru ne po noči, ne po dnevu! Spomin nanjo naj Te preganja na domu in na planem, zasleduje naj Te neprestano, zagreni naj Ti sleherni trenotek ničvrednega Tvojega življenja! Bodi proklet!

Bratič.«

Ko je Gojko prejel ta list, ni se mu ljubilo porogljivo smejati, kakor se je sicer vselej, kadar se mu je obetalo kaj neprijetnega. Raztrgal je list na drobne kosce ter ga zmašil v peč, izustivši polglasno kletvico.

Gojko je bil odslej reden gost pri očetu Pilatu. Zahajal je tja čez dan in po noči. Tam so bili vedno zbrani razni dvomljivi elementi. Z njimi se je začel družiti še bolj nego kdaj prej, z njimi popivati, a navadno se je tudi vsak večer napravila »nedolžna igrica«, pri kateri je pa Gojko redno izgubljal. Doma so gospodarili trgovski pomočniki, ki so gospodarja poslej videvali samo še tedaj, ko je

preiskaval predale, če je v njih kaj izkupila. Zjutraj je polegal skoro do poldne ter si lečil lase kakor v nekdanjih, davno minolih fantovskih časih. —

IX.

In prišlo je, kar je moralo priti! Neko jutro so se oglasili v Gojkovi hiši sodni uradniki. Kmalu je bilo vse zapečateno, in grobna tišina je zavladala v nekdanji hrupni prodajalnici. Da je prišlo tako daleč, je pripomoglo nekoliko novo konsumno društvo, ki je bilo že pri svojem rojstvu vzbudilo v Gojku neprijetne slutnje in občutke in v katerem se je dan za dnem gnetla množica prejšnjih Gojkovih kupcev; a največ je zakrivila Gojkova brezbriznost ter zapravljivost. A ko je pritisnila bolezen, da je po cele dneve moral ležati v postelji in najvažnejše posle zaupati svojemu prvemu trgovskemu pomočniku, tedaj je šlo kaj naglo nizdoli. Gojko še ni bil cel mesec bolan, že je moral napovedati konkurz . . .

Tisti večer, ko se je bilo to dogodilo, je sedel nenavadno dolgo v naslanjaču za pečjo. Strmel je predse ter opazoval roke, na katerih je razburjenosti trepetala sleherna žilica. Povzdignil je oči ter motril nasprotno steno, na kateri se je svetlikal rdeči plamen, ki je silil iz peči. Toda kmalu je zamižal ter sklonil glavo na prsi. Hipoma pa se je stresel, odprl široko oči ter zganil z glavo, kakor bi hotel videti nekoga, ki stoji za njim. Toda zagledal je le svojo senco, ki se je ostro črtala gori do stropa. In ta senca je polagoma dobivala podobo Bratičevo. Gojko je strmel vanjo, a videla se mu je, kakor bi se mu bližala, kakor bi ga hotela prijeti, stisniti k sebi ter se oviti njegovih udov kakor železne klešče. Naglo je zopet obrnil glavo ter se sklonil v naslanjač. Stisnil se je ter se za trenotek otresel strahu.

Tedaj pa se je spomnil, da je berač, da mu morda preostane le toliko, kolikor potrebuje, da bi se za zimo gorko oblekel ter preživel. Hipoma se je spomnil Bratičevega pisma. Besede: »Pride čas, ko se obsodiš sam« so mu zvenele v ušesih. Preplašen je dvignil glavo, se ozrl okoli sebe ter z izbuljenimi očmi strmel v somrak, ki je trepetal po sobi.

In bolj ko se je vglabljal v neprijetne misli, toliko bolj je uvideval, da je zdaj prišel oni čas, ko mu ne preostaje družega, nego da se obsodi sam. Česa pa mu je še pričakovati na svetu? Ali ni izgubil vsega, kar dela življenje prijetno, ko je izgubil denar? Kaj ga še čaka? Ali naj si išče službe v kaki prodajalnici zdaj, ko je že sam gospodaril drugim, ko se je odvadil vednega dela? Že pri misli,

da bi moral služiti drugim zdaj, ko je vendar že v letih, ga je oblila zona. Stresel se je ter potegnil odejo čez kolena nekoliko više.

Mimo okna, ki je bilo napol odprto, je šlo nekaj ljudi. Postajali so v bližini ter opazovali zaprte prodajalnične duri. Zmajevali so z glavami ter delali glasne opombe.

»Kdaj sem že pravil, da bode tako,« je govoril debel glas. »Kdor hoče samo gospoda igrati, nič delati, cele noči popivati, ta mora

~~mea nekaj več, nego je berač on!~~

»Saj pravijo, da je zelo bolan. Umril bode neki,« pritegne drugi ter se ozre kvišku v okna Gojkovega stanovanja.

»Kaj za to? Izpil se je, in zdaj je pač najbolje, da jo odrine v krtovo deželo, ker sicer bode moral beračiti!«

»Ali se spomniš, kdaj se je ženil? Kako smo ga tačas častili! Vidiš, zdaj bi potreboval druge, bogate neveste!«

Gojko je vse to slišal. Stisnil je pesti ter zaškripal z zobmi. Toda roke so mu upadle, in glavo je moral skloniti.

»Ali ne govore resnice? Ali se nisem res izpil? In ali me ne čaka res beraška palica? In sramota?«

To si je ponavljal v mislih nad stokrat. Polastil se ga je obup, in vzdihnil je:

»Bratič, Bratič, tvoje prorokovanje se izpolni še nocoj! Maščevan bodeš ti in tvoja soproga, maščevana bode Ana! Česa naj iščem še na svetu? Bolezen, ki sem si jo nakopal, mi je gotovo vsadila smrtno kal v osrčje. Čemu torej še čakati, da me zgrabi za grlo ter zadavi? Morda me najde v bedi in pomanjkanju, in taka smrt bi bila hujša nego ta, ki jo zrem pred seboj zdaj!«

Pozvonil je, in prihitela je postrežnica.

»Pomagaj mi, da se spravim v posteljo! A zraven postelje mi pripravi mizo in papirja. Spisati hočem še nekatera pisma. Večerjal ne bom nič!«

Opiral se je na postrežnico ter počasi lezel v gorenje nadstropje.

Med vrati spodnje sobe se je še ozrl po njej. V spominu so mu vstajali oni časi, katere je v tej sobici preživel v veselju s svojimi prijatelji. In težko se mu je bilo ločiti od te mize, teh stolov, te peči, teh sten, da, celo od praga te sobe. Dvakrat se je ozrl nazaj, a potem počasi stopal navzgor. In opazoval je celo stopnice natančneje nego kdaj prej, na najneznatnejši stvarci mu je obviselo oko.

Ko je bil v postelji, se je sklonil ter pisal dolgo pismo Pavlini, priporočujoč ji Nado ter proseč nje in Grahorice oproščenja. Nato je list zapečatil ter se nagnil v blazino nazaj.

Nekoliko časa je zaždel. Dihal je mirno, in oči je imel obrnjene v strop, da se je videla samo njih belina. Hipoma pa se je uprl v roke, se sklonil napol z životom naprej ter odprl miznični predal. Hkratu mu je zalesketal v roki samokres. Iz šesterih luknjic mu je zazevala nasproti smrt v podobi svinčenk. Privzdignil je morilno orožje ter ga začel motriti od vseh strani.

»Zdaj pa le pogum!« je šepnil ter se naglo prekrižal.

Skoro nato je samokres nastavil na sence. Mrzla cev se je dotaknila vroče kože, in mraz ga je pretresel po vsem telesu. Kakor bi trenil, je odložil samokres na mizo. Neki grozen strah ga je obšel; tresti se je začel kakor listje na trepetliki.

Ko se je nekoliko pomiril, je dejal polglasno: »Moj Bog, kak plašljivec sem!«

Pozvonil je zopet strežnici.

»Prinesi mi steklenico z žganjem; nekoliko mi je slabo. Potem pa pojdi po svojih opravilih!«

Ko je stala steklenica na mizi, jo je nagnil k ustom in je izpraznil skoro polovico.

»Tako, to mi bode dalo pogum!«

Vnovič je privzdignil samokres, a vnovič ga je odložil, ko se mu je dotaknil senca.

»Ali ga še ne bode poguma?« je viknil ter zopet nagnil steklenico. In v grlo mu je zdrsnila vsa ostala tekočina. Toda poguma le ni hotelo biti! Samokres je obležal na mizi, a Gojko se je obrnil v steno ter izpregovoril zamolklo:

»Prokleta, velika kukavica sem! Še tega neznosnega bremena, ki se mu pravi življenje, si ne upam odložiti!«

Po teh besedah je sladko zaspal kakor že dolgo, dolgo ne. Žganje je storilo svojo dolžnost.

In kdo ve, ali mu žganje tudi ni pomagalo, da se je drugi dan čutil boljšega. Videlo se mu je, kakor bi ga bila bolezen hipoma popolnoma pustila.

Ko so se solnčni žarki vsuli skozi okno v sobo, se je Gojku otajalo srce, in po licih sta mu pripolzeli svetli solzi.

»Moj Bog, moj Bog, kako neumnost bi bil sinoči skoraj napravil!« je vzdihnil ter zazeval globoko. »Življenje je vendar življenje, naj bode, kakršno hoče! Bog ve, kako se mi še vse izteče! Sicer je pa res, da sem čuden človek, jako čuden človek. Celó svoje življenje sem igral komedijo sam s seboj, s svojimi čuvstvi, z vsemi ljudmi.

Nikjer ni bilo nič pravega, nič globokega, nič pristnega; vse ponarejeno, vse marinirano in popoprano! In vidi se mi, da nisem na svetu sam glumač; za vsakim oglom lahko brenem ob družega! In tako se na svetu vedno še lahko živi! Bog živi nas glumače! Bratič, ti pa spravi zase svoje prorokovanje!« —

Epilog.

Bil je lep dan v avgustu letošnjega leta, ko sem sedel pri čaši penečega piva »Pod skalo« v Vipavi. Divji kostanji nad mano so šumeli v lahнем vetriču, a po njih vejah so se preletavale črnoglavke in meniščki. Pod mano se je svetlikala bistra Vipavščica, in na njenem dnu so se leno premikale rdečepikaste postrvi. Gori nad stopnicami tik luknje, vdolbene v kamen, je sedel mlad lisjak, privezan k verigi. S svojimi pokončnimi ušesi je vedno migal ter otepal s košatim repom okoli sebe. Čudom je zrl nizdolu na raznovrstne ljudi, ki so sedeli okrog zelenih miz. Po vzduhu je semtertja pribučal pok iz topičev, grmečih na čast škofu, ki se je imel pripeljati vsak hip, kajti drugi dan je imela biti birma.

Bilo je kaj prijetno v hladni senci. Vdal sem se raznim mislim; cela dolga doba od otroških let pa do dandanes mi je jasno plula pred očmi. Razne podobe, jasne in vesele, a tudi tožne in žalostne so mi vstajale v duši, in polaščalo se me je hrepenenje po daljnih, daljnih časih. Z vso silo sem nekolikrat potegnil dim iz smodke, ki mi je hotela ugasniti, ter se pri tem zdramil iz raztresenosti.

V tem hipu sem se ozrl ter zapazil, da stopa po mestu večja družba. Napel sem oči, kajti obrazi so se mi videli nekako znani.

In res, glej ga! To ni nihče drugi nego moj prijatelj Weber. »Tristo vragov«, sem si mislil, »kaj ga nosi po Vipavi? Ali je prišel komu vezat birmo?«

Joj, joj, glej jo, zraven njega — Pavlina! Da, ona, Pavlina, nekdanja moja prijateljica! Ah, jasni se mi! . . . In tam je Demetrija s svojim Milanom!

»No, lepa reč,« sem si mislil zopet, »zdaj si pa prinesel v malin! Lepo te izdelajo!«

Klobuk sem pomaknil niže na čelo ter obrnil hrbet proti mostu.

Komaj sem se bil spravil v to pozicijo, že je bila cela družba pri moji mizi.

»Dovolite, gospod, da prisedemo! Moje ime je . . .« Beseda je Webru zastala v grlu.

»Kaj? . . . Kaj? . . . Ljudje božji, prekrizajte se, tukaj čepi — Slavec!«

Hkratu so mi poŋmolili vsi svoje roke, da nisem vedel, katero naj bi stisnil najprej. Ali Pavlinina je bila tako majhna, tako bela, videti je bila tako prožna, da sem njo stisnil najprej. Potem pa nisem izbiral, vse je šlo križem.

V ozadju pa je stala še dvojica, katere nisem poznal. On je bil majhen in čokat, zagorelega obraza in dolgih, predivastih las, a ona suha, podolgovatega, stisnjenega obraza in drobnih, vlažnih oči.

»To je moj prijatelj Tone in njegova soproga. Pobotala sva se tako, kakor sta se pobotala s soprogo. In zdaj sem zadovoljen sam s sabo, ko vidim, da nekdanja moja mladeniška šala ni imela tako resnih posledic, kakor sem si jih slikal tedaj, ko sem bil prejel njegovo pismo, katero si ti prav po nepotrebnem porabil v prvem poglavju svoje najnovejše povesti!«

Zakašljal sem v nekaki zadregi ter si mislil: »Aha, zdaj planejo črezte!« Toda ostalo je pri tem.

Posedli so okoli mize, in vnel se je živahen razgovor.

»Kako pa to, da vas hipoma vse najdem tukaj, kjer bi vas pač ne iskala živa duša?« sem vprašal Webra.

»Kaj, duša? Ali nisi prejel najinega poročnega naznanila?« Pokazal je z roko Pavlino.

»Ah tako, tako! Čestitam — iz srca čestitam! To mi je jako ljubo, ker sicer vaju ne bi vedel v svoji povesti kam spraviti! Poročila tvojega pa nisem prejel, ker sem že cel teden z doma!«

»Dobro torej! Predvčeranjim je bila poroka, na katero sem povabil vse te ljudi, katere vidiš tukaj, in tudi tebe. Vsi so došli razen tebe, a slučaj je nanesel, da smo se vendar sešli. Ker nisva bila z ženko še v Vipavi, sva jo hotela videti, potujoč čez Gorico v Benetke. In dotod so naju tudi spremili ti prijatelji, ki se jutri razidejo vsak na svoj dom!«

Obrnil sem se do Demetrije in Hudnika.

»Kako se imate v tem sv. zakonu, ako smem vprašati?«

»Kaj treba vpraševati? Ali ne vidite najinih srečnih obrazov?« je odgovorila Demetrija ter poredno pogledala Webra.

Ta se nasmehne ter pripomni: »Ah, ljubezen najina je prešla brez vseh krvavih posledic. In mislim, da nama ostane samo še prijeten spomin nanjo brez vsake strasti, brez vsake primesi!«

»Kje pa je sedaj Gojko?« sem vprašal Webra prilično na tihem.

»V T. je v neki prodajalnici zopet — komil!«

Nekam neprijetno me je to dirnilo, in da bi se raztresel, sem vprašal Pavlino, kako se kaj počuti njena gospa mama. Zadovoljen sem bil, ko mi je povedala, da je še čvrsta in zdrava. —

Lisjak nas je čimdalje bolj opazoval iz svoje luknje in se nam čudil, a Weber je poklical mimogredočega gostilničarja:

»Viktor, pobarvaj nam vnovič čaše!« —

Ah, ne verjemi! . . .

Ah, ne verjemi, da te ne ljubim, —

jaz plakam po tebi;

ah, v tej samoti, v tej žalosti svoji
kličem te k sebi.

Noč se je temna nad mano zgrnila,
roke je trudne mi uklenila,
duši je moji odtrgala krila . . .

Pridi k meni,

vrata od ječe moje odkleni,
roko ljubečo krog vrata mi deni,
daj mi tolažbe, ljubica! . . .

Ivan Cankar.

S harfo k meni . . .

S harfo k meni je prispela
deva črnooka, črnih las . . .
Poj, da duša bo vesela,
lepo dete, poj na glas! . . .

»Jug rodil je mene vroči,
v žile mi je vlil ognjeno kri,
vitki stas, obraz cvetoči
bolj ko petje me živi.

Cvet kreposti je usahnil
volje svoje trdne nimam več;
svet je v ude strast mi dahnil,
in srce prebodel meč.

Smrtna je ta moja rana,
oh, umiram, toda ne umrem . . .
Svetu sem v napast prodana,
bedni konec v dalji zrem . . .

Glasi vendar so veseli,
kakor v njih živela bi pomlad —
Ah, kos kruha mi podeli,
noge že šibi mi glad.

Kakor vaza mi razbita
kosi žitja tu in tam leže . . .«
Nehaj, dekle! — Strahovita
noč mi v dušo tožno gre.

E. Gangl.